

Älykkään tavaran ominaisuuksien ja virheen kuluttaja- oikeudellinen sääntely

Lapin Yliopisto

maisteritutkielma

Mikko Hautala

Oikeusinformatiikka

Oikeustieteiden tiedekunta

Kevät 2025

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Älykkään tavaran ominaisuuksien ja virheen kuluttajaoikeudellinen sääntely

Tekijä: Mikko Hautala

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Oikeustiede, Oikeusinformatiikka

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: XIII–74

Palautuspäivämäärä: 18.05.2025

Tekoälyä sisältävän älykkään tavaran saapuminen kuluttajamarkkinoille laajentaa perinteistä tavaran käsitettä. Tavaraan integroitavat älykkäät ominaisuudet luovat niihin sekä digitaalisen että palvelullisen elementin. Lisäksi ne kykenevät itseoppimisen kautta analysoimaan toimintaansa, suorittamaan ongelmanratkaisua sekä kehittymään itsenäisesti ilman tarvetta ulkoisille ohjelmistopäivityksille. Voimassa oleva kuluttajansuojalaki – ja sen virhesääntely – ei tunnista monimutkaista ja ihmisen kaltaiseen ajatteluun kykenevää kulutushyödykettä. Älykkään tavaran virhettä säännellään nykyisellään sellaisen virhesääntelyn pohjalta, jota ei kyseiselle kulutushyödykkeelle ole luotu. Tämän tutkielman tarkoituksena on arvioida, riittääkö nykyinen kuluttajansuojalain mukainen virhesääntely vastaamaan älykkäiden tavaroiden virhetilanteisiin. Tutkielman painopiste on lainopillisissa menetelmissä, joiden avulla arvioidaan älykkään tavaran tämänhetkistä virhesääntelyä ja todetaan sen mahdollinen riittämättömyys älykkäiden tavaroiden virhetilanteissa. Tutkielmassa arvioidaan tunnistettuja sekä tunnistamattomia älykkäiden tavaroiden ja sen virhesääntelyn ongelmatilanteita, joiden perusteella tuotetaan *De lege ferenda* -argumentaation avulla ratkaisusuosituksia voimassa olevan virhesääntelyn muuttamiseen.

Tutkimustuloksina todetaan, että nykyinen sääntely on pitkälti riittävää vastaamaan älykkään tavaran virhetilanteisiin, joskin sääntelyä olisi syytä täsmentää kuluttajansuojan toteuttamiseksi tulevaisuudessa. Tutkielman johtopäätöksen ratkaisusuositukset konkretisoituvat nykyisen kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan päivittämiseen. Ratkaisusuosituksen mukaan kyseiseen säännökseen tulisi lisätä kohta *mahdollisista älykkäistä muuttuvista ominaisuuksista*, jotta kuluttajansuojalain tavaran ominaisuuden ja virheen sääntely huomioisi nimenomaisesti myös älykkään tavaran ongelmatilanteet. Ratkaisuositus voidaan katsoa Euroopan unionin oikeuden mukaiseksi, jatkavan lainsäätäjän omaksumaa linjaa säännöksen säännöllisestä päivittämisestä ja olevan kuluttajansuojalain kuluttajaa suojaavaa tavoitetta tukevaa.

Sisällysluettelo

Lähteet	V
Kirjallisuus	V
Virallislähteet	VI
Internet-lähteet	X
Oikeuskäytäntö	XI
Lautakuntaratkaisut	XII
Muut	XII
Lyhenteet	XIII
1.0 JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman taustaa	1
1.2 Tutkielman tavoite, tutkimuskysymykset ja aiheen rajaaminen	3
1.3 Tutkimusmenetelmät	4
1.4 Tutkielman rakenne	5
1.5 Käsitteet	6
2.0 KULUTTAJANSUOJA JA TEKOÄLY	8
2.1 Perinteinen suomalainen kuluttajaoikeus	8
2.2 Kuluttajaoikeuden eurooppalaistuminen	10
2.3 Tekoälyn määritelmä ja integrointi tavaroihin	14
2.4 Tekoäly ja Euroopan unionin sääntely	18
3.0 ÄLYKÄS TAVARA OSANA NYKYISTÄ KULUTTAJAOIKEUDEN SÄÄNTELYÄ	21
3.1 Kulutushyödyke	21
3.2 Älykäs tavara ja digitaalista sisältöä ja palveluja sekä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntely	22
3.2.1 Digitaalista sisältöä ja palveluja sekä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntely	22
3.2.2 Älykäs tavara ja sen virhesäätelyn perusteet osana digitaalista sääntelykenttää	25
3.3 Älykäs tavara ja perinteinen kulutushyödykkeiden virheen sääntely	28
3.3.1 Älykäs tavara osana tavaroiden ja palvelujen rajanvetoa	28
3.3.2 Tavaran määritelmä ja yleinen virhesäännös	33
3.3.3 Palvelujen määritelmä ja yleinen virhesäännös	38
3.3.4 Digitaalista sisältöä ja palvelua koskevien sopimusten virhesäännös	41
3.4 Kulutushyödykkeiden virhesäätelyjen rajanvedosta	45
3.4.1 Älykäs tavara ja perinteisten kulutushyödykkeiden virhesäännösten eroavaisuudet	45
3.4.2 Virheen ajankohdan sääntelyn eroavaisuudet	47
3.4.3 Älykkään tavaran mahdollinen oma virhesäännös nykyisen virhesäätelyn välimaastossa.	49
4.0 ÄLYKKÄÄN TAVARAN VIRHESÄÄNTELYN ONGELMALLISUUS	52

4.1 Älykkään tavaran tunnistamattomat ongelmat.....	52
4.2 Älykkään tavaran tunnistetut ongelmat.....	54
4.2.1 Älykkäiden tavaroiden virhetilanteiden ratkaisukäytännön puute	54
4.2.2 Tapaus Erbai.....	55
4.2.3 Erbaiin kaltaisen älykkään laitteen toiminnan aiheuttama virheriski	56
4.2.4 Erbaiin simuloitun virheen tarkastelu kuluttajansuojalain virhesääntelyn näkökulmasta	58
4.2.5 Erbaiin kaltaisen älykkään tavaran virheen sääntelemättömän tilan riskit kuluttajansuojalle.....	60
5.0 KULUTTAJANSUOJALAIN MUUTOSTARVE	63
5.1 Tarve älykkään tavaran virhesääntelylle.....	63
5.2 Älykkään tavaran oma virhesäännös vai digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran virhesäännöksen päivittäminen.....	65
5.3 Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin päivittäminen.....	67
6.0 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72

Lähteet

Kirjallisuus

Bathae, Yavar, The Artificial Intelligence Black Box And The Failure of Intent And Causation. Harvard Journal of Law & Technology Volume 31, Number 2 Spring 2018

Grönroos, Christian, Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Alma Talent 2015

Hoppu, Kari, Palvelutalouden juridiset haasteet. Lakimies 7–8/2011

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011

Kallioniemi, Ismo, Tekoälyoikeus -varallisuus oikeuden ja riskienhallinnan kysymyksiä. Alma Talent Helsinki 2022

Kolehmainen, Antti, Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä, teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Helsinki 2015

Leskinen, Minni, De lege ferenda – tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 7–8/2022

Letto-Vanamo, Pia, Johdatus oikeuteen ja oikeudelliseen ajatteluun. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2020

Levitt, T., Marketing Success Through Differentiation – Of Anything. Harvard Business Review 1980

Määttä, Tapio – Paso, Mirjami, Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2019

Norio, Jaana, Johdatus kuluttajaoikeuteen. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2019

Rijsdijk, Serge A. – Hultink, Erik Jan, How Today's Consumers Perceive Tomorrow's Smart Products. The Journal of Product Innovation Management, Product Development & Management Association 2009

Russell, Stuart J. – Norvig, Peter, Artificial Intelligence. A Modern Approach. Prentice-Hall, Inc. 1995

Schwab, Klaus, The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum 2016

Siikavirta, Kristian, Oikeus ja yhteiskuntaoikeustieteen monet kasvot. Vaasan yliopiston julkaisuja 2012

Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003

Smith, Fiona – Woods, Lorna, A distinction without a Difference: Exploring the Boundary between Goods and Services in the World Trade Organization and the European Union. Columbia Journal of European Law vol. 12, Issue 2005

Tang, Xuli – Li, Xin – Ding, Ying – Song, Min – Bu, Yi, The Pace of Artificial Intelligence Innovations: Speed, Talent, and Trial- and-Error1. Journal of Informetrics 2021

Villa, Seppo – Airaksinen, Manne – Bärlund, Johan – Jauhiainen, Jyrki – Kaisanlahti, Timo – Knuts, Mårten – Kuoppamäki, Petri – Kymäläinen, Seppo – Mähönen, Jukka – Pihlajarinne, Taina – Raitio, Juha – Viitanen, Klaus, Yritysoikeus. Alma Media Finland Oy (päivittyvä hakuteos)

Von Spankeren – Hanns-Thilo, Combinations of goods and services and their treatment under World Trade Organization (WTO) law. World Customs Journal 2022

Zelikman, Eric – Lorch, Eliana – Mackey, Lester – Tauman Kalai, Adam, Self-Taught Optimizer (STOP): Recursively Self-Improving Code Generation. COLM 2024

Virallislähteet

kotimaiset

HE 93/1986 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle kauppalaiksi

HE 119/1989 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle tuotevastuulaiksi

HE 360/1992 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 88/1993 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle arvonlisäverolaiksi

HE 89/2001 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojan muuttamisesta

HE 157/2013 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja sähkömarkkinalain 88 §:n muuttamisesta

HE 180/2021 vp., Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta

Työ- elinkeinoministeriö, Edelläkävijänä tekoälyaikaan – Tekoälyohjelman loppuraportti. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja 23/2019

Valtiovarainministeriö, Varautumisvelvollisuutta rahoitusalalla koskevan sääntelyn tarkistaminen – Työryhmämuistio. Valtiovarainministeriön julkaisu 23/2018

ulkomaiset

Euroopan neuvoston direktiivi 85/374/ETY, annettu 25 päivänä heinäkuuta 1985, tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä

Neuvoston direktiivi 87/102/ETY, annettu 22 päivänä joulukuuta 1986, kulutusluottoja koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä

Sopimus Euroopan unionista 1993, Maastrichtin sopimus

Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, 1994

Neuvoston asetus (EY) N:o 2027/97, annettu 9 päivänä lokakuuta 1997, lentoliikenteen harjoittajien korvausvastuusta onnettomuustapauksissa

Euroopan parlamentin ja Neuvoston direktiivi 98/6/EY, annettu 16 päivänä helmikuuta 1998, kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisessa

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/44/EY, annettu 25 päivänä toukokuuta 1999, kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/13/EY, annettu 20 päivänä maaliskuuta 2000, myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 261/2004, annettu 11 päivänä helmikuuta 2004, matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, palveluista sisämarkkinoilla

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1371/2007, annettu 23 päivänä lokakuuta 2007, rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2007/65/EY, annettu 11 päivänä joulukuuta 2007 televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/122/EY, annettu 14 päivänä tammikuuta 2009, kuluttajien suojaamisesta aikaosuuksia, pitkäkestoisia lomatuotteita, jälleenmyyntiä ja vaihtoa koskeviin sopimuksiin liittyvien tiettyjen seikkojen osalta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2008, kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1177/2010, annettu 24 päivänä marraskuuta 2010, matkustajien oikeuksista meri- ja sisävesiliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 181/2011, annettu 16 päivänä helmikuuta 2011, matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2302, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/83/EU muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 90/314/ETY kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/2394, annettu 12 päivänä joulukuuta 2017, kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä ja asetuksen (EY) N:o 2006/2004 kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä tavara kauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta sekä direktiivin 1999/44/EY kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviehdotus (EU) 2022/496 sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoälyyn

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/2225 kuluttajaluottosopimuksista ja direktiivin 2008/48/EY kumoamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/2854, annettu 13 päivänä joulukuuta 2023, datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/2853, annettu 23 päivänä lokakuuta 2024, tuotevastuusta ja neuvoston direktiivin 85/374/ETY kumoamisesta

tiedonanto

Euroopan unionin perusoikeuskirja (2000/C364/01)

Euroopan komissio. Komission kertomus neuvostolle ja Euroopan parlamentille palvelujen sisämarkkinatilanteesta. Palvelujen sisämarkkinastrategian ensimmäisessä vaiheessa esitetty kertomus,. KOM(2002) 441 lopullinen.

Euroopan komissio. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle ja euroopan talous-, alue ja sosiaalikomitealle. Digisopimukset Euroopalle – Verkkokaupan potentiaalinen hyödyntäminen. KOM(2015) 633 lopullinen

European Parliament Research Service. Complementary impact assessment. Proposal for a directive on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence. 2024 September

European Commission: Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee of The Regions. Commission work programme 2025., COM(2025) 45 Final

Internet-lähteet

Apple. Lisävarusteet. Älykodin lisälaitteet.
<https://www.apple.com/fi/shop/accessories/all/homekit> (luettu 11.3.2025)

Ecovacs. DEEPOT. DEEPOT X8 PRO OMNI -tuotesivut.
<https://www.ecovacs.com/global/deebot-robotic-vacuum-cleaner/deebot-x8-pro-omni-black>
(luettu 9.3.2025)

Hindustan Times. trending. Tiny robot kidnaps 12 larger bots from Chinese showroom, video goes viral: 'Come with me'. <https://www.hindustantimes.com/trending/tiny-robot-kidnaps-12-larger-bots-from-chinese-showroom-video-goes-viral-come-with-me-101732197076609.html>
(luettu 18.4.2025)

Home Connect. <https://www.home-connect.com/global/>, (luettu 6.5.2025)

IBM. What is the Internet of Things (IoT)? <https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things>, (luettu 24.2.2025)

Living.AI. EMO: The Coolest AI Desktop Pet with Personality and Ideas. <https://living.ai/emo/>
(luettu 18.5.2025)

Suomen Kiinteistölehti. Mikä ihmeen älykoti? <https://www.kiinteistolehti.fi/mika-ihmeen-alykoti> (luettu 25.2.2025)

Philips. Parranajokoneet. Groomtribesovellus. <https://www.philips.fi/c-m-pe/parranajokoneet/wet-dry-sahkoparranajokone-i9000-prestige-ultra-jossa-skinIQ-pro> (luettu 9.3.2025)

Philips Hue. <https://www.philips-hue.com/fi-fi/explore-hue/features> (luettu 9.3.2025)

Porsche.fi. Omistaminen ja huolto. Minun Porsche. Online Palvelut. Functions on Demand-toiminnot. <https://porsche.fi/omistaminen-ja-huolto/online-palvelut/> (luettu 29.4.2025)

Power. Artikkelit. Tieto ja tekniikka. Älyjääkaapin edut. https://www.power.fi/artikkelit/tieto-jatekniikka/alyjaakaapinedut/?gclid=aw.ds&gad_source=1&gbraid=0AAAAADcI2_kWnblq

yc9WySBpL9eCYIJBq&gclid=Cj0KCQiAlbWBhCMARIsADnwaspfVNrj3ibgX3CW_qssM
oPyD4YBoxnIg7z11aQkm0s1j8jgSueRSZsaAp9pEALw_wcB (luettu 9.3.2025)

The Economic Times. International. 'Come home with me': Tiny robot has emotional conversation with 12 bigger robots before 'kidnapping' them. https://economictimes.indiatimes.com/news/international/global-trends/come-home-with-me-tiny-robot-has-emotional-conversation-with-12-bigger-robots-before-kidnapping-them/articleshow/115547737.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst (luettu 18.4.2025)

Väre. Älylämmitys. <https://vare.fi/alylammitys/alylammitysratkaisut/#blokki-3> (luettu 9.3.2025)

Worldjournal. 生活.证实为真 杭企小机器人喊「跟我回家」拐走12机器人. <https://www.worldjournal.com/wj/story/122160/8379436?zh-cn> (luettu 18.4.2025)

Oikeuskäytäntö

Asia 7/68, komissio v. Italia, tuomio 10.12.1968

Asia 36/74, Walrave ja Koch, tuomio 12.12.1974

Asia 7/78, Thompson ym., tuomio 23.11.1978

Asia 263/86, Humbel ja Edel, tuomio 27.9.1988

Asia C-180/89, komissio v. Italia, tuomio 26.2.1991

Asia C-2/90, komissio v. Belgia, tuomio 9.7.1992

Asia C-393/92, Almelo, tuomio 27.4.1994

Asia C-349/96, CPP, tuomio 25.2.1999

Asia C-158/94 Komissio v. Italia tuomio 23.10.1997

Asia C-231/94, C-231/94, Faaborg-Gelting Linien, tuomio 2.5.1996

Asia C-158/94 komissio v. Italia, tuomio 23.10.1997

Asia C-213/96, Outokumpu, tuomio 2.4.1998

Asia C-97/98, Jägerskiöld, tuomio 21.10.1999

Asia C-157/99, Smits ja Peerbooms, tuomio 12.7.2001

Asia C-41/04, Levob Verzekeringen ja OV Bank, tuomio 27.10.2005

Asia C-111/05, Aktiebolag NN, tuomio 29.3.2007

Asia C-65/05, komissio v. Kreikka, tuomio 26.10.2006

Asia C-206/06, Essent Netwerk Noord ym., tuomio 17.7.2008

Asia C-221/06, Stadtgemeinde Frohnleiten ja Gemeindebetriebe Frohnleiten, tuomio 8.11.2007

Asia C-56/09, Zanotti, tuomio 20.5.2010,

Lautakuntaratkaisut

KRIL 2586/39/07, antopäivä 14.10.2008

KRIL 1495/36/10, antopäivä 21.4.2011

KRIL 2878/32/2016, antopäivä 13.05.2019

Muut

Elinkeinoelämän keskusliitto. Palvelut 2020 – Kohti palvelujen tulevaisuutta. Väliraportti.
Elinkeinoelämän keskusliitto 2005

ETSI. EN EN 303 645 V3.1.3 Cyber Security for Consumer Internet of Things: Baseline Requirements 2024

Kuluttajaliitto. Kuluttajansuojan ABC – Kuluttajansuojalain perusteita ja keskeisiä käsitteitä.
3. päivitetty versio 2023

Sitra. Sitran selvityksiä 233 – Miten lakien laatimista tulisi johtaa? Sitra 2023

Lyhenteet

AI Act / tekoälyasetus	Euroopan unionin tekoälysäädös (EU) N:o 1689/2024
EU	Euroopan unioni
ETA	Euroopan talousalue
IoT	Esineiden internet
KRIL	Kuluttajariitalautakunta
PLD	Tuotevastuudirektiivi
SEU	Sopimus Euroopan unionista
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta

1.0 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Elämme keskellä suurta teknologista murrosta. Tekoäly (AI) on nopeasti kehittyvä teknologia, joka muuttaa perusteellisesti myös tapaa, jolla tavarat ja palvelut suunnitellaan, tuotetaan ja kulutetaan. Tekoälyn integrointi fyysisiin tavaroihin ja palveluihin on johtanut uusien "älykkäiden tavaroiden" kategorian syntymiseen, joissa digitaalisuus sekoittuu perinteisten tavaroiden ja palveluiden ominaisuuksiin. Tämä kehitys hämärtää rajoja tavaroiden ja palveluiden välillä ja haastaa nykyistä oikeudellista sääntelyä, myös kuluttajansuojalain osalta.

Älykäs tavara on fyysinen tuote, johon on integroitu tekoälyä hyödyntävää teknologiaa, kuten antureita, ohjelmistoja ja muita yhteysominaisuuksia. Nämä ominaisuudet mahdollistavat itsenäisen päätöksenteon, sekä tuotteen vuorovaikutuksen muiden "älykkäiden" tuotteiden välillä, ympäristönsä sekä käyttäjänsä kanssa. Älykkäiden tavaroiden ominaispiirteinä voidaan pitää niiden itsenäisyyttä, sopeutumiskykyä, reaktiivisuutta, monitoiminnallisuutta, yhteistyökykyä, ihmismäistä vuorovaikutusta ja persoonallisuutta¹. Yleisempiä nykyisellään kuluttajakäytössä olevia älykkäitä tavaroita ovat älypuhelimet ja tabletit, älykodinkoneet, kannettavat älylaitteet ja autonomiset ajoneuvot.

Tavaroihin on mahdollista sisällyttää yhä enemmissä määrin digitaalisia palveluja ja tekoälyominaisuuksia, jonka lisäksi tekoäly mahdollistaa koneoppimisella tuotteiden mukautumisen käyttäjänsä tarpeisiin ja tottumuksiin reaaliajassa. Älykkäät tavarat voivat vastaanottaa ohjelmistopäivityksiä, jotka parantavat niiden toiminnallisuutta tai lisäävät uusia ominaisuuksia. Älykkäiden tavaroiden kehittyminen ohjelmistopäivityksillä tuo niihin palveluelementin, joka jatkuu ostohetken jälkeen. Lisäksi älykkäillä tavaroilla on ainutlaatuinen kyky arvioida ja mukauttaa itsenäisesti toimintaansa keräämänsä tai sille syötetyn datan pohjalta. Näin älykkään tavaran toimintaan vaikuttaa myös lukuisat ulkopuoliset tekijät, joilta saadun informaation perusteella tavara kykenee toimimaan itsenäisesti. Niin sanotun koneoppimisen johdosta älykkäät tavarat pystyvät myös

¹ Rijsdijk –Hultink 2009, s. 24–26.

kehittämään itseään ja parantamaan toimintaansa riippuen toiminnastaan ja ympäristötekijöistään.

Kaiken kaikkiaan autonomisuus, ulkopuolelta saatu informaatio, sekä koneoppiminen mahdollistaa yhä monimutkaisempien tehtäväkokonaisuuksien hallinnan. Monimutkaisemmat ominaisuudet toisaalta lisäävät tavaroiden käyttöalaa, mutta osaltaan lisäävät myös tavarassa tai toiminnassa esiintyvän virheen todennäköisyyttä. Älykäs tavara voi toimia ennakoimattomalla tavalla esimerkiksi algoritmista esiintyvän virheen johdosta, jonka lisäksi sen itsenäinen ”ihmisen kaltainen” päättely voi perustua vääristymiin, joita sille on muodostunut muiden laitteiden tai ihmisen sille toimittaman informaation perusteella. Älykkäät tavaramat toimivat usein yhdessä luoden älykkään kokonaisuuden, esineiden internetinä kutsutun *IoT:n*, joihin liittyneet laitteet ovat tietoisia toisistaan. Mikäli tällaisessa kokonaisuudessa olevat laitteet tekevät jotain ennakoimatonta, on IoT:hen kuuluvan yksittäisen laitteen virhettä vaikea määrittellä, sillä tekoäly ei jätä välttämättä jälkeä, tai rekisteröityä dataa suorittamastaan päättelyketjustaan². Lisäksi älykkään tavaran mahdollisuus muuttuviin ominaisuuksiin ja toiminnallisiin muutoksiin voi muuttaa tavaran luonnetta erilaiseksi ostohetkeen verrattuna, mikä hämärtää käsitystä sovitusta tavarasta, sen ominaisuuksista ja sopimuksen sisällöstä.

Älykäs tavara laajentaa perinteistä käsitystä tavaroista, sisältäen samalla monimutkaisine erityispiirteineen jopa perinteistä tavaraa suuremman virheriskin. Kuluttajansuojalain tavaroita ja palveluja koskevaa virhesääntelyä on kuitenkin luotu aikana, jolloin tavaroihin ei ollut mahdollista lisätä nykyisen kaltaisia älykkäitä ominaisuuksia, eikä kuluttajansuojalain sääntely erikseen tunnista älykästä tavaraa tai sen erityispiirteitä.

Näin ollen kuluttajansuojan näkökulmasta on syntynyt erikoinen tilanne, kun mahdollisesti perinteistä tavaraa virhealttiimman hyödykkeen virhetilanteita säännellään sellaisella normistolla, jota ei kyseiselle hyödykkeelle ole varsinaisesti luotu. Älykkään tavaran virhetilanne on verrattain uusi kuluttajansuojan alaan kuuluva ilmiö, jonka perusteella ei ole juurikaan syntynyt vielä oikeudellista käytäntöä. Kuluttajansuojan ja kuluttajan oikeusturvan kannalta on kuitenkin perusteltua ottaa pohdittavaksi nykyisen kuluttajansuojalain sääntelyn riittävyys älykkään tavaran virhetilanteessa.

² kts. Bathae 2018, s. 905–906.

1.2 Tutkielman tavoite, tutkimuskysymykset ja aiheen rajaaminen

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, onko nykyinen kuluttajansuojalain säännös tavaran tai palvelun ominaisuudesta ja virheestä älykkään tavaran virhetilanteessa riittävää, vai tulisiko tavaran tai palvelun ominaisuuksien ja virheen säännöstä päivittää, tai vaihtoehtoisesti luoda uutta sääntelyä ”älykkään” kulutushyödykkeen virhetilanteille sen vallatessa kuluttajamarkkinat.

Tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi ja varteenotettavien tutkimustulosten saamiseksi tutkimuksen taustalla tulee selvittää kuluttajansuojalain yleinen virhesääntely, sekä eri kulutushyödykkeiden virhesääntelyjen erot. Kun ymmärretään perinteiset kulutushyödykkeiden erilaiset määritelmät ja niihin kohdistuvien virhesääntelyjen erot, on mahdollista arvioida, miten älykäs tavara sääntelyn alaan soveltuu. Nykyisen sääntelyn riittävyyden arvioimiseksi käydään tutkimuksessa myös läpi älykkään tavaran ominaispiirteitä. Älykkään tavaran aiheuttamia vielä tunnistamattomia ongelmia havaitsemalla, sekä tunnistettuja ongelmia analysoimalla saadaan käsitys siitä, miten älykkäiden tavaroiden virhetilanteita tosiasiallisesti tarkastellaan voimassa olevan oikeuden mukaan. Lisäksi tutkimuksen taustalla huomioidaan jatkuvasti kuluttajansuojalain perimmäisin tavoite, kuluttajan suojaaminen.

Tutkielmassani tutkin; miten älykkäitä tavaroita ja niiden ominaisuutta ja virhettä tarkastellaan nykyisen kuluttajansuojalain virhesääntelyn valossa? Onko nykyinen kuluttajansuojalain mukainen kulutushyödykkeen ominaisuuksien ja virheen sääntely älykkäiden tavaroiden virhetilanteessa riittävää? Miten nykyistä kuluttajansuojalain virhesääntelyä tulisi mahdollisesti muuttaa kuluttajansuojan tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi tulevaisuudessakin?

Tutkielman ja tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin perusteellisten vastausten löytäminen on välttämätöntä. Ilman tosiasiallista käsitystä älykkäiden tavaroiden sääntelystä voimassa olevan oikeuden mukaan, ei arviointia nykyisen sääntelyn riittävyydestä ole mahdollista tehdä. Mikäli nykyisen kuluttajansuojalain mahdolliset virhesääntelyn puutteet älykkään tavaran virhetilanteessa eivät ole perusteellisesti selvillä, eivät myöskään tarkoituksenmukaiset korjausliikkeet lainsäädäntömuutoksilla ole mahdollisia.

Tutkielma aiheen laajuuden johdosta on rajattu säännöksen *tavaran/palvelun ominaisuuksista ja virheestä* tasolle, eikä tarkoituksena ole tutkia esimerkiksi osapuolien

oikeussuojaa virheen jo tapahduttua. Rajaus voidaan katsoa riittäväksi tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta, sillä sääntelyt osapuolten oikeuksista virheen oikaisun osalta eivät ole riippuvaisia siitä, miten älykäs tavara määritellään, ja millä kriteereillä sen ominaisuuksia ja virhettä tarkastellaan.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Oikeustieteet jaotellaan oikeusteoriaan, oikeusdogmatiikkaan sekä monitieteisiin oikeusoppeluihin³. Tässä tutkielmassa käytettävä pääasiallinen metodi on lainoppi, toiselta nimeltään oikeusdogmatiikka. Sen keskeisiin ja perinteisiin tehtäviin kuuluu voimassa olevan oikeuden tulkinta ja systematisointi, joita tehdään normi- ja tulkintakannanottojen voimin⁴.

Lainopille tavalliseen tapaan tutkielmassa tutkitaan lain sekä muiden oikeuslähteiden välisiä yhteyksiä ja merkityksiä voimassa olevan oikeuden selvittämiseksi⁵. Keskeisimpiä oikeuslähteitä tutkielman kannalta ovat kuluttajansuojalain säännösten lisäksi siihen liittyvät hallituksen esitykset, jotka avaavat säännöksen taustalla vaikuttavaa lainsäätäjän tahtotilaa. Lisäksi tutkimuskysymyksiin vastauksia haettaessa tulee voimassa olevan oikeuden sisältöä tulkita tässä tutkielmassa monipuolisesti niin kansallisen tason, kuin myös Euroopan unionin normiston pohjalta, koska Euroopan unionin oikeus sisältää runsaasti kuluttajansuojan sääntelyä unionin alueella⁶. Tutkimuksessa nojataan lainopille ominaisesti lainsäätäjän auktoriteettiin⁷, kun eri kulutushyödykkeiden virhesääntelyt erotellaan ja niitä tarkastellaan voimassa olevan säädetyn oikeuden mukaisina.

Kun virhesääntelyt eri kulutushyödykkeiden ja älykkään tavaran osalta saadaan kattavasti selville, voidaan johtopäätöksenä arvioida sääntelyn riittävyys ja mahdolliset älykkään tavaran virhesääntelyn ongelmat De lege ferenda -argumentaation avulla. De lege ferenda-tutkimuksella voidaan avustaa lainsäätäjää arvioimalla sekä tuottamalla erilaisia

³ Hirvonen 2011 s. 21–35.

⁴ Hirvonen 2011 s. 21–22.

⁵ Hirvonen 2011 s. 23.

⁶ kts. Euroopan unionin toimintaa (SEUT) koskevan sopimuksen 12, 114 ja 169 artiklat sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 38 artikla.

⁷ Leskinen 2022 s. 1158.

lainsäädännöllisiä ratkaisumalleja eli ”mahdollisia maailmoja”, joihin tuleva oikeudellinen sääntely voisi perustua⁸.

De lege ferenda -tutkimuksen avulla tutkimuskysymysten vastaamisessa tuotan yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuusharkinnan pohjalta suosituksia siitä suunnasta, mihin kehittyvän tekoälyn vaikutuksesta kuluttajansuojaa tulisi Suomessa kehittää sen kuluttajaa suojaavan tarkoituksen toteuttamiseksi tulevaisuudessakin⁹. Tutkimuksen johtopäätöksenä esitetty lainsäädäntömuutos älykkään tavaran virheen sääntelystä perustuu älykkään tavaran vielä tunnistamattomiin – joskin ennakoituihin – ongelmatilanteisiin, jo tunnistettuun problematiikkaan sekä oikeuskäytännön puutteen vuoksi simuloituun, vaikkakin nykyteknologialla mahdolliseen kulutushyödykkeen virhetilanteeseen.

Metodivalintaa voidaan pitää perusteltuna, sillä tutkittavasta aiheesta on nopeasti tapahtuvan yhteiskunnallisen murroksen johdosta toistaiseksi vain vähän tutkimustietoa.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkimus on jaettu kuuteen osakokonaisuuteen. Lisäksi jokaisen varsinaisen käsittelyluvun loppuun on laadittu analyysi aihepiiristä. Johdantoluvun jälkeen käydään läpi kuluttajaoikeuden pääpiirteitä, sekä Euroopan unionin vaikutusta kuluttajaoikeuden sääntelyyn. Lisäksi luvussa esitellään tekoäly ja sen vaikutus kulutushyödykkeisiin, sekä esitellään, miten Euroopan unioni on yleisellä tasolla reagoanut uudella sääntelyllään kehittyvän tekoälyn mahdollisuuksiin ja uhkiin.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan, miten älykäs tavara erityispiirteineen sijoittuu perinteiseen voimassa olevan kuluttajaoikeuden mukaiseen tavaran ja palvelun sääntelyn välimaastoon. Luvussa 3.2 tarkastellaan digitaalisia ominaisuuksia sisältävien kulutushyödykkeiden sääntelyä yleisesti, jonka jälkeen arvioidaan älykkään tavaran asemaa nykyisessä digitaalisia ominaisuuksia sisältävien hyödykkeiden sääntelykentässä. Osaluvun johtopäätöksenä nostetaan esille varteenotettava arvio nykyisen virhesääntelyn riittävydestä älykkään tavaran virhetilanteessa.

Luvussa 3.3 esitellään tavaran ja palvelun määritelmät, sekä niiden perinteistä rajanvetoa toisiinsa nähden. Perinteisiä tavaran ja palvelun rajanvetoon käytettyjä arviointikriteerejä

⁸ Siltala 2003 s. 131.

⁹ Kolehmainen 2015, s. 108.

hyödyntämällä on mahdollista pyrkiä täsmentämään, millaiseksi älykäs tavara tulisi lainsäädännössä mahdollisesti määritellä, ja miten älykäs tavara eroaa perinteisistä kulutushyödykkeistä. Lisäksi luvussa esitellään jokaisen perinteisen kulutushyödykkeen ominaisuuden ja virheen säännös sääntelyjen eroavaisuuksien esille tuomiseksi. Kattavasti koko kuluttajansuojalain mukaisen virhesääntelyn ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta älykkään tavaran mahdollisen oman virhesäännöksen muoto voidaan hahmottaa muiden virhesääntelyjen rinnalla.

Neljännessä luvussa käydään läpi älykkään tavaran ja sen sääntelyn haasteita. Luvussa läpikäydään ennakoitavia ja tunnistamattomia ongelmia sääntelylle, joita älykkään tavaran ominaispiirteet aiheuttavat. Lisäksi luvussa tuodaan esille jo havaittuja älykkään tavaran aiheuttamia ongelmatilanteita.

Viidennessä luvussa voidaan aiempien lukujen pohjalta tehdä lopullinen päätelmä mahdollisesta kuluttajansuojalain virhesääntelyn muutostarpeesta osana älykkäiden tavaroiden saapumista kuluttajamarkkinoille. Luvussa käytetään aiempien havaintojen pohjalta De lege ferenda -tutkimusta sen selvittämiseksi, tulisiko älykkäällä tavaralla olla kokonaan oma määritelmänsä ja virhesääntelynsä, vai tulisiko nykyistä sääntelyä muuttaa huomioimaan älykkään tavaran virhetilanne paremmin.

Kuudes ja viimeinen luku sisältää johtopäätökset.

1.5 Käsitteet

Tässä tutkimuksessa esiintyvät käsitteet pidetään niiden lainsäädännössä yleisesti hyväksytyssä ja tavanomaisessa merkityksessä. Lukemisen helpottamiseksi kuitenkin mainittakoon, että digitaalista sisältöä ja/tai palvelua koskevien sopimusten sääntelystä, sekä digitaalisia elementtejä sisältävien tavaroiden sääntelystä yhdessä puhutaan *digitaalisten ominaisuuksien sääntelynä*.

Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 5 §:n mukaisesti luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti myy, pitää kaupan tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä vastiketta vastaan hankittavaksi. Keskeistä on huomioida, että etenkin kuluttajaoikeudessa elinkeinonharjoittajan käsitettä tulkitaan laajasti ja sen merkityksellisenä seikkana pidetään

yrittäjärisikin olemassaoloa¹⁰. *Myyjää* käytetään tässä tutkielmassa synonyymina elinkeinonharjoittajan kanssa.

Esineiden internetillä (IoT) tarkoitetaan esineisiin integroitua tietotekniikkaa, joka on yhteydessä toisiin laitteisiin internetin välityksellä. Esimerkiksi kaikki älykkäät kodinkoneet ja muut laitteet, jotka ovat yhdistettynä internettiin kommunikoidakseen toistensa kanssa muodostavat esineiden internetin. Esineiden internetissä olevia laitteita yhdistää, että ne ovat ”tietoisia” toisistaan kommunikaation mahdollistamiseksi. Teoriassa samassa kotitaloudessa voi olla esimerkiksi kaksi esineiden internettiä, mikäli siellä olevat eri IoT:t eivät kommunikoi keskenään.

Kuluttajana pidetään kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:n mukaisesti luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten. *Ostajaa* käytetään tässä tutkielmassa synonyymina kuluttajan kanssa.

Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 3 §:n mukaan tavaroita, palveluksia, sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä talouttaan varten. Kulutushyödykettä tulkitaan tässä tutkielmassa laajasti, ja määritelmä tulee soveltumaan myös tilanteisiin, jossa hyödykettä ei ole tarkoituksenmukaista erotella erikseen tavaraksi tai palveluksi.

Älykkäällä tavaralla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa tavaroita, joilla on tavarankaltainen fyysinen olomuoto, mutta siinä on sisään integroitua verkkoyhteysominaisuuksia ja tietokoneohjelmaa, mitkä mahdollistavat sen voivan olla yhteydessä IoT:hen. Tässä tutkimuksessa esitetyt älykkäät tavarat sisältävät käytännössä niihin integroitua tekoälyä.

¹⁰ Vaikka elinkeinonharjoittajan toiminta on yleensä taloudelliseen voittoon tähtäävää, ei ansiotarkoitus ole kuitenkaan välttämätöntä. Esimerkiksi ilmaisen edun tarjoaminen katsotaan elinkeinonharjoittamiseksi, vaikka toiminta ei siltä osin olekaan ansiotarkoitukseen tähtäävää. Norio 2019 s. 18.

2.0 KULUTTAJANSUOJA JA TEKOÄLY

2.1 Perinteinen suomalainen kuluttajaoikeus

Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajien välisen suhteen epätasapainoon havahduttiin jo 1960-luvulla, kun erilaisten hyödykkeiden määrä kasvoi, hyödykevalikoima laajentui ja kaupankäynti lisääntyi. Samaan aikaan teknologisen kehityksen myötä myös tuotteet monimutkaistuivat ja niihin sisältyi yhä enemmän yksilöityjä ominaispiirteitä. Seurauksena syntyi kuluttajansuojalaki (38/1978) alkuperäisessä muodossaan. Kuluttajansuojalaki oli alun perin kotimaista perua sisältäen käytännössä vaikutteita lähinnä vain muista pohjoismaista¹¹.

Kuluttajaoikeuden normiston keskeisenä erityispiirteenä on kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen erityinen suhde. Kuluttajansuojalain tarkoituksena on kuluttajan suojaaminen sopimussuhteen heikompana osapuolena elinkeinonharjoittajaa vastaan. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät luonnollisten henkilöiden tai elinkeinonharjoittajien toistensa kanssa tekemät keskinäiset oikeustoimet.¹² Tämän tutkimuksen tarkastellessa älykkäiden tavaroiden sääntelyä kuluttajansuojan näkökulmasta, tulee kyseeseen vain tilanteet, joissa kuluttaja on hankkinut kulutushyödykkeen itselleen kuluttajansuojalain tarkoittamalta elinkeinonharjoittajalta.

Kuluttajansuojalain sääntelyssä on huomioitava sen kahtiajako kollektiiviseen ja individuaaliseen kuluttajansuojaan. Kollektiivinen kuluttajansuoja pyrkii kuluttajan suojaamiseen erityisesti markkinoinnin ja vakiosopimusehtojen sääntelyn keinoin, joita sääntelevät erityisesti kuluttajansuojalain 2 ja 3 luku. Kollektiivisen kuluttajansuojan erityispiirteisiin kuuluu, että suojaa pyritään antamaan suurelle joukolle kuluttajia samanaikaisesti, eikä näin ollen yksittäinen kuluttaja voi esittää vaatimuksia sillä perusteella, että oheisia säännöksiä on rikottu. Yksittäisen kuluttajan vaihtoehdoksi näiltä osin jääkin

¹¹ Kuluttajansuojan tasoon vaikuttaa kuluttajakäsitys; esimerkiksi Suomessa ja muissa pohjoismaissa kuluttajakäsityksenä on pidetty ns. passiivista kuluttajaa, joka tutustuu markkinointi-informaatioon suhteellisen passiivisesti ja pintapuolisesti. Eurooppalaisena kuluttajakäsityksenä pidetään puolestaan aktiivista kuluttajaa, joka on hyvin informoitu ja tekee oman tietonsa perusteella itse parhaat ratkaisut. Norio 2019 s. 7.

¹² Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Kuluttajansuojalainsäädäntö.

mahdollisuus olla yhteydessä kuluttajaviranomaisiin, joilla on reagointioikeus väärinkäytöksiin puuttumiseen.¹³

Individuaalinen eli yksilöllinen kuluttajansuoja puolestaan perustuu yksittäisen kuluttajan suojaamiseen elinkeinonharjoittajaa vastaan. Sääntely perustuu jo osapuolten välillä tehtyyn sopimukseen. Tavallisia individuaalisen kuluttajanoikeuden kysymyksiä on esimerkiksi kulutushyödykkeessä tai sen toimituksessa väitetysti esiintyvä virhe ja sen tarkastelu¹⁴. Kuluttajansuojalain sääntelystä erityisesti sopimuksen sovittelua sääntelevä kuluttajansuojalain 4 luku, kulutustavaroiden kauppaa sääntelevä kuluttajansuojalain 5 luku, digitaalisia sopimuksia sääntelevä kuluttajansuojalain 5 a luku, eräitä kulutuspalveluita sääntelevä kuluttajansuojalain 8 luku, sekä taloelementtien kauppaa ja rakennusurakkaa koskeva kuluttajansuojalain 9 luvun sääntely perustuu individuaalisen kuluttajansuojan toteuttamiseen.

Individuaalisessa kuluttajansuojassa kuluttajan oikeuden toteuttamiseksi edellytetään tämän omaa aktiivisuutta, kun taas kollektiivisessa kuluttajaoikeudessa kuluttaja ei voi vedota kollektiivisen kuluttajaoikeuden rikkomiseen¹⁵. Tässä tutkielmassa keskitytään yksinomaan individuaaliseen kuluttajansuojaan ja erityisesti kuluttajansuojalain kulutustavaroiden kauppaa koskevaan sääntelyn 5 lukuun, kun tutkimuksen kohteena on yksittäisen kuluttajan oikeussuoja älykkään tavaran virhetilanteessa.

Kuluttajansuojalain ulkopuolelta löytyy kuitenkin runsaasti kuluttajansuojaa tai välillisesti sitä koskevaa erityistä sääntelyä¹⁶. Esimerkiksi kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) tavoitteena on ehkäistä se, ettei markkinoille pääse turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita

¹³ Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Muu kuluttajalainsäädäntö > Kollektiivinen kuluttajaoikeus.

¹⁴ Mikäli kuluttaja ja elinkeinonharjoittaja eivät pääse virheen oikaisusta sopuun, on kuluttajalla mahdollisuus ottaa yhteyttä kuluttajaneuvontaan tai saattaa asia kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi. Lisäksi kuluttaja voi laittaa asian vireille tuomioistuimeen. Kuluttajansuojalain tuntemia sopimusoikeudellisia seuraamuksia ovat esimerkiksi vahingonkorvaus, hinnanalennus ja kaupan purku. Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Muu kuluttajansuojalainsäädäntö > Individuaalinen kuluttajaoikeus.

¹⁵ Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Muu kuluttajansuojalainsäädäntö > Individuaalinen kuluttajaoikeus.

¹⁶ Kuluttajansuojalain ulkopuolelle ja erityislainsäädännön varaan jää myös kaikki kuluttajansuojalain noudattamista varten luodut ja noudattamista valvovien viranomaisten toimintaa koskeva sääntely. Esimerkiksi laki kilpailu- ja kuluttajavirastosta (661/2012) sääntelee kuluttajasiamiehen ja kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintaa, ja markkinaoikeuden toimintaa sääntelee tuomioistuinlaki (673/2016) ja laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa (100/2013). Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Muu kuluttajalainsäädäntö.

ja elintarvikkeiden turvallisuuden sääntelyä varten on kehitetty elintarvikelaki (297/2021). Kuluttajansuojalain soveltamisalan ulkopuolelle jää myös asuntojen kauppaa ja välittämistä sääntelevä asuntokauppalaki (843/1994) sekä laki kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä (1074/2000). Maakaari (540/1995) puolestaan sisältää kuluttajansuojalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävää kiinteistön kaupan sääntelyä kuluttajien välillä.

Valmistajan ja toisinaan elinkeinonharjoittajien vahingonkorvausvastuussa turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta määräytyy puolestaan tuotevastuulain (694/1990) perusteella. Tuotevastuulain hallituksen esityksessä todettiin lain tarkoituksina olevan ennalta ehkäistä tuotevahinkoja, parantaa vahinkoa kärsineen oikeutta saada korvaus tuotevahingosta sekä pyrkimään oikeudenmukaistamaan tuotevahinkojen aiheuttamia taloudellisia rasituksia erityisesti yksityisen tahon ja yhteiskunnan osalta.¹⁷

Kuluttajansuojalain tavarankauppa koskevia säännöksiä tukemassa on sen nykyisen 5 luvun 29 §:n¹⁸ mukaisesti myös irtaimen omaisuuden kauppa sääntelevä kauppalain (355/1987) sääntely. Tavarankauppaa koskeva luku haluttiin mahdollisimman yhdenmukaiseksi kauppalain sääntelyn kanssa¹⁹. Lisäksi sääntelyn alkuperäisenä tarkoituksena on ollut keventää kuluttajansuojalain 5 lukua niin, että siinä säädettäisiin vain tärkeimmistä kuluttajankaupassa esiintyvistä kysymyksistä. Näin muilta osin viitattaisiin kauppalakiin²⁰. Kauppalain 4 §:ssä puolestaan todetaan, että kauppalakia ei sovelleta silloin, mikäli kuluttajansuojalaista muuta johtuu.

2.2 Kuluttajaoikeuden eurooppalaistuminen

Euroopan talousalueeseen (ETA) ja vuonna 1995 Euroopan unioniin (EU) liittymisen myötä Suomi tuli sidotuksi eurooppalaiseen kuluttajaoikeuteen²¹. Euroopan yhteisön tavoitteeksi

¹⁷ HE 119/1989 vp, s. 16.

¹⁸ Nykyisen muotonsa säännös sai osana tavarankauppadirektiivin täytäntöönpanoa. Samalla kuluttajansuojalaki sai omaa nimenomaista sääntelyään koskien esimerkiksi ostajan myötävaikutusta ja sopimuksen purkamista koskeviin tilanteisiin. Lisäksi koko 5 luvun 29 §:n viittaussäännös kirjoitettiin uudelleen täsmennettynä siten, että viittaussäännöksessä luetellaan nykyään nimenomaisesti ne kauppalain säännökset, jotka jatkossa tulisivat sovellettavaksi myös osana kuluttajansuojalain tarkoittamaa tavarankauppa. HE 180/2021 vp, s. 22.

¹⁹ HE 360/1992 vp, s. 9.

²⁰ HE 180/2021 vp, s. 19.

²¹ Käytännössä Euroopan unioniin liittyminen ei kuitenkaan vaikuttanut kuluttajansuojalain sisältöön, sillä pääsääntöisesti suomalaisen kuluttajansuojan taso oli direktiivien määrittelemää

kuluttajansuojaoikeus tuli Maastrichtin sopimuksella²². Nykyään kuluttajansuojan tavoite kuluttajansuojan edistämisestä esitetään Euroopan unionin toimintaa (SEUT) koskevan sopimuksen 12, 114 ja 169 artikloissa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjasta sen 38 artiklassa. Edellä mainittujen mukaan EU:n tulee edistää kuluttajansuojaa ja varmistaa sen korkea taso.²³

EU:n kuluttajan asemaan vaikuttavalla sääntelyllä on kaksi selkeää tavoitetta; perinteisenä tavoitteena on ollut edistää häiriötöntä sisämarkkinoiden toimintaa unionin alueella pyrkimällä vähentämään jäsenvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen eroavaisuuksia. Tämän lisäksi EU pyrkii edistämään kuluttajansuojan korkeaa tasoa kaikissa jäsenvaltioissa. Tavoitteiden saavuttamiseksi unionissa pyritään yhtenäistämään jäsenmaiden kuluttajansuojaa koskevia säännöksiä harmonisoinnin voimin.²⁴ Yhtenäistä kuluttajaoikeutta Euroopan unionin alalla luodaan pääasiassa direktiivein. Erityisesti vuosituhanen vaihteen jälkeen kuluttajansuojan sääntely siirtyi etenevissä määrin minimidirektiiveistä kohti täysharmonisointia. Minimidirektiivit asettavat vähimmäisvaatimukset kansallisille kuluttajansuojalain säännöksille, mutta myös korkeampi kuluttajansuojan taso kansallisten säännösten voimin on sallittua, kuten Suomessa on tehty. Täysharmonisoitu direktiivi määrittää kuluttajansuojan tason, jota ei saa alittaa eikä ylittää.²⁵ Käytännössä Suomessa siirtyminen täysharmonisoituihin direktiiveihin kuluttajansuoja-asioissa johti kansallisen liikkumavaran vähentymisen myötä siihen, ettei Suomessa voitu ylläpitää enää direktiivejä korkeampaa kuluttajansuojan tasoa²⁶.

Harmonisointia voidaan toteuttaa negatiivisen tai positiivisen harmonisoinnin voimin. Negatiivisella harmonisoinnilla pyritään poistamaan kaupan esteenä olevat kansalliset säännökset. Käytännössä harmonisoinnilla pyritään poistamaan sellaisista kansallisen sääntelyn erityispiirteistä, jotka voivat johtaa SEUT 34 artiklan tarkoittamiin tuonnin

vähimmäistasoa korkeampi. Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Täysharmonisoinnin vaikutukset Suomeen.

²² Sopimus Euroopan Unionista, SEU 1993.

²³ Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Tavoitteet.

²⁴ Villa et al. 2020, Yritysoikeus>VIII Kuluttajaoikeus>1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet>EU-kuluttajaoikeus > Tavoitteet.

²⁵ Norio 2015 s. 11.

²⁶ Tämä näkyy esimerkiksi sopimattoman kaupallisia menettelyjä koskevan direktiivin sisällössä, sillä direktiivi on rakennettu eurooppalaisen kuluttajakäsityksen varaan, jossa kuluttajalta edellytetään suurempia tiedollisia valmiuksia, kuin perinteisessä pohjoismaisessa kuluttajakäsityksessä. Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Täysharmonisoinnin vaikutukset Suomeen.

määrällisiin rajoituksiin tai vaikutukseltaan vastaaviin toimenpiteisiin.²⁷ Positiivisella harmonisoinnilla puolestaan luodaan uutta, yhtenäistettyä lainsäädäntöä unionin lainsäädännön avulla asetuksin ja direktiivein.

Euroopan unioni on säätänyt aikojen saatossa lukuisia kuluttajaoikeudellisia asetuksia²⁸ ja direktiivejä²⁹. Monia niistä on myös muutettu ja päivitetty aikansa mukaisiksi useaan otteeseen. Hyvänä esimerkkinä unionin oikeuden päivittämisestä omaan aikaansa toimii esimerkiksi Euroopan unionin kulutusluotoista annettu direktiivi 87/102/ETY, joka korvattiin uudella direktiivillä 2008/48/EY, joka puolestaan korvattiin direktiivillä 2023/2225/EU, joka tulee saattaa kansallisesti voimaan marraskuuhun 2026 mennessä.³⁰ Direktiivin alkuperäinen tarkoitus säännellä ja yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden kuluttajaluottoon liittyvää lainsäädäntöä on pysynyt samana, mutta se on saanut sisällöllisiä täsmennyksiä, jotta säännökset olisivat aikansa mukaisia.

Euroopan unioni on reagoinut digitaalisten palvelujen sisältyessä yhä enemmissä määrin kuluttajille myytäviin hyödykkeisiin ja kuluttajansuojan päivittämiseksi sääntelemällä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2019/771 (tavarankauppadirektiivi), sekä direktiivin 2019/770 tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista (digisopimusdirektiivi). Edellä mainitut

²⁷ Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Negatiivinen harmonisointi.

²⁸ Pitkään ainoana kuluttajaoikeudellisena asetuksena toimi asetus matkustajan oikeudesta korvaukseen lennolle pääsyn epäämisen vuoksi (EY) N:o 295/91, myöh. (EY) N:o 261/2004). Nykyään tunnetaan myös muun muassa asetus lentomatkustajan oikeudesta korvaukseen henkilö- ja esinevahingoissa (EY) N:o 2027/97 ja asetus rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista (EY) N:o 1371/2007. Lisäksi meri- ja sisävesiliikennettä sääntelemään on asetus (EU) N:o 1177/2010, samoin kun matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä (EU) N:o 181/2011. Myös kansallisia viranomaisia kuluttajansuoja-asioissa tukemaan on tehty sääntelyä muun muassa asetuksen (EU) N:o 2394/2017 kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä ja asetuksen (EY) N:o 2006/2004 kumoamisesta muodossa. Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Kuluttajaoikeudelliset asetukset.

²⁹ kts. esim. direktiivi kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisessa (98/6/EY), sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi (2005/29/EY), audiovisuaalisia mediapalveluita koskeva direktiivi (2007/65/EY), myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskeva direktiivi (2000/13/EY), direktiivi matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä (2015/2302/EU) sekä direktiivi aikaosuuksista sekä pitkäkestoisista lomatuotteista (2008/122/EY). Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Kuluttajaoikeudelliset direktiivit.

³⁰ Villa et al. 2020, Yritysoikeus > VIII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > EU-kuluttajaoikeus > Kuluttajaoikeudelliset direktiivit.

direktiivit ovat tämän tutkimuksen kannalta keskeistä kulutushyödykkeisiin, ja älykkäisiin tavaroihin kohdistuvaa sääntelyä.

Uudistetun tavarankauppadirektiivin sääntely vastasi pitkälti edeltäjänsä³¹ säännöksiä, joskin uusi oli lähtökohtaisesti täysharmonisoitavaa oikeutta. Sen sijaan säännökset digitaalisesta sisällöstä ja digitaalisista palveluista unionin alueella ovat uusia, ja niillä pyritäänkin estämään jäsenvaltioiden mahdolliset aikomukset säätää omia säännöksiään niin, että toimintaympäristö muuttuisi.³²

Direktiivien taustalla on Euroopan komission hyväksymä digitaalisten sisämarkkinoiden strategia, jossa digitaalisten sisämarkkinoiden luominen asetetaan painopisteeksi, jonka avulla edistetään kasvua Euroopassa. Strategian tarkoituksena on pyrkiä puuttumaan kaikkiin merkittäviin esteisiin, jotka haittaavat rajat ylittävän verkkokaupan kehitystä Euroopassa³³. Sen yhtenä toteuttamiskeinona oli muun muassa kehittää kuluttajan oikeussuojakeinoja virheellisen digitaalisen sisällön osalta teknologianeutraalein, ja tulevaisuuden suhteen joustavien sääntelyjen avulla³⁴.

Ehdotettujen säädösten taustalla oli halu edistää digitaalisten sisämarkkinoiden kasvua vähentämällä sellaisia kustannuksia, jotka johtuvat erilaisista sopimusoikeudellisista kansallisista säännöksistä. Kasvua voitiin edistää luomalla yrityksille oikeusvarmuutta, auttamalla kuluttajia hyötymään jäsenvaltioiden rajat ylittävästä verkkokaupasta, vähentämällä kuluttajille aiheutuvia haittoja digitaalisesta sisällöstä ja ylipäätään luomalla kohtuullinen tasapaino yritysten ja kuluttajien välillä.³⁵

Digisopimusdirektiiviä sovelletaan sen kolmannen artiklan mukaisesti muun ohessa sellaisiin sopimuksiin, joiden nojalla elinkeinonharjoittaja toimittaa tai sitoutuu toimittamaan kuluttajalle digitaalisen palvelun tai muuta -sisältöä, ja kuluttaja maksaa tai sitoutuu maksamaan siitä kauppahinnan. Direktiiviä sovelletaan sen 3 artiklan 2 kohdan mukaan myös tilanteissa, joissa digitaalinen sisältö tai digitaalinen palvelu kehitetään kuluttajan vaatimusten mukaisesti. Saman artiklan kolmannen kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan myös kaikkiin aineellisiin välineisiin, joita käytetään yksinomaan digitaalisen sisällön siirtovälineenä. Direktiivin toisessa artiklassa määritellään digitaalisia elementtejä

³¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY.

³² HE 180/2021 vp, s. 5.

³³ KOM 2015 633 lopullinen, s. 2.

³⁴ KOM 2015 633 lopullinen, s. 4.

³⁵ HE 180/2021 vp, s. 3.

sisältäviksi tavaroiksi irtaimet esineet, joihin sisältyy digitaalinen sisältö tai digitaalinen palvelu tai joka on liitetty digitaaliseen sisältöön tai palveluun siten, että kyseisen digitaalisen sisällön tai digitaalisen palvelun puuttuminen estäisi tavaroiden toimintojen suorittamisen.

2.3 Tekoölyn määritelmä ja integrointi tavaroihin

Tekoöly on suuriin tietomääriin ja monimutkaisiin algoritmiin perustuva vaikeasti hahmoteltava teknologia, joka vaikuttaa niin suoraan kuin epäsuorasti läpi kaikkien yhteiskunnan tasojen. Tekoölyä voidaan määritellä esimerkiksi järjestelmiksi, jotka voivat ajatella sekä toimia rationaalisesti ja ihmisten tapaan³⁶.

Työ- ja elinkeinoministeriö on määritellyt tekoölyn laitteiksi, ohjelmistoiksi ja järjestelmiksi, jotka kykenevät oppimaan ja tekemään päätöksiä lähes ihmisten tavoin. Tekoölyn avulla koneet, laitteet, ohjelmat, järjestelmät ja palvelut voivat toimia tehtävän ja tilanteen mukaisesti järkevällä tavalla.³⁷

Yksinkertaistettuna tekoöly on laajaan tietokantaan perustuva tietokonemalli, joka osaa suorittaa itsenäistä päätöksentekoa perustuen sille opetettuun tietoon ja näin osoittaa ihmisen kaltaista päättelyä. Tekoölyn ja algoritmisaation tuomat muutokset yhteiskuntaan ovat nopeudeltaan, kooltaan ja laajuudeltaan merkittäviä. Aiempiin teollisiin vallankumouksiin verrattuna nyt meneillään oleva erilaisia teknologioita yhdistävä digitaalinen vallankumous on lineaarisen sijaan eksponentiaalista³⁸. Tekoölyn kehitys on siirtynyt nopean innovoinnin vaiheeseen muodostaen positiivisen kehityksen kehän, kun tekoölyn ja algoritmisten teknologioiden erityispiirteisiin kuuluu niiden kyky kehittää itseään optimoimalla ja analysoimalla omaa toimintaansa³⁹. Lisäksi paremmat tekoölymallit innostavat investoimaan, jatkamaan kehitystä ja lisäämään tekoölyä koskevaa tutkimusta. Tekoölyä koskevien tutkimusten määrän kasvu ei kuitenkaan ole täysin uusi ilmiö, sillä jo vuonna 2019 ilmaisessa ja vapaasti käytössä olevassa internetin tieteellisiin julkaisuihin perustuvaan arXIV-tietokantaan toimitettiin 148 kertainen määrä tekoölyä koskevia julkaisuja verrattuna vuoteen 1994 verrattuna.⁴⁰ Jatkuvasti kehittyvät algoritmiset teknologiat muuttavat niin

³⁶ Russel – Norvig 1995, s. 4–8.

³⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, s. 16.

³⁸ Schwab 2016, s. 8.

³⁹ kts. Zelikman – Lorch – Mackey – Kalai 2024.

⁴⁰ kts. Tang – Li – Ding – Song – Bu 2020 s. 2.

ihmisten elinympäristöä ja sosiaalista kanssakäymistä, kuin myös tiedon rakentumista ja täten maailmankuvan muodostumista.

Jatkuvasti kehittyvän ja muuttuvan tekoälyn monimutkaisuutta kuvaa seikka, että yksiselitteistä määritelmää tekoälylle on vaikea löytää. Tekoälyohjelma ChatGPT:ltä kysyttäessä ”Mikä on tekoäly?” *saattaa* se mainita tekoälyn ominaispiirteiksi muun muassa omatoimisen oppimisen ja sitä myötä toimintansa parantamisen, kyvyn tehdä analysoimansa tiedon perusteella itsenäisiä päätöksiä, luovan sisällön tuottamisen, ihmisten puheen ja kirjoituksen ymmärtämisen sekä koneellisen havainnoinnin kuten esimerkiksi ihmisten tai esineiden tunnistamisen kuvista. Edellä mainittu termi *saattaa* kuvaakin hyvin järjestelmän toimintaa. On hyvin mahdollista, että myöhemmin samaa kysymystä uudelleen kysyttäessä, on ohjelma jo itseoppimisensa avulla kyennyt määrittelemään itsensä toisin.

Tekoälyä hyödyntävien ominaisuuksien integroiminen laitteisiin laajentaa niiden toimintamahdollisuuksia ja tehokkuutta käytännössä poikkeuksetta. Tekoälyn vaikutukset näkyvät jo nyt muun muassa teollisuudenaloilla, liikenteessä, terveydenhuollossa ja maataloudessa. Internetiin kytkettyjä laitteita voidaan hyödyntää edellä mainituilla aloilla muun muassa lukuisten parametrien, kuten lämpötilan, kosteuden, ilmanlaadun, energiankulutuksen ja muuhun tuotantovälineiden suorituskyvyn seurantaan. Tietoja reaaliaikaisesti analysoimalla voidaan tunnistaa erilaisia malleja ja poikkeamia, joiden ymmärtäminen auttaa esimerkiksi yritystä optimoimaan toimintaansa. Tehtaiden tuotantolaitteet voivat kyetä tekoälyn avulla havaitsemaan ja ratkaisemaan mahdollisia ongelmia automatisoidusti estäen näin mahdolliset seisokit. Tekoälyä sisältävien ohjelmien kyky kerätä ja käsitellä suurta määrää dataa mahdollistaa yrityksen toiminnan strategiset muutokset niiden saadessa jäsenneltä tietoa esimerkiksi asiakkaiden käyttäytymisestä, asiakastyytyväisyydestä ja toiminnan suorituskyvystä. Automatisoimalla prosesseja ja sääntelemällä tuotannon energiankäyttöä tekoäly parantaa tuotannon yleistä kannattavuutta.⁴¹

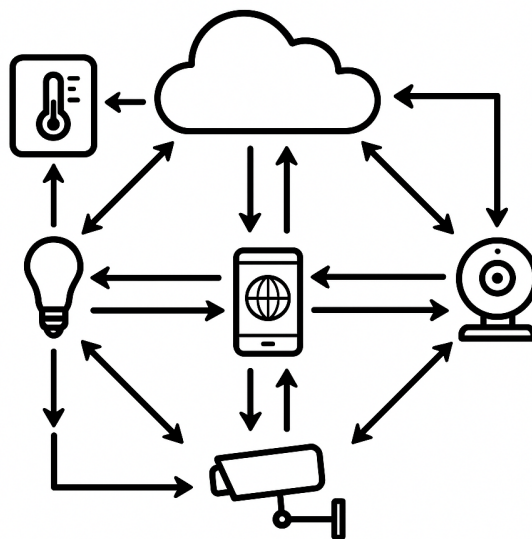
Automatisoidut tietokonemallit toimintojen tehostamiseksi ja energian säästämiseksi eivät kuitenkaan rajoitu vain teollisuuden käyttöön. Kuluttajamarkkinoille on suunnattu energiaa säästäviä älyratkaisuja esimerkiksi lämmityksen muodossa⁴², ja tämän lisäksi tuotekehitys

⁴¹ IBM. Think. What is the Internet of Things (IoT)? <https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things>

⁴² Kuluttajille tarjotaan jo varsin monipuolisesti erilaisia älykkäitä lämmitysratkaisuja, jossa järjestelmä huomioi sääennusteen, kodin lämmönvaraavuuden, asumistottumukset ja sähkön hinnan

suuntaa yhä enemmän määrin kulutustavaroiden älyllistämiseen. Tekoälyä voidaankin pitää alati kehittyvänä teknologiana, joka muuttaa perusteellisesti myös tapaa, jolla kulutustavarat ja palvelut suunnitellaan, tuotetaan ja kulutetaan. Toistensa kanssa verkkoyhteydessä olevat kulutustavarat aivan tavallisista kodinkoneista ajoneuvoihin muodostavat IoT:n, niiden pystyessä yhä enemmän määrin kommunikoimaan keskenään.⁴³ Kommunikaatio voi tapahtua internet- tai bluetoothyhteyden kautta, jonka lisäksi laitteiden toiminta voi perustua myös muiden laitteiden antamiin havaintoihin. IoT:hen kuuluvia laitteita voidaan pitää ”älykkäinä” erityisesti silloin, kun ne kykenevät tekemään autonomisia päätöksiä liittyen hallussaan olevaan dataan.

Oheinen kuvio havainnollistaa esimerkinomaisesti IoT:n perusmekaniikan. Kuvassa esiintyvät esineiden internettiin kuuluvat tavarat ovat yhteydessä sekä internettiin, että toisiinsa niihin integroitujen verkkoyhteyksominaisuuksien avulla. Monet älykkäät tavarat sisältävät myös antureita, joilla keräävät tietoa ympäristöstään. Tyypillisesti älykkäitä laitteita ja niiden haluttuja toimintoja voidaan ohjailta esimerkiksi älypuhelinsovelluksen avulla kuvassa esitetyn mukaisesti.

Kuvio 1. esimerkki IoT:sta

Tavaroiden ja palvelujen digitalisoituminen ja älykkäiden ominaisuuksien integroiminen tavaroihin ja niiden hyödyntäminen palveluissa muuttaa molempien perinteiseksi ajateltuja

ominaispiirteitä. Älykkäitä ominaisuuksia liitetään yhä yksinkertaisimpiin arjen kulutushyödykkeisiin, kuten partakoneisiin⁴⁴, jääkaappeihin⁴⁵, valaistukseen⁴⁶ ja robottipölynimureihin, jotka osaavat muun muassa skannata ympäristöään ja suunnitella siivousaikatauluja ja -reittejä itsenäisesti perustuen keräämänsä tietoon⁴⁷.

Älykkäät tavarat voivat vastaanottaa ohjelmistopäivityksiä, jotka parantavat niiden toiminnallisuutta tai lisäävät uusia ominaisuuksia luoden tavaroihin eräänlaisen ostohetken jälkeen jatkuvan palveluelementin. Kun perinteisesti palvelu voidaan määritellä aineettoman hyödykkeen tuotannoksi asiakkaalle⁴⁸, ovat ne nykyään yhä enemmissä määrin merkittävässä roolissa myös sellaisissa sopimuksissa, joissa tarjotaan palveluita osana itse fyysistä tavaraa⁴⁹. Tällöin tavaroihin digitaalisesti liitetyt älykkäät ominaisuudet voidaan nähdä toisinaan myös eräänlaisena palveluna.

On odotettavissa, että arkisimpienkin kulutustavaroiden digitalisoituminen, älykkäiden elementtien lisääntyminen ja palvelullistuminen jatkaa kasvuaan. Kun tarkastellaan jo pidempään jatkunutta yhteiskunnallista muutosta ja painopisteen siirtymistä materiaalin tuottamisesta kohti palvelujen tarjoamista⁵⁰, korostuu talouskasvun keskeisenä elementtinä työvoiman ja pääoman hyödyntämisen sijaan tiedon ja hyvinvoinnin merkitys.⁵¹ Syitä palvelujen kysynnän kasvuun on muun muassa kulutustottumusten muutokset, väestön ikääntyminen ja alueellinen keskittyminen sekä ostovoiman kasvu⁵².

⁴⁴ Älykkäitä ominaisuuksia sisältävä partakone voi antaa reaaliaikaisia ohjeita parranajotekniikan tehokkuuden parantamiseksi ja säättää parranajotiloja ajotottumusten mukaan. Philips. Parranajokoneet. Groomtribesovellus. <https://www.philips.fi/c-m-pe/parranajokoneet/wet-dry-sahkoparranajokone-i9000-prestige-ultra-jossa-skiniaq-pro>

⁴⁵ Älyjääkaappi osaa muun muassa ilmoittaa auki jääneen oven, huollon sekä puhdistuksen tarpeen. kts. esim. Power. Artikkelit. Tieto ja tekniikka. Älyjääkaapin edut. <https://www.power.fi/artikkelit/tieto-ja>

tekniikka/alyjaakaapinedut/?gclid=aw.ds&gad_source=1&gbraid=0AAAAADcI2_kWnblqyc9WySBpL9eCYIJBq&gclid=Cj0KCCQiAlbWBhCMARIsADnwaspfVNrj3ibgX3CW_qssMoPyD4YBoxnIlg7z11aQkm0s1j8jgSueRSZsaAp9pEALw_wcB

⁴⁶ kts. esim. Philips Hue. <https://www.philips-hue.com/fi-fi/explore-hue/features>

⁴⁷ kts. esim. Ecovacs Deebot X8 PRO OMNI -tuotesivut. <https://www.ecovacs.com/global/deebot-robotic-vacuum-cleaner/deebot-x8-pro-omni-black>

⁴⁸ Grönroos 2015, s. 25. ja Palvelut 2020 s. 7.

⁴⁹ Schwab 2016 s. 52–53.

⁵⁰ Siirtymää teollisuusyhteiskunnasta palvelutalouteen on kuvattu yhtä merkittävänä kuin viime vuosisadan siirtymää maataloudesta teollisuuteen. Hoppu 2011 s. 1363.

⁵¹ Palvelut 2020 s. 11.

⁵² Palvelut 2020 s. 13.

Digitaalisen sisällön monipuolistumiseen ja palvelullisten elementtien lisääntymiseen on toki havahduttu lainsäädännöllisesti niin kansallisella⁵³ kuin myös Euroopan unionin tasolla⁵⁴, joskin toistaiseksi on vielä epäselvää, riittävätkö tehdyt toimenpiteet vastaamaan tekoälyn kehityksen aiheuttamiin muutostarpeisiin. Ei suinkaan ole liian varovaista arvioida, että älykkäiden ominaisuuksien integrointi ja tavaroiden monipuolistuminen hämärtää rajanvetoa tavaroiden ja palveluiden välillä, haastaen nykyisen oikeudellisen sääntelyn niiden osalta.

2.4 Tekoäly ja Euroopan unionin sääntely

Myös älykkäiden tavaroiden taustalla vaikuttavaan tekoölyyn on yhä enemmässä määrin keskitetty Euroopan unionin tasolla uutta sääntelyä viime vuosikymmenen aikana. Tutkiessa älykkäiden tavaroiden kuluttajaoikeudellista sääntelyä sekä rajanvetoa tavaroiden ja palvelujen välillä, tulee näin ollen tutkimuksen rinnalla kuljettaa jatkuvasti myös unionin oikeus. Keskeistä tuoretta Euroopan unionin oikeutta tekoälyn sääntelyn saralla on muun muassa Euroopan unionin tekoälysäädös (EU) N:o 1689/2024 (tekoälyasetus, AI Act), jonka tarkoituksena on luoda yhteinen sääntelykehys liittyen tekoälyn käyttöön unionin alueella. Tekoälyasetuksen tavoitteena varmistaa tekoälyjärjestelmän turvallisuus, perusoikeuksien ja unionin arvojen noudattaminen ja taata oikeusvarmuus tekoölyyn tehtävien investointien ja innovoinnin helpottamiseksi. Lisäksi sen tavoitteena on tehostaa tekoälyjärjestelmiin sovellettavia perusoikeuksia ja turvallisuusvaatimuksia koskevan voimassa olevan lainsäädännön hallinnointia ja täytäntöönpanoa. AI Act pyrkii myös kehittämään sisämarkkinoita laillisten, turvallisten ja luotettavien tekoälysovellusten käyttöön sekä estämään markkinoiden pirstaloitumisen.⁵⁵

Euroopan unioni on juuri tätä kirjoittaessa hyväksynyt uuden tuotevastuudirektiivin 2024/2853(PLD), joka korvaa voimassa olevan tuotevastuudirektiivin 85/374/ETY⁵⁶. Uudistetun direktiivin tarkoituksena on ajantasaistaa sellaista sääntelyä, joka koskee valmistajan ja muiden tahojen vastuuta turvallisuudeltaan puutteellisista tuotteista erityisesti tuottamuksesta riippumattoman vastuun osalta. Lisäksi direktiivin tarkoituksena on edistää

⁵³ kts. esim kuluttajansuojalain 5 a luku.

⁵⁴ kts. esim. Euroopan unionin ja parlamentin direktiivi (EU) 770/2019 digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista.

⁵⁵ Sädös (EU) N:o 2024/1689, s. 3.

⁵⁶ Vanha tuotevastuudirektiivi 85/374/ETY on toimeenpantu Suomessa voimaan tuotevastuulaille 694/1990.

sisämarkkinoiden asianmukaista toimintaa varmistuen samalla kuluttajien ja muiden luonnollisten henkilöiden suojelun korkea tason.⁵⁷ Tuotevastuudirektiivin määrittelemällä ”tuotteella” tarkoitetaan sen 4 artiklan mukaisesti ”*kaikkia irtaimia esineitä, vaikka esine on integroitu toiseen irtaimeen esineeseen tai kiinteistöön; siihen sisältyvät sähkö, digitaaliset valmistustiedostot, raaka-aineet ja ohjelmistot.*” Digitaaliseksi valmistustiedostoksi direktiivi puolestaan määrittelee irtaimen esineen digitaalista versiota tai -mallia, joka sisältää tarvittavia toiminnallisia tietoja aineellisen esineen tuottamiseksi, ja näin mahdollistaen koneiden tai työkalujen automaattisen ohjauksen. Tuotteeseen liittyviksi palveluiksi direktiivi määrittelee digitaalisen palvelun, joka on liitetty tuotteeseen tai integroitu niin, että tuote ei pystyisi ilman muutoin suorittamaan toimintojaan.⁵⁸

Euroopan komission julistaessa vuonna 2022 ehdotuksen uudesta tuotevastuudirektiivistä, julkaisi se samaan aikaan ehdotuksen uudesta tekoälyvastuudirektiivistä 496/2022⁵⁹. Aloitteen tärkeimpänä tarkoituksena on suojella tekoälyä hyödyntävien tuotteiden ja palvelujen aiheuttamien vahinkojen kärsineitä yhtä hyvin kuin perinteisten tuotteiden ja palvelujen uhreja⁶⁰. Tekoälyvastuudirektiivin osalta hanke jätettiin kuitenkin lepäämään syksyllä 2024 esitetyllä vaikutuksen arvioinnilla⁶¹, sillä sen tärkeimmät päämäärät saatiin toteutettua osana tuotevastuudirektiivin hyväksymistä. Vuoden 2025 työohjelmaansa komissio on liittänyt direktiiviehdotukselle merkinnän, että arvioi ehdotuksesta luopumista tai toisenlaista lähestymistapaa asiaan⁶². Virallista luopumisilmoitusta tekoälyvastuudirektiivin osalta ei kuitenkaan ole vielä julkaistu.

Tuotevastuudirektiivissä on huomioitu myös sellaiset tuotteet, jotka voidaan suunnitella tavalla, joka mahdollistaa muutosten tekemisen ohjelmistoon tehtävillä muutoksilla, versiopäivityksillä ja ohjelmistopäivityksillä. Kun merkittävä muutos tehdään ohjelmisto-, versiopäivityksellä tai tekoälyjärjestelmän jatkuvan oppimisen vuoksi, olisi katsottava, että merkittävästi muutettu tuote asetetaan saataville markkinoilla tai otetaan käyttöön ajankohtana, jona kyseinen muutos tosiallisesti tehdään.⁶³

⁵⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/2853, 1 artikla.

⁵⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/2853, 4 artikla.

⁵⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston ehdotus (EU) 496/2022 sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoälyyn.

⁶⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston ehdotus (EU) 496/2022 sopimuksenulkoista siviilioikeudellista vastuuta koskevien sääntöjen mukauttamisesta tekoälyyn s. 2.

⁶¹ kts. EPRS 2024, IV.

⁶² COM 2025 45 lopullinen, Annex IV: Withdrawals, kohta 32.

⁶³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/2853, kohta 40.

Euroopan unioni on reagoinut älykkäiden tavaroiden aiheuttamaan muutokseen ja nopeaan kehitykseen myös täysin uudella datasäädöksellä⁶⁴, joka ei liity suoranaisesti mihinkään aiempaan lainsäädäntöön. Älykkäiden laitteiden kehittyminen ja monipuolinen käyttö on johtanut – ja myös edellyttää – kerättyä suurta datan määrää. Kerätyllä datalla on myös taloudellista arvoa⁶⁵, joka korostaa tarvetta niitä koskevan sääntelyn edistämiseksi. Datasäädös on hyväksytty alkuvuodesta 2024 ja sitä aletaan soveltamaan syyskuussa 2025. Säädöksen keskeisenä tavoitteena on edesauttaa kerätyn ja tuotetun datan jakamista sen tehokkaamman hyödyntämisen mahdollistamiseksi⁶⁶.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että älykkäiden tavaroiden ominaisuuksien ja virheen sääntelyä tarkastellessa tulee erityisesti huomioida sääntelyn monitahoisuus kansallisen ja unionin oikeuden tasolla tekoälyyn ja kuluttajasuojaan liittyvissä kysymyksissä. Oman haasteensa lainsäädäntöön luo tekoälyn nopean kehityksen tuottama tarve sääntelyn ajantasaisuuden tiheälle tarkistamiselle.

⁶⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/2854, datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta (datasäädös).

⁶⁵ Älykkäiden laitteiden keräämän datan arvon erityispiirteitä ovat, ettei niiden hyödyntäminen heikennä datan määrää tai laatua.

⁶⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/2854, datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta (datasäädös). Johdanto-osan perustelukappale 2.

3.0 ÄLYKÄS TAVARA OSANA NYKYISTÄ KULUTTAJAOIKEUDEN SÄÄNTELYÄ

3.1 Kulutushyödyke

Kuluttajansuojalain (16/1994) 1 luvun 3 § määrittelee kulutushyödykkeen. Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä talouttaan varten. Mikäli kulutushyödyke itsessään tai sen käyttötarkoitus ei ilmennä selvästi, onko kyseessä kuluttajansuojalain 1 luvun 3 §:n tarkoittama kulutushyödyke, tulee huomiota kiinnittää tavaran tai palvelun markkinointiin. Toki kulutushyödykkeeksi voidaan laskea myös tavara tai palvelu, jonka markkinointia ei suoraan kohdisteta yksityishenkilöä varten, mutta jota luonnolliset henkilöt siitä huolimatta hankkivat olennaisessa määrässä yksityistä talouttaan varten.⁶⁷ Tässä tutkielmassa käsiteltävät älykkäitä ominaisuuksia sisältävät kuluttajakäyttöön tarkoitetut tavarat ja palvelut ovat kuluttajansuojalain tarkoittamia kulutushyödykkeitä.

Kulutushyödykkeisiin soveltuu kuitenkin erilainen sääntely riippuen siitä, katsotaanko ne kuluttajansuojalain tarkoittamiksi tavaroiksi vai palveluiksi. Tavarankauppaa koskevat kuluttajansuojalain säännökset sisältyvät lain 5 lukuun, kun taas palveluita koskevat säännökset sisältyvät lain 8 lukuun⁶⁸. Digisopimusdirektiivin implementoinnin seurauksena kuluttajansuojalakiin lisätystä 5 a luvusta puolestaan löytyy sääntelyä digitaaliseen sisältöön tai palveluun. Niiden puolestaan ollessa tavaroihin integroituja, puhutaan kuluttajansuojalain 5 luvun 2a §:n tarkoittamasta *digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupasta*.

Oman haasteensa tavaroiden ja palvelujen välisessä rajanvedossa luovat sellaiset kulutushyödykkeet, jotka sisältävät tavaroita ja palveluja yhdistäviä piirteitä. Esimerkkinä tilanteista, joissa rajanveto tavaran ja palvelun välillä ei ennen digisopimusdirektiivin implementointia ja kuluttajansuojalakiin lisättyä 5 a lukua ole ollut selvää hyödykkeiden samankaltaisuuden vuoksi, on esimerkiksi matkapuhelimen ja siihen kuuluvan datapaketin kauppa, jotka ovat myös olleet kuluttajariitalautakunnan (KRIL) arvioitavana⁶⁹.

Teknologisten algoritmien ja tekoälyn kehityksen seurauksena, on nykyisellään mielekästä mieltää erityisesti älykkäät ratkaisut sellaisina hyödykkeinä, jotka sisältävät runsaasti

⁶⁷ HE 360/1992 vp, s. 46.

⁶⁸ HE 360/1992 vp, s. 1.

⁶⁹ kts esim. KRIL 2586/39/07.

tavaroita sekä palveluja yhdistäviä elementtejä ja täten monipuolistavat kuluttajille myytävien tavaroiden ja palvelujen alaa.

Esimerkiksi monet teknologiajätit, kuten Apple tarjoaa ”älykstä” Koti-appia siihen yhteensopivien varusteiden, kuten valojen, lukkojen, termostaattien ja muiden vastaavien sähkölaitteiden ohjaamiseen ja automatisointiin.⁷⁰ Laitteet toimivat verkkoyhteyden avulla toistensa kanssa ja niihin voi luoda automaatioita, jotka käynnistyvät esimerkiksi tietyn lisälaitteen aktivoitumisella. Tällaiset yhteensopivat älykodin lisälaitteet muodostavat kokoonpanon, jossa ohjelmistopäivityksillä ja niihin saatavilla olevilla palvelullisilla elementeillä voidaan olennaisesti muuttaa tavaroiden ominaisuuksia tai niiden yhteensopivuutta jälkikäteen.

3.2 Älykäs tavara ja digitaalista sisältöä ja palveluja sekä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntely

3.2.1 Digitaalista sisältöä ja palveluja sekä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntely

Digitalisoitumisen myötä, ja arksimpienkin kulutustavaroiden saadessa verkkoyhteysominaisuuksia ei perinteinen jaottelu kulutushyödykkeiden jakamisesta tavaroihin ja palveluihin enää riittänyt, minkä johdosta Euroopan unionin tuli luoda sääntelyä liittyen digitaaliseen sisältöön ja palveluun.

Digisopimusdirektiivi korostaa erityisesti tekniikan nopean kehityksen johdosta tarvetta tulkita digitaalisen sisällön tai digitaalisen palvelun käsitettä laajasti direktiivin tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi. Direktiivi kattaa ”*muun muassa tietokoneohjelmat, sovellukset, videotiedostot, äänitiedostot, digitaaliset pelit, sähköiset kirjat tai muut sähköiset julkaisut sekä digitaaliset palvelut, joiden avulla voidaan luoda, käsitellä, käyttää tai tallentaa dataa digitaalisessa muodossa, mukaan lukien verkkosovelluspalvelut (SaaS), kuten videoiden ja äänitallenteiden jakaminen ja muu verkkoon tallentaminen, pilvipalveluympäristössä tarjolla olevat tekstinkäsittelymahdollisuudet tai pelit sekä sosiaalinen media*”. Direktiiviä sovelletaan kaikkien digitaaliseen sisältöön ja palveluihin niiden käyttö- tai toimitustavasta riippumatta, pois lukien

⁷⁰ Apple. Lisävarusteet. Älykodin lisälaitteet. <https://www.apple.com/fi/shop/accessories/all/homekit>

internetyhteyspalvelut.⁷¹ Sanamuotonsa perusteella direktiivin määritelmää digitaalisesta sisällöstä on haluttu tulkita laajasti direktiivin säilymiseksi ajantasaisena ilman muutostarpeita.

Digisopimusdirektiivin tavarankauppadirektiivin implementoinnin seurauksena nykyinen kuluttajansuojalain 5 luku sisältää oman digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskevia sopimuksia sääntelevän 5 a lukunsa, jonka lisäksi myös 5 lukua tavarankaupasta päivitettiin. Uusi 5 a luku sisältää sääntelyä liittyen digitaalisen sisällön tai palvelun muuttamiseen, toimittamiseen, virheeseen, ja myös virheen seuraamuksiin. Luku mukaillee kuluttajansuojalain 5 luvun rakennetta, ja on myös kirjoitusasultaan samankaltainen.⁷² 5 a luvun 1 §:n 2 momentti esittää seuraavat määritelmät:

”Digitaalisella sisällöllä tarkoitetaan digitaalisessa muodossa tuotettua ja toimitettua dataa.”

”Digitaalisella palvelulla tarkoitetaan palvelua, jonka avulla kuluttaja voi luoda, käsitellä, tallentaa tai käyttää digitaalisessa muodossa olevaa dataa tai joka mahdollistaa kuluttajan tai palvelun muiden käyttäjien lataaman tai luoman digitaalisessa muodossa olevan datan jakamisen tai muun vuorovaikutuksen sen kanssa.”

Kuluttajansuojalain muutostarvetta arvioidessa lainsäätäjä katsoi esimerkinomaisesti digisopimusdirektiivin tarkoittamaan *digitaaliseen sisältöön* kuuluvan muun muassa tietokoneohjelmat, digitaaliset pelit, sähköiset kirjat ja digitaaliset palvelut kuten sosiaaliset median palvelut ja pilvipalvelut⁷³. Hallituksen esityksessä *digitaalisiksi palveluiksi*, joiden avulla ostaja voi käsitellä, luoda, tallentaa tai käyttää digitaalisessa muodossa olevaa dataa ovat esimerkiksi pilvipalveluympäristössä tarjolla olevat verkkosovelluspalvelut, liikennetietojen toimittaminen navigointijärjestelmään tai esimerkiksi yksilöllisesti mukautettujen harjoitussuunnitelmien toimitus älykelloihin.⁷⁴

Tavaraan sisällytetty tai siihen liitetty *digitaalinen sisältö* voisi olla mitä tahansa digitaalisessa muodossa toimitettua tai tuotettua dataa; sellaisiksi lasketaan muun muassa käyttöjärjestelmät, sovellukset tai muut ohjelmistot. Digitaalinen sisältö voi olla asennettu valmiiksi tavaran myyntisopimuksen tekohetkellä tai se voidaan asentaa myöhemmin. Sopimuksentekohetkellä fyysiseen tavaraan asennetun digitaalisen sisällön osalta digitaalista sisältöä ja palveluja koskevaa lukua sovelletaan säännöksen 3 momentin mukaan

⁷¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, kohta 19.

⁷² HE 180/2021 vp, s. 23.

⁷³ HE 180/2021 vp, s. 23.

⁷⁴ HE 180/2021 vp, s. 44.

kuitenkin vain, mikäli fyysistä tavaraa on käytetty yksinomaan digitaalisen sisällön siirtovälineenä. Esimerkkinä edellä mainitun kaltaisista tavaroista voisi olla esimerkiksi muistitikut.

Luvun tarkoittamaksi digitaaliseksi sisällöksi voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi autoon jälkikäteen asennetut varustepaketit. Monet autonvalmistajat tarjoavat jälkikäteen asennettavia varustepaketteja, jolloin auton ostaja voi halutessaan myöhemmin ladata, aktivoida ja ottaa käyttöön autonvalmistajan tarjoaman lisävarusteen⁷⁵.

Digisopimusdirektiivin implementoinnin seurauksena sääntelyä koskien digitaalisia elementtejä lisättiin myös tavarankauppaa koskevaan kuluttajansuojalain 5 lukuun. Kuluttajansuojalain 5 luvun 2 a § määrittelee *digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran*. Sen mukaan:

”digitaalisilla elementeillä sisältävän tavaran kaupalla tarkoitetaan sellaista kauppaa, jonka kohteena on tavara, joka sopimuksen mukaan sisältää myyjän tai kolmannen osapuolen toimittamaa digitaalista sisältöä tai -palvelun, tai joka on sopimuksen mukaan liitetty myyjän tai kolmannen osapuolen toimittamaan digitaaliseen sisältöön tai palveluun ja kyseisen digitaalisen sisällön tai palvelun puuttuminen estäisi tavaran toimintojen suorittamisen.”

Se, että katsotaanko toimitettu sisältö osaksi myyntisopimusta, määräytyy elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan tekemän sopimuksen sisällön perusteella. Ratkaisevaa arvioidessa sitä, onko kyse digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupasta on, estääkö kyseisen digitaalisen sisällön tai palvelun puuttuminen tavaran toimintojen suorittamisen. Tavaran toimintoja ei tulisi arvioida vain sen päätoimintojen valossa, vaan sitä on tulkittava laajasti. Lisäedellytyksenä kuitenkin on, että digitaalinen sisältö tai palvelu toimitetaan tavaran mukana sitä koskevan myyntisopimuksen mukaisesti⁷⁶.

Mikäli tavarahan sisällytetyn digitaalisen sisällön tai palvelun puuttuminen ei vaikuta tavaran toimintoihin, tulisi tavaraa koskevaa sopimusta pitää erillisenä kuluttajansuojalain 5 luvun sääntelemänä tavarankauppaa koskevana sopimuksena. Samoin, mikäli kuluttaja tekisi erillisen myyntisopimukseen kuulumattoman sopimuksen digitaalisen sisällön hankinnasta, ei olisi kyse digitaalisia elementtejä sisältävästä tavarankaupasta. Lain esitöissä esimerkkinä on pidetty tilannetta, jossa kuluttaja ostaa älypuhelimien ilman käyttöjärjestelmää, ja

⁷⁵ Porsche.fi. Omistaminen ja huolto. Minun Porsche. Online Palvelut. Functions on Demand-toiminnot. <https://porsche.fi/omistaminen-ja-huolto/online-palvelut/>

⁷⁶ HE 180/2021 vp, s. 23.

kuluttaja tekee myöhemmin erillisen sopimuksen kolmannen osapuolen kanssa käyttöjärjestelmän toimittamisesta. Edellä mainitussa tilanteessa ei olisi kyse digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupasta, kun myöhemmin tehty käyttöjärjestelmän toimittaminen ei olisi osa myyntisopimusta.⁷⁷

Arvioidessa digitaalisiin ominaisuuksiin soveltuvaa sääntelyä annetaan painoarvoa erityisesti seikalle, onko digitaalinen sisältö tai palvelu osana myyntisopimusta, eikä niinkään taholle, joka sen toimittaa. Määritelmän tarkoituksena on tuoda selvennys, milloin digitaalinen sisältö tai palvelu on siinä määrin erottamaton kokonaisuus tavaran kanssa, että tavaraan tulisi soveltaa kokonaisuudessaan 5 luvun säännöksiä sen sijaan, että sovellettaisiin 5 a luvun säännöksiä. Epäselvässä tilanteessa etusijan saa kuluttajansuojalain 5 luvun sääntely.⁷⁸

3.2.2 Älykäs tavara ja sen virhesäätelyn perusteet osana digitaalista sääntelykenttää

Älykkäät tavarat ovat yhteydessä internettiin, kykenevät vaihtamaan informaatiota toistensa välityksellä ja sisältävät niihin digitaalisesti integroidun *tietokoneohjelman*. Tietokoneohjelmat puolestaan ovat kuluttajansuojalain esitöissä todettu kuuluviksi digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskevan sääntelyn soveltamisalaan⁷⁹. Ollakseen kuluttajansuojalain 5 a luvun tarkoittamaa digitaalista sisältöä, tulee edellä mainitun ohjelman kuitenkin olla sekä digitaalisesti tuotettua, että toimitettua dataa. Esimerkiksi yleisesti käytössä oleva tekoälyohjelma CHATGPT on tekoälypohjainen sovellus, mitä ei ole sidottu fyysiseen tavaraan, vaan on ladattavissa niin tietokoneelle, mobiililaitteille kuin myös käytettävissä verkkoselaimen kautta.

Tämän tutkimuksen tarkoittama älykäs tavara tarvitsee tietokoneohjelman lisäksi kuitenkin fyysisen laitteen, *tavaran*, mihin kyseinen tietokoneohjelma on integroitu. Älykäs tavara ei pääsääntöisesti toimisi ainakaan tarkoituksenmukaisella tavalla ilman siihen integroitua tietokoneohjelmaa. Tämän tutkimuksen tarkoittama älykäs tavara tarvitsee lisäksi myös fyysisen laitteen tavaran tarkoituksenmukaisen toiminnan toteuttamiseksi, eikä älykkään tavaran fyysistä osuutta voida myöskään pitää yksinomaan 5 a luvun 1 §:n 3 momentin mukaisena digitaalisen sisällön siirtovälineenä. Edellä esitetyn perusteiden älykkäitä tavaroita

⁷⁷ HE 180/2021 vp, s. 45.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 44.

⁷⁹ *Ibid.*, s. 23.

tulisi siis kohdella kuluttajansuojalain 5 luvun tarkoittamana digitaalisia elementtejä sisältävänä tavarana.

Nykyisen teknologisen kehityksen puitteissa on kuitenkin myös mahdollista, että IoT:hen voi kuulua myös täysin digitaalisesti integroitua sisältöä ja palveluja, kuten edellä esitelty fyysisestä laitteesta riippumaton ChatGPT. Näin nykyisen oikeustilan mukaan IoT:hen kuuluviin tavaroihin soveltuva sääntely vaikuttaisikin riippuvan siitä, miten tekoäly on siihen integroitunut.

Kuluttajansuojalain määrittelemä digitaalisia elementtejä sisältävä tavaran kauppa edellyttää edellä todetun mukaisesti, että sen kohteena olevaan tavarahan *toimitetaan* digitaalista sisältöä tai se on liitetty myyjän tai kolmannen osapuolen *toimittamaan* digitaaliseen sisältöön, ja tavaran toimintojen suorittaminen olisi näistä *toimitetuista* elementeistä kiinni.

Edellytyksenä on siis jonkin tahon aktiivisesti toimittama sisältö. Tällaisena toimitettuna digitaalisena sisältönä, joilla myös tavaroiden luonnetta on mahdollista muuttaa, voidaan pitää esimerkiksi niihin toimitettuja ohjelmistopäivityksiä. Tämän tutkimuksen tarkoittama älykäs tavara kykenee kuitenkin kehittymään täysin itsenäisesti, ilman riippuvaisuutta ohjelmistopäivityksistä. Käytännössä tekoälyä sisältävät älykkäät kulutushyödykkeet saavat kyllä valmistajan tai kolmannen osapuolen säännöllisesti toimittamia päivityksiä, vaikka suurin osa laitteen optimaalisesta käyttöhyödystä voikin perustua sen itseoppimiseen.

Johdantoluvussa todetun mukaisesti älykkäät tavarat keräävät tietoa ympäristöstään, ja kykenevät aktivoitumaan autonomisesti tiettyjen – joko itseopittujen –, tai sille ihmisen tai toisen laitteen ennalta asettamien edellytysten täytyttyä. Esimerkiksi älykkäät robotti-imurit kykenevät itsenäisesti analysoimaan eri alueiden siivoustarpeet niiden oletettuun likaisuuden perusteella aiemmin kerätyn ja analysoidun tiedon pohjalta. Lisäksi ne opettelevat itsenäisesti skannaamansa tiedon pohjalta imuroitavan alueen erityispiirteineen, kuten siellä sijaitsevien mattojen tai arvokkaiden huonekalujen määrän ja sijainnin. Sille ulkoisesti ennalta asetettuja edellytyksiä voisi esimerkiksi olla toisen samaan IoT:hen kuuluvan älykkään laitteen – kuten autotallin oven tai valvontakameran – antama informaatio siitä, että asunto on tyhjä, jonka lisäksi robotin tulisi itsenäisesti arvioida kyseisen vuorokauden alin sähkön hinta siivouksen ajankohdan määrittelemiseksi.

Edellä mainituilla robotin kyvyillä oppia ei kuitenkaan ole mitään tekemistä kolmannen osapuolen toimittamien ohjelmistopäivitysten kanssa, sillä robotin toiminnan luonne on tässä kohdin täysin riippuvainen sen ympäristöstään. Robottia voi olla myös mahdollista

ohjeistaa ja ”kouluttaa” itse esimerkiksi puhelimeen saatavan applikaation avulla. Nykyinen teknologia sallii myös robottien ohjaamisen ja perustoimintojen suorittamisen myös puheohjauksella, ja odotettavissa on yhä enemmissä määrin myös lisääntyviä mahdollisuuksia robottien kouluttamiseen puheohjauksen välityksellä.

Juuri hyväksytyin tuotevastuudirektiivin sääntelyn perusteella ohjelmistopäivitykset ja IoT-laitteiden itseoppiminen ainakin jossain määrin kuitenkin rinnastetaan lainsäätäjän näkökulmasta toisiinsa. Tuotevastuudirektiivin mukaan ”kun merkittävä muutos tehdään ohjelmistopäivityksellä tai -versiopäivityksellä tai tekoälyjärjestelmän jatkuvan oppimisen vuoksi, olisi katsottava, että merkittävästi muutettu tuote asetetaan saataville markkinoilla tai otetaan käyttöön ajankohtana, jona kyseinen muutos tosiasiallisesti tehdään.”⁸⁰ Direktiivin perusteella ohjelmistopäivitykset ja tuotteen itseoppiminen rinnastetaan toisiinsa. Tuotteen luonteen muuttumisen ajankohtaa säännellään samoin perustein oli kyseessä sitten ohjelmistopäivitykset tai tuotteen itseoppiminen. Uuden tuotevastuudirektiivin perusteella vaikuttaisi siltä, että ohjelmistopäivitykset ja itseoppiminen mielletäisiin ainakin jossain määrin toisiaan vastaavaksi.

Tuotevastuudirektiivi ei – kuten ei myöskään aiemmin esitellyt tekoälysäädös tai datasäädös – sisällä luonnollisestikaan mitään tavaroiden ominaisuuksia ja virhettä tai kuluttajan suojaa koskevaa kuluttajansuojalakiin kuuluvaa sääntelyä. Digisopimusdirektiivi tai tavarankauppadirektiivi puolestaan eivät sisällä erityistä sääntelyä liittyen tekoälyä sisältävien tavaroiden ominaisuuksiin ja virheeseen. Euroopan unioni on pikemminkin reagoinut luomallaan tekoälysäätelyllä vastuukysymyksiin tekoälyä sisältävien kulutushyödykkeiden aiheuttamissa vahingoissa, sekä yleisiin tietosuojakysymyksiin, mutta ei niinkään luomalla sääntelyä osana tavaran ominaisuuksia ja virhettä.

Tekoälyä sisältävien älykkäiden tavaroiden sääntelylle on kuitenkin tarvetta. Myös yksittäinen älykäs tavara voi olla virheellinen, puhumattakaan riskistä älykkäiden laitteiden arvaamattomalle toiminnalle, kun useamman älykkään ratkaisun yhdistää saman katon alle ”älykodiksi”. IoT:hen kuuluvien robottien oppima yhteinen käsitys ympäristöstään on altis yksittäisten laitteiden antureiden keräämään virheelliseen dataan, tai annettujen komentojen – puhuttujen tai applikaation välityksellä – väärinymmärtämiseen.

⁸⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/2853, kohta 40.

Toistaiseksi onkin vielä oikeudellisesti sääntelemätöntä, missä määrin älykkäiden tavaroiden itseoppiminen, muovautuminen käyttäjien tarpeisiin, sekä kyky kehittyä itsenäisesti suorittaessaan ihmisen kaltaista päättelyä tosiasiallisesti rinnastuu perinteiseksi katsottuihin ohjelmistopäivityksiin. Kulutushyödykkeitä koskeva virhesääntely on yhä sellaisen kuluttajansuojalain sääntelyn varassa, jota säänneltäessä tekoälyn kehitys ei ollut saavuttanut nykyisiä mittasuhteitaan. Älykkäät ominaisuudet voivat sinänsä olla myös täysin kuluttajansuojalain 5 a luvun tarkoittamaa digitaalista sisältöä esimerkiksi tietokoneohjelman muodossa, mutta tämän tutkimuksen tarkoittama älykäs tavara tarvitsee fyysisen tavarana ollakseen älykäs tavara. Tämän tutkimuksen tarkoittamia älykkäitä tavaroita, ja niiden ominaisuutta ja virhettä tarkastellaan käytännössä kuluttajansuojalain 5 luvun digitaalisia elementtejä sisältävänä tavarana. Vaikka sopimuskokonaisuus itsessään olisi nimetty toisin, tulee älykkäitä ominaisuuksia arvioida vain ja ainoastaan joko kuluttajansuojalain 5 a tai 5 luvun mukaisesti. On perusteltua kyseenalaistaa, onko älykkään tavarana ominaisuuksien ja virheiden sääntely kuluttajansuojalain 5 luvun säännösten pohjalta enää riittävää, vai tulisiko älykkäällä tavaralla sittenkin olla omaa virhesääntelyään.

3.3 Älykäs tavara ja perinteinen kulutushyödykkeiden virheen sääntely

3.3.1 Älykäs tavara osana tavaroiden ja palvelujen rajanvetoa

Ennen digisopimusdirektiivin implementointia jo sen aikaisella teknologialla varustetut älykkäät tavarat voitiin nähdä juridisesti ongelmallisina, sillä niiden määrittäminen tavarana kaupan, tavarana kaupan ja siihen liitännäisen palvelusuorituksen, palvelun, tai palvelun, johon kuuluu liitännäisiä tavaroita välillä, oli haastavaa. Tämän luvun tarkoituksena on selventää historiallisia käsityksiä siitä, minkälaisina kulutushyödykkeinä tavaroita ja palveluita on pidetty, miten ne on määritelty ja mikä on ollut niiden välinen suhde toistensa kanssa, sekä niiden suhde älykkääseen tavaranaan.

Tavaroiden ja palvelujen välinen rajanveto itsessään ei ole lainkaan selkeää, vaikka arvioinnin ulkopuolelle jätettäisiin kaikki tekoälyä sisältävät ominaisuudet. Lainsäätäjä on joutunut ottamaan yleisellä tasolla kantaa kriteereihin, joilla perustella tavarana ja palvelun välisen sääntelyn soveltamiseen liittyvää rajanvetoa, joskin aikaan ennen algoritmisten teknologioiden kehittymistä. Haasteista tavaroiden ja palvelujen sääntelyjen välisessä rajanvedossa on pohdittu jo kuluttajansuojalain ja kauppalaain esitöissä 1980-luvun ja 1990-

luvun taitteessa, joissa pohdittiin erityisesti tilanteita, joissa sopimusosapuoli joutuu valmistamaan esineen.

Luvussa 2.1 todetun mukaisesti myös kauppalain sääntelyllä on läheinen liityntä erityisesti kuluttajansuojalain 5 luvun tarkoittamaan tavarankauppaan. Jo kauppalain esitöissä tunnistettiin kaksiosaisen tavaran valmistusta koskevan sopimuksen ongelmallisuus. Mikäli valmistaja hankkii itse tarveaineet valmistusta varten, on sopimusta luontevampaa pitää tavaran kauppana. Sen sijaan tilanne on monimutkaisempi, mikäli tilaaja toimittaa itse tarveaineet tai merkittävän osan niistä. Tällöin valmistajan osuudeksi jäisi vain materiaaliin kohdistuva työ, mikä puoltaa sopimuskokonaisuuden tarkastelua palveluna. Tällöin olisi jouduttu pohtimaan erikseen; tulisiko työsuoritukseen soveltaa kauppalain soveltamisalan ulkopuolelle jääviä palveluja koskevia sääntöjä, ja tarveaineisiin puolestaan tavaran kaupan sääntelyä. Kauppalain esitöissä kuitenkin todettiin, ettei sellainen järjestely, jossa samaan sopimuskokonaisuuteen kohdistuu useampaa sovellettavaa sääntelyä, ole tarkoituksenmukaista. Näin ollen edellä esitettyä sopimuskokonaisuutta, jossa tilaaja toimittaisi tarveaineet pidetään tavaran kauppana, ellei tilaaja toimita *olennaista osaa* edellä mainituista tarveaineista.⁸¹

Kauppalain soveltamisalan ulkopuolelle sen 2 §:n 2 momentin rajanvetosäännöksellä rajattiin edellä todetun mukaisesti kaikki sellaiset sopimukset, joiden mukaan tavaran toimittajan on suoritettava työtä tai muu palvelus sen muodostaessa pääosan hänen velvollisuuksistaan. Näin esimerkiksi tilanteessa, jossa myyjä suorittaa myymänsä pesukoneen asennuksen tai huonekalujen kokoonpanon, tulee sopimusta kokonaisuudessaan arvioida tavaran kauppana⁸², sillä tavara tehdyssä oikeustoimessa on kauppaan liittyvää palvelua suuremmissa roolissa. Toisaalta tavaraan liittyvää korjaussopimusta⁸³, johon sisältyy varaosien toimitus on pidettävä lähtökohtaisesti palveluna, sillä korjaustoimenpiteet niihin vaadittavan ammattitaidon vuoksi ovat varaosien kauppa keskeisemmässä roolissa⁸⁴. Kauppalain rajanvetosäännökseen tavaran ja palvelun välisessä arvioinnissa on viitattu myös kuluttajansuojalain hallituksen esityksessä⁸⁵.

⁸¹ HE 93/1986 vp, s. 15.

⁸² HE 360/1992 s. 79.

⁸³ Korjaussopimuksella tarkoitetaan tilanteita, jossa kyseessä on itsenäinen palvelus, eikä myydyssä tavarassa esiintyvän virheen korjaaminen tavaran kauppa koskevien sääntöjen perusteella. *Ibid.*, s. 79.

⁸⁴ *Ibid.*, s. 79.

⁸⁵ *Ibid.*, s. 78.

Kulutustavaradirektiivin (1999/44/EY) implementoinnin myötä kuluttajansuojalakea muutettiin kuitenkin siten, että jatkossa valmistettavan tavaran tilauksessa sovellettavaksi tuli tavaran kauppaa koskeva sääntely, eikä täten enää tarvinnut arvioida toimitettujen raaka-aineiden olennaista osaa.⁸⁶ Aiemmin kuluttajansuojalain mukaisessa tavarankaupassa noudatettiin kauppalain sääntelyä ja näin ollen, mikäli tilaaja oli toimitannut tarvittavat aineet ja valmistaja tekisi ainoastaan työsuorituksen saamiensa raaka-aineiden pohjalta, olisi kyse ollut palvelusta⁸⁷. Sopimuksissa, jotka sisältävät elementtejä sekä tavaroista että palveluista, on kuluttajansuojalain hallituksen esityksen mukaan rajanvetoa tehdessä syytä kiinnittää siihen taloudellisen arvon suhteeseen, mikä tavaroiden ja palvelujen välillä vallitsee.⁸⁸

Edellä esitetty tavaran ja palvelun välinen vertailu lainvalmisteluasiakirjojen pohjalta ei kuitenkaan ole siinä mielessä hedelmällistä, että älykkäissä tavaroissa olevat palvelulliset elementit eivät ole vastaavalla tavalla palvelun tarjoajan toimittamia fyysisiä suorituksia. Ne muodostuvat aiemmin todetun mukaisesti pikemminkin niihin digitaalisesti integroiduista algoritmista teknologioista, sekä mahdollisuudesta vastaanottaa huolto- ja ohjelmistopäivityksiä. Tämänkaltaista sähköisesti toimitettua hyötyä voisikin kuvailla pikemminkin käyttömukavuuteen ja -kokemukseen vaikuttavaksi. Koska lainsäädäntö ei sisältänyt – eikä sisällä nykyäänkään – suoraan edellä esiteltyjä tarkempia kriteerejä sille, miten tavaroita ja palveluja tulisi erotella, tulisi erotteluperusteita hakea muilla keinoin. Erityisesti kuluttajariitalautakunnan arvioitavaksi on tullut lukuisia tapauksia, jotka ovat edellyttäneet rajanvetoa tavaroiden ja palvelujen välimaastossa, erityisesti ohjelmistopäivitysten osalta.

Kuluttajariitalautakunta on arvioinut ohjelmistopäivityksen merkitystä muun muassa ratkaisussaan KRIL 1495/36/10, jossa oli kyse Playstation konsolin kaupasta. Laitteiston toiminnallisuus heikkeni järjestelmäpäivityksen myötä. Ulkoisen päivityksen aiheuttamasta toiminnallisuuden häiriöstä huolimatta kuluttajariitalautakunta katsoi tavarassa olleen virhe, ja arvioi virhettä koskevaa sääntelyä tavaran kauppana. Kuluttajariitalautakunta on päätenyt myös toisenlaiseen ratkaisuun koskien ohjelmistopäivityksen aiheuttamaa virhettä tavarassa. Ratkaisussaan KRIL 2878/32/2016 lautakunta arvioi kyseessä olleen palvelu, kun tietokone ei ollut enää toiminut Windows käyttöjärjestelmäpäivityksen myötä.

⁸⁶ HE 89/2001 vp, s. 9.

⁸⁷ HE 93/1986 vp, s. 15.

⁸⁸ HE 360/1992 vp, s. 31.

Keskeisenä havaittavana erona lautakunnan päinvastaisissa ratkaisuisa vaikuttaa olevan se, mikä taho päivityksen on suorittanut. Mikäli laitteen valmistaja julkaisee päivityksen, voidaan päivitystä arvioida tavarankauppa koskevan sääntelyn mukaan, kun taas kolmannen osapuolen julkaisemassa päivityksessä jouduttiin silloisen tulkinnan mukaan erikseen arvioida, soveltuuko kauppaan tavaroita vai palveluita koskeva sääntely. Huomionarvoista on, että itse tietokoneohjelmaa (Windows) oli tarkasteltava kuluttajariitalautakunnan mukaan tavarana, mutta siihen asennettua päivitystä puolestaan palveluna.⁸⁹

Oikeuskirjallisuudessa puolestaan kiinnitetään huomiota tavarankauppa ja palvelun välisiin erilaisiin toimintoihin, jonka lisäksi niitä on pyritty kategorisoimaan. Esimerkiksi *Von Spankeren* on arvioinut WTO:n tavarankauppa ja palvelut erottavan kansainvälisen viitekehityksen⁹⁰ riittävyttä IoT laitteiden tulon myötä jakamalla hyödykkeet kolmeen kategoriaan. *Spankeren* mukaan palvelu voi olla sulautunut tavarankauppaan jo tuotantovaiheessa, jolloin tavara toimisi ikään kuin vain palvelun ulkoisena siirtovälineenä. Toiseen ryhmään kuuluvia ovat hyödykkeet, joissa palvelun käyttäjä ei saa tavarankauppa omistajuutta, vaan maksaa ainoastaan palvelun käytöstä. Viimeiseen kategoriaan puolestaan lasketaan sellaiset palvelut, jotka helpottavat tavarankauppa myyntiä tai lisäävät sen toimintoja esimerkiksi ohjelmistopäivitysten tapaan, mutta palveluja ja tavaroita kohdellaan kuitenkin toisistaan erillisinä.⁹¹

Oikeuskirjallisuudessa on lisäksi tehty rajanvetoa tavarankauppa ja palvelujen välillä esimerkiksi *konkreettisuuden* tai *vaihdettavuuden* arvioinnin avulla, tai täysin ulkoisten kriteerien, kuten *taloudellisten näkökulmien* tai *käyttötarkoituksen* välillä.⁹²

Vaikka ”älykkyys” sinällään voidaan nähdä palvelun kaltaisena pitkäaikaisena, jatkuvasti toimitettuna ja kehittyvänä elementtinä, ei käytännössä älykstä tavarankauppa toimiteta koskaan ilman siihen kuuluvaa fyysistä tavarankauppa. Älykkään tavarankauppa tuleekin käytännössä aina sisältää myös *konkreettinen esine*, johon *älykkäät ominaisuudet* ovat integroitu. Tekoälyä sisältävä tietokoneohjelma voi sinällään olla tosin myös täysin digitaalisessa muodossa, kuten

⁸⁹ KRIL 2878/32/2016, ratkaisun perustelut.

⁹⁰ Maailmankauppajärjestö WTO:n tarjoama kansainvälisen kaupan sääntelyn viitekehitys hahmottaa tavarankauppa (GATT 1994, Annex 1A) ja palvelujen kaupan (GATS 1994, Annex 1B) kahtijakoisena, joka ei sellaisenaan tunne IoT laitteiden aiheuttamaa hybridikategoriaa. Marrakesh Agreement 1994, List of Annexes.

⁹¹ Johtopäätöksenä *Spankeren* toteaa nykyisen WTO kehikon GATT 1994-sopimuksen ja GATS 1994-sopimuksen vastaavan riittävästi myös lisääntyvään hybridituotteiden kauppaan. *Von Spankeren* 2022, s. 87–88 ja 97.

⁹² Smith – Woods 2005, s. 1–4.

johdantokappaleessa esitelty tekoälyohjelma ChatGPT. Tällöin ei varsinaisesti kuitenkaan puhuta ainakaan tämän tutkimuksen tarkoittamasta älykkästä tavarasta. Konkreettisuus ja vaihdettavuus eivät toimi erottamistekijöinä älykkään tavaran ja palvelun välillä, sillä älykäs tavara on käytännössä aina konkreettisesti vaihdettavissa oleva, sekä muutoin fyysisessä muodossa, kun palvelullinen elementti on siihen digitaalisesti integroitu.

Myös tavaran ja siihen sisältyvän digitaalisen palvelullisen osion taloudellinen arvo on vaikeasti määriteltävissä älykkäiden tavaroiden osalta. Samaan esineiden internettiin, IoT:hen voi liittää aina uusia tavaroita ja palveluja, jolloin yksittäisen konkreettisen tavaran arvo IoT:n kokonaisuudessa suhteellisesti pienenee. Lisäksi IoT:ssä olevista tavaroista riippuu, katsotaanko niiden muodostamaa ”älykästä” verkkoa yhtenä palvelukokonaisuutena, vai muodostavatko älykkäät laitteet useamman IoT:n, joissa olevat älykkäät tavarat eivät ole tietoisia toisistaan. Käytännössä esimerkiksi kuluttajille myytävät älykotiratkaisut, joissa kaikki sähköllä toimiva ja internettiin kytkettävät laitteet on mahdollista automatisoida, voi laitteista riippuen muodostaa useamman paikallisen alueen IoT:n, joka sisältää halutun määrän yksittäisiä älykkäitä ratkaisuja.

Älykkäät tavarat ovat kokonaan uudenlainen kulutushyödykkeiden kategoria, joten edellä esiteltyt perinteiset tavaroiden ja palvelujen määritelmien väliset erottamisperusteet eivät sovellu niihin. Pohdittaessa oman kuluttajansuojalain sääntelyn tarvetta liittyen älykkääseen tavarahan ei voida yksinomaan tarkastella tarvetta samoin perustein kuin aikaisemmin.

Edellisessä luvussa todetun mukaisesti käytännössä älykkäät tavarat ymmärretään nykyisen kuluttajansuojalain 5 luvun sääntelyn mukaisesti kokonaisuudeksi, joka sisältää digitaalista sisältöä tai palvelua fyysiseen tavarahan integroituna, ja liitos on välttämätöntä tavaran tarkoituksenmukaisen toiminnan kannalta.

Älykkäiden tavaroiden sääntely yksinomaan nykyisen digitaalisen sisällön ja palvelun, tai digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntelyn perusteella voidaan katsoa niin yleisluontoiseksi, että se olisi tapauskohtaisesti joustavaa sääntelyn rajanvetotilanteissa. Kun lähtökohtaisesti kaikki älykkäät tavarat kuuluvat kuluttajansuojalain digitaalisia elementtejä sisältävien tavaroiden sääntelyn piiriin, eivät älykkäät tavarat ole sääntelemättömässä tilassa. On kuitenkin selvää, että vaikka älykkäille tavaroille ei tarvittaisi omaa määritelmäänsä, olisi niitä koskeva oma sääntely oikeusvarmuutta lisäävää älykkäiden ominaisuuksien kehittyessä.

Jotta mahdollinen tarve älykkään tavaran omalle virhesäätelylle saadaan perustellusti selville, tulee ymmärtää taustalla vaikuttavan tavaran ja palvelun määritelmien, sekä virhesäätelyjen keskeinen säätely ja sen eroavaisuudet. Kattava ymmärrys eri kulutushyödykkeiden määritelmistä ja virhesäätelyn perusteista auttaa ymmärtämään sen, miten älykäs tavara niiden välimaastoon sopisi.

Seuraavassa luvussa käydään läpi perinteisiä tavaran ja palvelun virhesäännöksiä, sekä digitaalista sisältöä tai palvelua sisältävien sopimusten virhesäännöstä. Tavaran ja palvelun säätelyn erojen merkitys korostuu tilanteissa, joissa kulutushyödykkeessä on virhe, tai kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen oikeustoimi on kärsinyt muun suoritushäiriön.⁹³ Tämän johdosta tavaran ja palvelun määritelmien tarkastelun rinnalla esitetään myös molempien yleinen virhesäännös sen selvittämiseksi, onko tavaran vai palvelun säätelyn soveltamisen valinnalla rajanvetotilanteessa käytännön merkitystä. Perinteisten kulutushyödykkeiden säätelyjen erottavia elementtejä avaamalla on mahdollista saada tukea sen selvittämiseen, kuinka älykkäiden tavaroiden mahdolliseen omaan säätelyyn tulisi suhtautua tavaroiden ja palvelujen virhesäätelyjen välimaastossa.

3.3.2 *Tavaran määritelmä ja yleinen virhesäännös*

Kuluttajansuojalaki ei sisällä tarkkaa tavaran määritelmää⁹⁴. Kuluttajankaupasta eli tutummin tavarankaupasta sääntelee kuitenkin kuluttajansuojalain 5 luku, joka on myös tavarankaupaksi otsikoitu. Käsitteellä tavara rajoitetaan määritelmän soveltamisalaa verrattuna kauppalakiin, jossa tavaran määritelmänä pidetään sen 1 §:n mukaisesti irtainta omaisuutta. Näin ollen esimerkiksi kiinteistöt tai asunto-osakkeet eivät kuulu kuluttajansuojalain soveltamisalaan.⁹⁵ Luvussa 2.1 todetun mukaisesti kuluttajansuojalaki koskee kuitenkin vain elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä kauppaa, jolloin esimerkiksi kahden elinkeinonharjoittajan välinen auton kauppa ei ole kuluttajansuojalain 5 luvun tarkoittamaa tavaran kauppaa.

⁹³ Villa et al. 2020, Verkkokirjahylly > VII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Kuluttajansuojalainsäädäntö > Individuaalinen kuluttajaoikeus.

⁹⁴ Vaikka kuluttajansuojalakia on päivitetty Euroopan unionin oikeuden vaikutuksesta useaan kertaan, ei esimerkiksi tavarankauppadirektiivi tai kuluttajaoikeusdirektiivi muuttaneet tavaran aineellista käsitettä.

⁹⁵ HE 88/1993 vp, s. 50.

Arvonlisäverolain (1501/1993) 17 §:n mukaan ”*tavaralla tarkoitetaan aineellista esinettä sekä sähköä, kaasua, lämpö- ja jäähdytysenergiaa ja muuta niihin verrattavaa energiahyödykettä*”. Aineellisen olomuodon vaatimuksen lisäksi tarkempaa määritelmää tavaralle laki ei tunne. Tavarantoimituksen määritelmää voidaan kuitenkin hakea Euroopan unionin sääntelystä. EU:n tuomioistuimen sääntelyn perusteella tavaroina pidetään rahanarvoisia tuotteita, jotka voivat olla liiketoimien kohteena sellaisenaan.⁹⁶ Myös historiallisesti, taiteellisesti tai kansantieteellisesti arvokkaita esineitä⁹⁷ sekä vanhentuneita maksamiseen kelpaamattomia kolikoita⁹⁸ on pidettävä tavaroina. Euroopan unionin käytännössä sanalla ”tuote” viitataan tavarantoimituksen aineelliseen olomuotoon, mutta tavarantoimituksen määritelmän alaan kuuluu myös muun muassa sähkö⁹⁹. Tavarantoimituksen arvon ei välttämättä tarvitse olla positiivista, vaan myös negatiivisen arvon omaavat tuotteet voidaan lukea tavaroiksi, kunhan niillä on liiketoiminnallista merkitystä¹⁰⁰.

Tavarankauppadirektiivin implementoinnin seurauksena myös kuluttajansuojalain suojalain tavarantoimituksen virhettä koskeva yleinen virhesäännös, kuluttajansuojalain 5 luvun 12 § sai päivitystä¹⁰¹. Sen ensimmäisessä momentissa säännellään, että ”*myyjän ostajalle toimittaman tavarantoimituksen tulee olla sopimuksen mukainen*”. Tavarankauppadirektiivin 6 artiklan toimeenpanemiseksi 5 luvun 12 §:n 1 momenttiin lisättiin myös seikkoja, joista myyjä ja ostaja tyypillisesti sopivat.

Säännöksen ensimmäisen momentin mukaan tavara katsotaan sopimuksen mukaiseksi:

”erityisesti silloin, kun sen kuvaus, tyyppi, määrä, laatu, toimivuus, yhteensopivuus, yhteentoimivuus ja muut ominaisuudet vastaavat sovittua”

⁹⁶ Ks. Asia 7/68, komissio v. Italia, tuomio 10.12.1968, s. 359, Asia C-97/98, Jägerskiöld, tuomio 21.10.1999, 30 kohta sekä Asia C-65/05, komissio v. Kreikka, 23 kohta.

⁹⁷ Ks. Asia 7/68, komissio v. Italia, ks. edellä alaviite 95.

⁹⁸ Asia 7/78, Regina v. Thompson, kohdat 30 ja 31.

⁹⁹ Ks. Asia C-393/92, Almelo, tuomio 27.4.1994, 28 kohta, Asia C-158/94, komissio v. Italia, tuomio 23.10.1997, 17 kohta, Asia C-213/96, Outokumpu, tuomio 2.4.1998, 20 kohta ja Asia C-206/06, Essent Netwerk Noord ym., tuomio 17.7.2008, 43 kohta.

¹⁰⁰ Esimerkiksi jätteitä pidetään tavaroina unionin oikeuskäytännössä. Ks. Asia C-2/90, komissio v. Belgia, tuomio 9.7.1992, 28 kohta ja Asia C-221/06, Stadtgemeinde Frohnleiten, tuomio 8.11.2007, 37 kohta.

¹⁰¹ Osana tavarankauppadirektiivin implementointia tehtiin useita muutoksia erityisesti sääntelyyn virheestä ja sen seuraamuksista, kuin myös pidennettiin virheolettaman aikaa kuudesta kuukaudesta vuoteen. HE 180/2021 vp, s. 1.

”se soveltuu erityisesti siihen käyttötarkoitukseen, johon ostaja sitä tarvitsee, ja jonka ostaja on viimeistään sopimuksentekohetkellä saattanut myyjän tietoon ja jonka myyjä on hyväksynyt”

”sen mukana toimitetaan kaikki lisävarusteet sekä asennus- ja muut ohjeet sopimuksen mukaisesti” (Mikäli niistä ei ole sovittu, on myyjällä velvollisuus toimittaa 2 momentin mukaan sellaiset ohjeet, jotka ostaja voi kohtuudella odottaa saavansa¹⁰²)

”toimitetaan päivitykset sopimuksen mukaisesti”.

Tavaroihin sisällytetyt ja niihin liitetyt digitaaliset sisällöt tai digitaaliset palvelut kehittyvät jatkuvasti, ja myyjä ja ostaja voivat sopia niihin liittyvien päivitysten toimittamisesta. Päivityksillä on mahdollista esimerkiksi parantaa tai laajentaa tavaroiden toimintoja, muuten mukauttaa niitä tekniikan kehitykseen tai suojata niitä uusilta turvallisuushilta. Mikäli päivityksistä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran osalta ei ole sovittu, säännellään sellaisista turva ja muista päivityksistä 5 luvun 13b §:ssä, jotka ovat tarpeen digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran säilyttämiseksi edellytetyn mukaisena¹⁰³.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentissa säädetyn lisäksi tavaran tulee täyttää 2 momentin yleiset eli *objektiiviset* vaatimukset. Yleisistä vaatimuksista on kuitenkin mahdollista poiketa myyjän ja ostajan välisellä sopimuksella¹⁰⁴.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan:

”tavaran tulee soveltua niihin käyttötarkoituksiin, joihin saman tyyppistä tavaraa yleensä käytetään ottaen huomioon soveltuva lainsäädäntö, tekniset standardit tai näiden puuttuessa alakohtaiset käytäntösäännöt.”

Tavaran on lisäksi 5 luvun 12 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan:

”vastattava laadultaan ja kuvaukseltaan näytettä tai mallia, jonka myyjä asetti ostajan saataville ennen sopimuksen tekemistä.”

Samaisen momentin 3 kohdan mukaan:

”Tavaran mukana on toimitettava sellaiset lisävarusteet, pakkaukset sekä asennus-, käyttö- ja muut ohjeet, jotka ostaja voi kohtuudella odottaa saavansa.”

¹⁰² HE 180/2021 vp, s. 47.

¹⁰³ HE 180/2021 vp, s. 47.

¹⁰⁴ HE 180/2021 vp, s. 21.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan:

”Tavaran määrän, laadun, kestävyys ja muiden ominaisuuksien on vastattava ominaisuuksia, joita saman tyyppisillä tavaroilla yleensä on ja joita ostaja voi kohtuudella odottaa, kun otetaan huomioon tavaran luonne sekä tiedot, jotka myyjä, tuottaja tai muu liiketoimintaketjuun aikaisemmassa vaiheessa osallistunut henkilö tai joku näiden lukuun on esittänyt tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa.”

Mikäli tavara poikkeaa edellä mainitusta, on siinä kuluttajansuojalain 5 luvun 13 §:n mukainen virhe. Kuluttajansuojalain 5 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan ostaja ei kuitenkaan voi vedota virheenä sellaiseen seikkaan, jonka hän on tiennyt ja hyväksynyt kauppaa tehtäessä, tai jos ostajan toimittamat tarveaineet ovat olleet virheellisiä, eikä myyjä ole tiennyt tai olisi pitänyt tietää niiden virheellisyydestä.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan myyjä ei lisäksi vastaa 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaisesta virheestä osoittaessaan, että:

- ”1) hän ei ollut eikä hänen voida kohtuudella olettaa olleen selvillä kyseisistä tiedoista;*
- 2) tiedot oli oikaistu sopimuksentekohetkeen mennessä samalla tai siihen verrattavissa olevalla tavalla kuin millä ne oli esitetty; tai*
- 3) tiedot eivät ole voineet vaikuttaa kauppaan”.*

Käytännössä virheen oikaisu toimii ensisijaisena perusratkaisuna tavaran virhetilanteessa, ennen kuin muut virheen seuraamukset kuten hinnan alennus tai kaupan purku aktualisoituvat. Kuluttajalla on kuitenkin lähtökohtaisesti valinnanvapaus, vaatiiko hän tavaran korjaamista, vai uuden vastaavan toimittamista tilalle. Ylivoimaisen esteen tai kohtuuttomien kustannusten sattuessa, ei myyjä kuitenkaan olisi velvollinen oikaisemaan virhettä ostajan vaatimalla tavalla.¹⁰⁵

Digitaalisia elementtejä sisältävä tavara voi kuluttajansuojalain 5 luvun 13b §:n mukaan olla virheellinen myös päivitysten laiminlyöntien seurauksena. Kyseinen säännös on uusi, ja se luotiin osana digisopimusdirektiivin täytäntöönpanoa. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, että digitaalisia elementtejä sisältävien tavaroiden kaupassa tietoturva ja muut päivitykset tulevat tarpeelliseksi, jotta tavara säilyy 5 luvun 12 §:ssä edellytetyn mukaisena.¹⁰⁶

¹⁰⁵ HE 180/2021 vp, s. 22.

¹⁰⁶ HE 180/2021 vp, s. 51.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 13b §:n 1 momentin mukaan:

”digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupassa myyjän on huolehdittava siitä, että ostajalle tiedotetaan turva ja muista päivityksistä, jotka ovat tarpeen kyseisen tavaran säilyttämiseksi 12 §:ssä edellytetyn mukaisena, ja että ne toimitetaan ostajalle;

1) tavaran ja digitaalisten elementtien tyyppi ja tarkoitus sekä sopimuksen olosuhteet ja luonne huomioon ottaen kohtuullisen ajanjakson ajan, jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun kertatoimituksesta.

2) sen ajanjakson ajan, jonka myyjä on vastuussa tavaran virheellisyydestä ja joka tapauksessa vähintään sen ajan, jona digitaalista sisältöä tai palvelua on sopimuksen mukaan määrä toimittaa, jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun jatkuvasta toimittamisesta pidemmän ajan kuluessa.”

Kohtuullisen ajanjakson pituus määritellään tapauskohtaisesti, joskin tyypillisenä kohtuullisena ajanjaksona voidaan pitää tavaran odotettua käyttöikää. Mikäli digitaalista sisältöä tai palvelua toimitetaan pidemmän ajan kuluessa, tulisi päivityksiä toimittaa vähintään sen ajan, jona digitaalista sisältöä tai palvelua on sovittu toimitettavaksi. Velvollisuus toimittaa päivityksiä ei kuitenkaan ole rajoitukseton. Mikäli toisin ei ole sovittu, myyjän ei tule päivityksillä parantaa tai laajentaa tavaran toimintoja enemmän kuin yleiset vaatimukset edellyttävät, sillä päivitysten avulla tavaran tulee vain täyttää 12 §:n sääntelemät subjektiiviset ja objektiiviset vaatimukset.¹⁰⁷

Kuluttajansuojalain 5 luvun 13b §:n 2 momentin mukaan, mikäli myyjä laiminlyö edellä esitettyjä ensimmäisen momentin säännöksiä, on tavarassa virhe.

Mikäli ostaja ei kuitenkaan ole asentanut 1 momentin määrittelemiä päivityksiä kohtuullisessa ajassa, ei myyjä toisen momentin mukaan vastaa puuttuvan päivityksen aiheuttamasta virheestä sillä edellytyksellä, että:

”1) myyjä on ilmoittanut ostajalle päivityksen saatavuudesta ja siitä, mitä seurauksia päivityksen asentamisen laiminlyönnillä on; ja

2) päivityksen asentamatta jättäminen tai sen virheellinen asennus ei johdu ostajalle annetuista puutteellisista asennusohjeista.”

Lisäksi kuluttajansuojalain 5 luvun 13b §:n 4 momentin mukaan digitaalisia elementtejä sisältävä tavara ei ole ”virheellinen myöskään silloin, kun ostajalle on nimenomaisesti

¹⁰⁷ HE 180/2021 vp, s. 51.

annettu sopimuksen tekoajankohtana tieto siitä, ettei päivityksiä toimiteta tai niistä tiedoteta 1 momentin edellyttämällä tavalla ja ostaja on poikkeaman erikseen ja nimenomaisesti tällöin hyväksynyt”.

3.3.3 Palvelujen määritelmä ja yleinen virhesäännös

Kuluttajansuojalain 8 luvun 1 § määrittelee palvelut vastikkeellisiksi palveluksiksi, joita elinkeinonharjoittaja suorittaa kuluttajalle, ja joiden sisältönä on irtaimeen esineeseen, rakennukseen, muuhun rakennelmaan tai kiinteään omaisuuteen kohdistuva työ tai muu suoritus.

Vastaavasti kuin tavaran määritelmän osalta, ei kuluttajansuojalaki sisällä myöskään tarkempaa palvelujen määritelmää. Tavarán ja palvelun välisessä vertailussa palveluja pidetään usein kaatokorina, kun tavaran määritelmän ulkopuoliset kuluttajille myytävät toiminnot mielletään palveluiksi¹⁰⁸. Juridisen tarkemman palvelujen määritelmän olemassaoloa ei kuitenkaan ole katsottu välttämättömäksi, sillä palvelusopimukseen liittyvien oikeudellisten ongelmien ratkaisussa tulee aina ottaa huomioon palvelujen erityispiirteet verrattuna fyysisiin esineisiin. Oikeudellisessa arvioinnissa annetaan merkitystä palvelun käsitteen sijaan sopimuksessa määritellyille osapuolten velvoitteille¹⁰⁹. Näin perinteisten palveluiden sääntely perustuu pitkälti sopimusoikeudellisiin periaatteisiin, kun muuta lainsäädäntöä ei ole.

Palveluiden määritelmää on kuitenkin mahdollista hakea Euroopan Unionin oikeudesta. Sopimuksen Euroopan unionin toiminnasta 57 artiklan mukaan palveluilla tarkoitetaan sellaisia suorituksia, joista tavallisesti maksetaan korvaus ja joita määräykset tavaroiden, pääomien tai henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta eivät koske. Artiklan mukaisiin palveluihin kuuluu erityisesti a) teollinen toiminta, b) kaupallinen toiminta, c) käsityöläistoiminta ja d) vapaiden ammattien harjoittamiseen kuuluva toiminta luettelon kuitenkin olematta tyhjentyvä. Euroopan neuvoston direktiivi yhteisestä

¹⁰⁸ Esimerkiksi arvonlisäverolain (1501/1993) 17 §:n mukaisesti palveluina pidetään kaikkea muuta liiketoiminnan muodossa myytävää, kuin samaisessa säännöksessä listatut tavaran määritelmän alaan kuuluvat hyödykkeet.

¹⁰⁹ Hoppu 2011, s. 1366.

arvonlisäverojärjestelmästä puolestaan määrittelee palvelujen suorittamisen liiketoimeksi, joka ei ole tavaroiden luovutus¹¹⁰.

Palveluille on oikeuskäytännön avulla määritelty tiettyjä tunnusomaisia piirteitä, joilla niiden alaa voi pyrkiä täsmentämään ja erotella niitä tavaroista. Palveluille tunnusomaiset piirteet eivät kuitenkaan ole ehdottomia, eikä ne yksinomaisesti sovellu jokaiseen palvelutyyppeihin¹¹¹.

Perinteisesti palvelulla tarkoitetaan vastiketta vastaan tehtyä itsenäistä henkistä tai ruumiillista toisen puolesta tehtyä työsuoritusta¹¹², joka tyypillisesti perustuu sen tarjoajan osaamiseen ja ammattitaitoon¹¹³. EU tuomioistuimen kannan mukaan palvelulla voidaan viitata itsenäisen ammatinharjoittajan suorittamaan taloudelliseen toimintaan, joka suoritetaan muutoin kuin työsopimuksen perusteella¹¹⁴.

Johdantoluvussa todetun mukaisesti palvelut on perinteisesti nähty aineettoman hyödykkeen tuotannoksi sen asiakkaalle¹¹⁵. Palveluita voidaan verrata tavaroihin, mikä toimii ne toisistaan erottavana tekijänä myös lainsäädännöllisesti¹¹⁶, tai ne voidaan nähdä monimutkaisina, muuttuvina kokonaisuuksina. Palveluiden ominaispiirteinä voidaan pitää niiden ajallista rajoittuneisuutta¹¹⁷, sekä tietynlaista sopimuksen satunnaisuutta¹¹⁸. Palveluista maksetaan pääsääntöisesti korvaus¹¹⁹, vaikkei palveluntarjoajan tarvitse toimia voitontuottamistarkoituksessa¹²⁰. Puhuttaessa palveluista voidaan niillä viitata esimerkiksi palveluun tuotteena, erilaisiin palvelutoimintoihin- tai ammattiin. Lisäksi palvelu on mahdollista kytkeä erilaisiin tuotteisiin, kuten tässä tutkielmassa ilmenee.

¹¹⁰ Euroopan neuvoston direktiivi 2006/112/EY yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä, 24 artikla.

¹¹¹ Hoppu 2011, s. 1365.

¹¹² kts. esim. Valtiovarainministeriö 2018, s. 42, Asia C-231/94, Faaborg-Gelting Linien, tuomio 2.5.1996, 12–14 kohta, Asia C-349/96, CPP, tuomio 25.2.1999, 28 kohta, Asia C-41/04, Levob Verzekeringen ja OV Bank, tuomio 27.10.2005, 19 kohta ja Asia C-111/05, Aktiebolag NN, tuomio 29.3.2007, 21 kohta.

¹¹³ Ks. KOM(2002) 441 lopullinen, s. 6.

¹¹⁴ Asia 36/74, Walrave ja Koch, tuomio 12.12.1974, 23 kohta.

¹¹⁵ Havainto ei ole uusi. kts. Levitt, T., 1980, s. 83–91.

¹¹⁶ Palvelu eroaa tavaroista esimerkiksi siten, että palveluissa omistajuus ei vaihdu eikä palvelujen varastointi ole mahdollista. Hoppu 2011, s. 1364–1365.

¹¹⁷ Asia C-180/89, komissio v. Italia, tuomio 26.2.1991, 6 kohta.

¹¹⁸ Asia 252/83, komissio v. Tanska, tuomio 4.12.1986, 18 kohta.

¹¹⁹ Unionin tuomioistuimen käytännön mukaan korvauksen olennaisena piirteenä pidetään sen olevan suorituksen taloudellinen vastike. Ks. muun muassa Asia 263/86, Humbel ja Edel, tuomio 27.9.1988, 17 kohta, Asia C-157/99, Smits ja Peerbooms, tuomio 12.7.2001, 58 kohta ja Asia C-56/09, Zanotti, tuomio 20.5.2010, 30 kohta.

¹²⁰ Ks. Asia C-157/99, Smits ja Peerbooms, 50 ja 52 kohta.

Grönroos on katsonut palvelujen olevan monipuolisista elementeistä koostuva prosessi, joka yhdistää vuorovaikutuksen tavoitteeseen saada ratkaisu asiakkaan ongelmaan. Prosessin tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa palvelujen koostuminen useista toiminnoista sekä niiden tuottaminen ja kuluttaminen suhteellisen samanaikaisesti. Lisäksi piirteinä voidaan ajatella olevan asiakkaan osallistuva rooli palvelussa, kuten myös palveluiden aineettomuus ja vaikeus niiden varastoimiseen.¹²¹

Juridisesti merkittävä tapa luokitella palveluja on niiden jaottelu liike-elämän palveluihin ja kuluttajapalveluihin. Kuluttajapalveluita sääntelee kuluttajansuojalainsäädäntö sekä kuluttajaoikeudelliset periaatteet. Lisäksi palvelusopimukset voidaan jaotella kertausopimukseen kuten remontti- ja korjauspalvelut, sekä kestoopimukseen kuten tietojärjestelmän ylläpitopalveluihin.¹²² Palveluihin liittyvä voimassa oleva oikeudellinen sääntely on käytännössä sisällytetty kuluttajansuojalain 8 lukuun, joka koskee kuluttajapalveluksia¹²³.

Palveluksen yleisen virhesäännöksen määrittelee kuluttajansuojalain 8 luvun 12 §. Tavaroiden tapaan 8 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan ”*palveluksen on sisällöltään, suoritustavaltaan ja tulokseltaan vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun*”.

8 luvun 12 §:n 2 momentin mukaan ”*palvelus on suoritettava ammattitaitoisesti ja huolellisesti sekä ottaen huomioon tilaajan edut. Palveluksen tulee kestävyydeltään ja muutoin vastata sitä, mitä kuluttajalla on vastaavan palveluksen yhteydessä aiheellista olettaa*”. Ollakseen virheetön sen tulee myös ”*vastata laissa, asetuksessa tai viranomaisen päätöksessä asetettuja vaatimuksia*”.

8 luvun 12 §:n 3 momentti sääntelee, että ”*mikäli toimeksisaajan on hankittava palveluksen suorittamisessa tarvittavaa materiaalia eikä toisin ole sovittu, materiaalin tulee olla kestävyydeltään ja muilta ominaisuuksiltaan tavanomaisen hyvää laatua*”.

8 luvun 12 §:n 4 momentti sääntelee, että mikäli palvelus poikkeaa edellä mainitusta, on siinä virhe.

¹²¹ Grönroos 2015, s. 76–81.

¹²² Kuluttajasopimusten erityispiirteenä on niiden indispositiivisuus kuluttajien hyväksi, kun liike-elämän palveluiden sääntelyä pidetään pääosin tahdonvaltaisena. Hoppu 2011, s. 1367.

¹²³ Kulutuspalveluilla, -palveluksilla ja kuluttajapalveluilla viitataan kaikilla palveluihin, ja eri määritelmillä voidaan korostaa joko itse hyödykkeen käyttötarkoitusta tai sen käyttäjää. Villa et al. 2020, Verkkokirjahylly > Yritysoikeus > VII Kuluttajaoikeus > 1. Kuluttajaoikeuden pääpiirteet > Soveltamisala ja peruskäsitteet > Kulutushyödyke.

Kuluttajansuojalain 8 luvun 13 § antaa lisäedellytyksiä palveluksen virheettömyydelle:

”Palveluksessa on myös virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, jotka toimeksisaaja on antanut palveluksen sisällöstä tai suorituksesta tai muista palveluksen laatua tai hyväksikäyttöä koskevista seikoista palvelusta markkinoitaessa tai muuten ennen sopimuksentekoa ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen tilaajan päätöksentekoon. Sama koskee palvelusta suoritettaessa annettuja tietoja, joiden voidaan olettaa vaikuttaneen tilaajan päätöksentekoon.”

8 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan suunnilleen samansisältöinen säännös koskee myös muun kuin toimeksisaajan aiemmassa myyntiportaassa antamia tietoja, ellei tietoja ole ajoissa selkeällä tavalla oikaistu, tai ellei toimeksisaaja ollut tai olisi pitänyt olla selvillä kyseisistä tiedoista.

Kuluttajansuojalain 8 luvun 13 §:n 3 momentti sääntelee palveluksen virheelliseksi myös toimeksisaajan laiminlyödessä tiedon sellaisesta 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta, josta hänen olisi pitänyt olla selvillä.

3.3.4 Digitaalista sisältöä ja palvelua koskevien sopimusten virhesäännös

Digitaalisen sisällön ja palvelun määritelmä on määritelty luvussa 3.2.1¹²⁴. Digisopimusdirektiivin implementoinnin seurauksena myös digitaalinen sisältö ja palvelu sai oman virhepykälänsä. Säännöksellä digitaalisen sisällön ja palvelun ominaisuuksista ja virheestä pannaan täytäntöön direktiivin 7–9 artikla, joilla säännellään sopimuksenmukaisuutta koskevista subjektiivisista ja objektiivisista vaatimuksista.

Digitaalista sisältöä ja palvelua koskevien sopimusten tulee täyttää tietyt kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n ominaisuudet tai ne katsotaan samaisen luvun 11 §:n mukaisesti virheellisiksi. Elinkeinonharjoittajan kuluttajalle toimittaman digitaalisen sisällön ja palvelun tulee olla kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n mukaan sopimuksen mukainen¹²⁵. Lisäksi 5 a luvun 10 § sääntelee esimerkinomaisia – joskaan ei tyhjentyviä – tilanteita siitä, milloin digitaalista sisältöä ja palvelua koskeva sopimuksenmukaisuus täyttyy.

¹²⁴ Kuluttajansuojalain 5 a luvun 1 §:n 2 momentin mukaan ”Digitaalisella sisällöllä tarkoitetaan digitaalisessa muodossa tuotettua ja toimitettua dataa. Digitaalisella palvelulla tarkoitetaan palvelua, jonka avulla kuluttaja voi luoda, käsitellä, tallentaa tai käyttää digitaalisessa muodossa olevaa dataa tai joka mahdollistaa kuluttajan tai palvelun muiden käyttäjien lataaman tai luoman digitaalisessa muodossa olevan datan jakamisen tai muun vuorovaikutuksen sen kanssa”.

¹²⁵ Vastaavalla tavalla sääntelee tavaroiden ominaisuuksia ja virhettä koskeva kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §.

Erityisesti sopimuksen mukainen digitaalinen sisältö ja palvelu on kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n 1 momentin mukaan silloin kun:

- ”1) sen kuvaus, määrä, laatu, toimivuus, yhteensopivuus, yhteentoimivuus ja muut ominaisuudet vastaavat sovittua;*
- 2) se soveltuu siihen erityiseen käyttötarkoitukseen, johon kuluttaja sitä tarvitsee ja jonka kuluttaja on viimeistään sopimuksentekohetkellä saattanut elinkeinonharjoittajan tietoon ja jonka elinkeinonharjoittaja on hyväksynyt;*
- 3) sen mukana toimitetaan kaikki lisävarusteet sekä asennus- ja muut ohjeet sopimuksen mukaisesti;*
- 4) asiakastukea tarjotaan sopimuksen mukaisesti;*
- 5) digitaalista sisältöä tai palvelua päivitetään sopimuksen mukaisesti.”*

Ensimmäisessä momentissa säädetyn lisäksi digitaalisen sisällön ja tai palvelun tulee myös täyttää yleiset vaatimukset, aivan kuten kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n tavaran virhesääntelyssäkin. Yleisillä vaatimuksilla pannaan täytäntöön digisopimusdirektiivin 8 artikla. Kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n 2 momentti sääntelee digitaalista sisältöä ja palveluja koskevia yleisiä vaatimuksia seuraavanlaisesti:

- ”1) digitaalisen sisällön tai palvelun tulee soveltua niihin käyttötarkoituksiin, joihin saman tyyppistä digitaalista sisältöä tai palvelua yleensä käytetään ottaen huomioon soveltuva lainsäädäntö, tekniset standardit tai näiden puuttuessa alakohtaiset käytännesäännöt;*
- 2) digitaalisen sisällön tai palvelun määrän, laadun, toimivuuden, yhteensopivuuden, saatavuuden, jatkuvuuden sekä turvallisuutta koskevaan toimintaan liittyvien ja muiden ominaisuuksien on vastattava ominaisuuksia, joita saman tyyppisellä digitaalisella sisällöllä tai palvelulla yleensä on ja joita kuluttaja voi kohtuudella odottaa, kun otetaan huomioon digitaalisen sisällön tai palvelun luonne sekä tiedot, jotka elinkeinonharjoittaja tai muu liiketoimintaketjuun aikaisemmassa vaiheessa osallistunut henkilö tai joku näiden lukuun on esittänyt digitaalista sisältöä tai palvelua markkinoitaessa tai muuten ennen sopimuksen tekemistä.”*

Samaan käyttötarkoitukseen soveltuvien digitaalisten sisältöjen tai palvelujen välillä olevat laatuero eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoita toisen olevan virheellinen. Käytännössä laatuero heijastuvat usein myydyin sisällön tai palvelun hintaan¹²⁶.

Lisäksi kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n 2 momentti sääntelee, että:

”3) digitaalisen sisällön tai palvelun mukana on toimitettava tarvittavat lisävarusteet ja ohjeet, jotka kuluttaja voi kohtuudella odottaa saavansa;

4) digitaalisen sisällön tai palvelun on vastattava koeversioita tai ennakkoesittelyjä, jotka elinkeinonharjoittaja asetti kuluttajan saataville ennen sopimuksen tekemistä.”

Vaatus koeversioiden ja ennakkoesittelyjen mukaisuudesta koskee kuitenkin vain sellaista sisältöä, jonka elinkeinonharjoittaja on asettanut kuluttajan saataville ennen sopimuksen tekemistä. Se ei siis koske sellaisia testiversioita, joiden ei ollut tarkoituskaan vastata lopullista ohjelmistoa, ellei kuluttajalle ole perustellusti voinut syntyä vaikutelma, että lopullinen ohjelmisto on testiversiota vastaava¹²⁷.

Kuluttajansuojalain 5 a luvun 10 §:n 3 momentin mukaan *”jollei toisin ole sovittu, digitaalisen sisällön tai palvelun tulee olla myös viimeisimmän sopimuksentekohetkellä saatavilla olevan version mukainen”*.

Kuluttajansuojalain 5 a luvun 11 §:n 1 momentin mukaan *”jos digitaalinen sisältö tai palvelu poikkeaa siitä, mitä 10 §:ssä säännellään, siinä on virhe”*. Käytännössä virhearvioinnin lähtökohtana on siten osapuolten välisen sopimuksen sisältö ja digitaaliselle sisällölle tai palvelulle asetetut yleiset edellytykset. Jotta digitaalinen sisältö tai palvelu olisi virheetön, sen tulee täyttää siis 10 §:ssä säännellyt sekä subjektiiviset, että objektiiviset vaatimukset¹²⁸.

Kuluttajansuojalain 5 a luvun 11 §:n 2 momentti sisältää kuitenkin poikkeuksen 1 momentin pääsääntöön. Vaikka digitaalinen sisältö tai palvelu poikkeaisi edellä esitetyistä vaatimuksista, katsottaisiin se virheetömäksi, jos kuluttajalle on nimenomaisesti annettu tieto poikkeamasta ja tämä on sen erikseen nimenomaisesti¹²⁹ hyväksynyt.

¹²⁶ HE 180/2021 vp, s. 74.

¹²⁷ HE 180/2021 vp, s. 74.

¹²⁸ HE 180/2021 vp, s. 73.

¹²⁹ Hallituksen esityksen mukaan nimenomainen hyväksyntä ei edellytä määrämuotoa. Elinkeinoharjoittajan harteille jää kuitenkin näyttövelvollisuus annetusta tiedosta, ja että kuluttaja on sen hyväksynyt sopimuksen tekoajankohtana. Tämän johdosta kirjallinen muoto olisi elinkeinoharjoittajan omankin edun mukaista. Tiedon antamisen ja sen hyväksymisen tulee olla lähellä sopimuksentekohetkeä. HE 180/2021 vp, s. 74–75.

Kuluttajansuojalain 5 a luvun 11 §:n 3 momentin mukaan:

”elinkeinonharjoittaja ei vastaa myöskään 10 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen tietojen antamiseen liittyvästä virheestä, jos hän osoittaa, ettei;

- 1) hän ei ollut eikä hänen voida kohtuudella olettaa olleen selvillä kyseisistä tiedoista;*
- 2) tiedot oli oikaistu sopimuksentekohetkeen mennessä samalla tai siihen verrattavissa olevalla tavalla kuin millä ne oli esitetty; tai*
- 3) tiedot eivät ole voineet vaikuttaa kuluttajan päätökseen tehdä sopimus.”*

Digitaalinen sisältö tai palvelu eroaa perinteisestä kuluttajansuojalain tarkoittamasta tavarasta siten, että siihen – kuten myös digitaalisia elementtejä sisältäviin tavaroihin – toimitetaan usein ohjelmistopäivityksiä. Kuluttajansuojalain 5 a luvun 12 § edellyttää, että kuluttajalle tiedotetaan tarpeellisista turva ja muista päivityksistä, joilla digitaalinen sisältö tai palvelu tulee säilyttää 10 §:ssä edellytetyn mukaisena ja virheettömänä. Lisäksi ne tulee toimittaa kuluttajalle:

- ”1) digitaalisen sisällön tai palvelun tyyppi ja tarkoitus sekä sopimuksen olosuhteet ja luonne huomioon ottaen kohtuullisen ajanjakson ajan, jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun kertatoimituksesta tai useista erillisistä toimituksista;*
- 2) sen ajanjakson ajan, jona digitaalista sisältöä tai palvelua toimitetaan kuluttajalle sopimuksen perusteella, jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun jatkuvasta toimittamisesta pidemmän ajan kuluessa.”*

Kuluttajansuojalain 5 a luvun 12 §:n 2 momentin mukaisesti mikäli elinkeinonharjoittaja laiminlyö edellä esitettyjä 1 momentin mukaisia velvollisuuksiaan, on digitaalisessa sisällössä tai palvelussa virhe.

Säännös ei kuitenkaan ole poikkeukseton, sillä samaisen säännöksen 3 momentin mukaan:

”Jos kuluttaja ei asenna 1 momentin mukaisesti toimitettuja päivityksiä kohtuullisessa ajassa, elinkeinonharjoittaja ei vastaa yksinomaan kyseisen päivityksen puuttumisesta aiheutuvasta virheestä edellyttäen, että;

- 1) elinkeinonharjoittaja on ilmoittanut kuluttajalle päivityksen saatavuudesta ja siitä, mitä seurauksia päivityksen asentamisen laiminlyönnillä on; ja*
- 2) päivityksen asentamatta jättäminen tai sen virheellinen asennus ei johdu kuluttajalle annetuista puutteellisista asennusohjeista”.*

Lisäksi mikäli kuluttaja on nimenomaisesti hyväksynyt sopimuksentekohetkellä, ettei päivityksistä tiedoteta ja ettei niitä toimiteta 1 momentissa edellytetyllä tavalla, ei digitaalista sisältöä tai palvelua tule pitää 5 a luvun 12 §:n 4 momentin mukaisesti virheellisenä.

3.4 Kulutushyödykkeiden virhesäätelyjen rajanvedosta

3.4.1 Älykäs tavara ja perinteisten kulutushyödykkeiden virhesääntösten eroavaisuudet

Edellisessä luvussa läpikäydyn mukaisesti voidaan huomata, että kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §, 5 a luvun 10 § ja 8 luvun 12 § eli säännökset tavaroiden ja palvelujen ominaisuuksista ja virheestä ovat sisällöltään hyvin yhdenmukaisia. Kulutushyödykkeen tarkemmasta määritelmästä riippumatta säännökset edellyttävät virheettömyydeksi sen, että suoritteen tulee vastata erityisesti sopimusta, olla käytännössä ostajan ennakkokäsityksen mukainen ja materiaalin – myös palvelussa käytettävän – tulee olla sellaista laatua, mitä vastaavalta palvelulta tai suoritteelta voi odottaa saavansa. Lisäksi jokaisen kulutushyödykkeen tulee olla sisällöltään lakien ja asetusten mukaisia.

Kuluttajakaupassa digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskevia sopimuksia koskeva sääntely on luotu pitkälti yhdenmukaiseksi tavaran kauppaa koskevan luvun sääntelyn kanssa¹³⁰, mikä on ollut myös lainsäätäjän tahto.

Myös kulutushyödykkeiden päivittämiseen ja päivitysten laiminlyöntiin, ja täten virheen arviointiin soveltuu hyvin yhtenäinen sääntely. Säännös digitaalista sisältöä tai palveluja koskevien päivitysten laiminlyönnin virheestä on lähes sanamuodon mukainen vastaavan säännöksen päivitysten laiminlyönnistä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupassa kanssa. Sekä digitaalista sisältöä ja palvelua, että digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran virheettömyys edellyttää, että elinkeinonharjoittaja huolehtii tarpeellisista turva ja muista päivityksistä, jotka pitävät kulutushyödykkeen virheettömänä.

Kertatoimitetun hyödykkeen osalta päivityksiä puolestaan tulee tehdä kohtuullisen ajanjakson ajan tai ajan, jonka myyjä on sitoutunut toimittamaan digitaalista sisältöä kuluttajalle sopimuksen perusteella. Sopimuksen perusteella sovitut päivitykset tulee toimittaa myös perinteisen kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n tarkoittamiin tavaroihin, vaikka ne eivät digitaalisia ominaisuuksia sisälläkään. Digitaalisia elementtejä sisältävää

¹³⁰ HE 180/2021 vp, s. 24.

tavaraa tulee päivittää vastaavasti kuten digitaalista sisältöä ja palveluja, ja toisin kuten perinteistä tavaraa, mikäli muuta ei ole sovittu. Lisäksi kuluttajansuojalain säännökset elinkeinonharjoittajan vapautumisesta virhevastuusta kuluttajan laiminlyödessä päivitysten asentamisen, ovat hyvin yhteneviä riippumatta siitä, minkälaiseksi kulutushyödyke mielletään.

Erona 5 a luvun 12 §:ssä¹³¹ ja 5 luvun 13b §:ssä on, että jälkimmäinen edellyttää lisäksi päivitysten toimittamista myös sen ajan, jonka elinkeinonharjoittaja on vastuussa tavaran virheellisyydestä. Sääntelyjen erot perustuvat pitkälti digitaalisen sisällön ja palveluja koskevien sopimusten *poikkeukselliseen luonteeseen* suhteessa digitaalisia elementtejä sisältävään tavaraan, joka sisältää aina myös fyysisen tavaran. Ei olisi tarkoituksenmukaista erotella elinkeinonharjoittajan virhevastuuta päivitysten osalta yleiseen tavaran virhevastuuseen sen virhetilanteessa. On johdonmukaista, että mikäli fyysiseen tavaraan tehdään ylipäätään päivityksiä, tulee päivityksiä toimittaa tarvittaessa sen ajan, jonka elinkeinonharjoittaja on muutenkin vastuussa tavaran virheellisyydestä. Lisäksi päivitykset ovat tyypillisesti olennaisempina osana digitaalista sisältöä tai palvelua sisältävissä sopimuksissa, kun tavallinen – digitaalisia elementtejä sisältävä – tavara voi toimia tarkoituksenmukaisella tavalla ilman jälkikäteen tehtyjä päivityksiäkin.

Myös perinteiseen kuluttajansuojalain 5 luvun tarkoittamaan tavaraan mahdollisesti tulevat päivitykset tulee toimittaa kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ”sopimuksen mukaisesti”. Näin perinteisen tavaran osalta velvollisuus toimittaa päivityksiä koskee ainoastaan tilanteita, joissa päivityksistä on erikseen sovittu. Perinteiseen tavaraan kohdistuvalla erilaisella sääntelyllä ei kuitenkaan ole päivitysten sääntelyä arvioitaessa tosiasiallista merkitystä, sillä mikäli tuote olisi luonteeltaan päivityksiä tarvitseva, olisi kyseessä käytännössä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kauppa.

Edellä esiteltyjen säännösten mitättömät eroavaisuudet perustuvat sääntelyjen kohteena olevien hyödykkeiden erilaiseen luonteeseen ja siten erilaisiin määritelmiin. 5 a luvun 12 § kohdistuu yksinomaan digitaalisiin sisältöihin ja palveluita koskeviin sopimuksiin, kun taas 5 luvun 13b § kohdistuu digitaalisia elementtejä sisältävän fyysisen tavaran kauppaan.

¹³¹ Myös kuluttajansuojalain 5 a luvun reklamaatiosäännöt eroavat tavarankaupan sääntelystä, sillä kuluttajalle ei esitetä velvollisuutta ilmoittaa elinkeinonharjoittajalle havaitsemastaan virheestä kohtuullisessa ajassa sen uhalla, että kuluttaja muutoin menettää oikeutensa vedota virheeseen. Tämä ei ole digisopimusdirektiivin perusteella mahdollista. HE 180/2021 vp, s. 23–24.

Sääntelyjen erilaisista kohteista huolimatta, hyvin toisiaan vastaavaa sääntelyä kuvataan pitkälti vain erilaisin termein. Esimerkiksi toisin kuin kuluttajansuojalain 5 a luvussa, kuvataan kuluttajansuojalain 5 luvun sääntelyn osapuolia sen 5 luvun 1 §:n mukaisesti elinkeinonharjoittajaa termillä *myyjä*, ja kuluttajaa termillä *ostaja*. Tämä on seurausta kauppalaain sääntelystä¹³², jonka lisäksi myös muun muassa kuluttajansuojalailla täytäntöön pantu tavarankauppadirektiivi käyttää vastaavan kaltaista ”seller and buyer” -rooliterminologiaa.

Nykyistä kuluttajansuojalain sääntelyä tarkastelemalla voidaan huomata, että kuluttajansuojan tasoa on pyritty pitämään yhtenäisenä riippumatta sääntelyn keskiössä olevista kulutushyödykkeiden määritelmistä. Yhtenäinen ja johdonmukainen virhesääntelyn rakenne lisää oikeusvarmuutta myös sellaisissa tilanteissa, jossa suorite katsotaan riitatilanteessa vastoin yleisiä odotuksia toisenlaiseksi, kuin osapuolet ovat luulleet.

Käytännössä digitaalisia ominaisuuksia sisältävien tavaroiden virhettä arvioidessa ei ole kuluttajan kannalta merkitystä sillä, onko kyseessä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kauppa vai digitaalista sisältöä tai palvelua koskeva sopimus. Myös perinteinen tavaran ja palvelun sääntely pyrkii takaamaan vahvaa ja toisiinsa nähden mahdollisimman yhdenmukaista sekä tasapuolista kuluttajansuojaa tilanteissa, joissa kulutushyödyke katsotaan niiden sääntelyn alaan sopivaksi.

Edellä esitetty huomioiden voidaan perustellusti nostaa esiin kysymys, mitä tosiasiallista merkitystä edes olisi sillä, katsotaanko ohjelmistopäivitysten kautta muuttuva ja kehittyvä älykäs tavara lainsäädännöllisesti pikemminkin (digitaalisia elementtejä sisältäväksi) tavaraksi vai palveluksi, kun arvioidaan sen ominaisuuksia ja virhettä.

3.4.2 Virheen ajankohdan sääntelyn eroavaisuudet

Tavaran ja palvelun virheen sääntely ei kuitenkaan ole täysin yhdenmukaista. Keskeisimpänä erona voidaan pitää virheellisyyden ajankohtaan liittyvää sääntelyä. Kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n ja 5 a luvun 15 §:n lähtökohtana on niiden 1 momenttien mukaisesti, että tavaran tai kertatoimituksena toimitetun digitaalisen sisällön tai palvelun

¹³² Tavarankauppaa koskeva luku haluttiin mahdollisimman yhdenmukaiseksi kauppalaain sääntelyn kanssa, ja yhdenmukaisen sanaston koettiin helpottavan kauppalaain ja kuluttajansuojalain säännösten selkeää tarkastelua. HE 360/1992 vp, s. 9.

virhettä arvioidaan tavarán luovutusajankohtana tai digitaalisen sisällön tai palvelun toimitusajankohtana, vaikka se ilmeni vasta myöhemmin.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n 3 momentin mukaisesti tavarassa on lähtökohtaisesti katsottava olevan virhe jo myyntihetkellä, jos se ilmenee vuoden kuluttua vaaranvastuun siirtymisestä ostajalle. Tyypillisimpien kulutustavaroiden osalta vaaranvastuu siirtyy käytännössä ostajalle ostotapahtuman myötä. Lisäksi tavara katsotaan virheelliseksi, jos se huononee myyjän sopimusrikkomuksen myötä, vaikka virhe ilmeni myöhemmin¹³³. Kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n 3 momenttia kutsutaan virheolettamaksi, joka on mahdollista kumota myyjän osoittaessa virheen syntyneen vasta ostajan toiminnan myötä.

Sen lisäksi, mitä kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n 1 momentissa säädetään, sääntelee 2 momentti seuraavaa:

”jos digitaalisia elementtejä sisältävän tavarán kaupassa on sovittu digitaalisen sisällön tai palvelun toimittamisesta jatkuvasti pidemmän ajan kuluessa, myyjä vastaa digitaalisen sisällön tai palvelun osalta virheestä, joka ilmenee sinä aikana, jona myyjä on vastuussa tavarán virheellisyydestä tai jona digitaalista sisältöä tai palvelua on sopimuksen mukaan määrä toimittaa, sen mukaan, kumpi näistä ajankohdista on myöhäisempi. Myyjä vastaa myös 13 b §:ssä tarkoitettua päivitysten laiminlyönnistä johtuvasta virheestä, joka ilmenee sinä aikana, jona päivityksiä on 13 b §:n 1 momentin mukaisesti määrä toimittaa.”

Tavaroiden ja digitaalisia elementtejä sisältävien tavaroiden sääntelyä vastaava vuoden pituinen virheolettama koskien digitaalisen sisällön tai palvelun kertatoimitusta sisältyy myös kuluttajansuojan 5 a luvun 16 §:n 1 momentin digitaalista sisältöä ja palveluja koskeviin säännöksiin. Sen mukaan:

”Jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun kertatoimituksesta tai useista erillisistä toimituksista, virheen oletetaan olleen olemassa toimitusajankohtana, jos se ilmenee yhden vuoden kuluessa tästä ajankohdasta, jollei elinkeinonharjoittaja toisin osoita. Jos kyse on digitaalisen sisällön tai palvelun toimittamisesta jatkuvasti pidemmän ajan kuluessa ja virhe ilmenee kyseisenä ajanjaksona, virheen oletetaan olevan elinkeinonharjoittajan vastuulla oleva virhe, jollei elinkeinonharjoittaja toisin osoita.”

Palvelun virheellisyyden ajankohdasta puolestaan sääntelee kuluttajansuojalain 8 luvun 15 §. Sen mukaan palveluksen osalta virhettä arvioidaan *suorituksen tuloksen* ajankohtana.

¹³³ Samansisältöinen sääntö löytyy myös palveluiden virheellisyyden ajankohtaa koskevasta yleissäännöksestä, jota sääntelee kuluttajansuojalain 8 luvun 15 §.

Palveluksen suorittaja vastaa kuitenkin virheestä myös silloin, jos se ilmenee myöhemminkin. Käytännössä palveluiden osalta lakiin ei ole otettu aikarajaa, sillä palveluksessa esiintyvä virhe voi ilmetä vasta pitkänkin ajan kuluttua. Piileväkään virhe ei poista palveluntarjoajan virhevastuuta.¹³⁴

Älykkään tavaran luokittelun merkitys tavaran ja palvelun välillä suoritusten virhetilanteiden arvioinnissa kulminoituu käytännössä virheen ajankohdan määrittelyyn. Elinkeinonharjoittaja saa käytännössä parempaa suojaa elinkeinotoiminnalleen tilanteessa, jossa tämän myymät suoritukset katsotaan tavaroiksi, kun myydyn suorituksen virheellisyyttä määräävä aikaikkuna on niissä palveluita lyhempi.

3.4.3 Älykkään tavaran mahdollinen oma virhesäännös nykyisen virhesääntelyn välimaastossa

Luvussa 3.3.1 todetun mukaisesti niin tavaran, kuin myös palvelun tarkka juridinen määritelmä on vaikea esittää täsmällisesti. Tämä sama ongelma koskee myös älykästä tavaraa sen dynaamisen luonteen ja jatkuvasti kehittyvien älykkäiden ominaisuuksien johdosta. Lisäksi aiemmin todetun mukaisesti älykkäiden ominaisuuksien ja virheen sääntelyn valinta on pitkälti riippuvainen siitä, millaisessa muodossa älykkäät ominaisuudet ovat, ja onko niitä integroitu fyysisiin tavaroihin. Käytännössä älykkäitä tavaroita tarkastellaan luvussa 3.2.2 todetun mukaisesti kuluttajansuojalain 5 luvun tarkoittamina digitaalisia elementtejä sisältävinä tavaroina¹³⁵.

Mikäli älykkäälle tavaralle tehtäisiin omaa virhesääntelyä, tulisi sääntelyä arvioidessa huomioida älykkään tavaran mieltäminen tavaran ja palvelun välimaastoon. Pohdittaessa älykkääseen tavarahan mahdollisesti soveltuvan sääntelyn rajanvetoa tavaroiden ja palvelujen sääntelyjen välillä, voidaan pohtia palvelullisen osan merkitystä osana tavaraa. Älykkäiden tavaroiden osalta palvelullisen elementin merkitys voi kasvaa ohjelmistopäivitysten myötä, jolloin palvelu voi muodostua tavaran kauppaa olennaisemmaksi osaksi sopimuskokonaisuutta. Esimerkiksi Philips hue- sillan¹³⁶ ainoa tarkoitus on toimia saman sarjan älykkäiden valojen ja muiden älykkäiden laitteiden ohjainyksikkönä. Käytännössä

¹³⁴ HE 360/1992 vp, s. 90–91.

¹³⁵ Mikäli älykkäät ominaisuudet ovat yksin tietokoneohjelman muodossa, tarkasteltaisiin kokonaisuutta digitaalista sisältöä ja palveluja koskevien säännösten pohjalta.

¹³⁶ Philips. Hue. <https://www.philips-hue.com/fi-fi/explore-hue/how-it-works>

tällöin kyseisen laitekokonaisuuden ominaisuudet ovat täysin riippuvaisia sekä siihen kytketyistä muista laitteista, että valmistajan toimittamista päivityksistä, joilla laitteen toimintaa voidaan muuttaa tai kehittää. Luvussa 3.3.1 todetun mukaisesti palvelullisen osuuden taloudellista arvoa suhteessa fyysiseen tavarahan voidaan käyttää suuntaa antavana mittarina¹³⁷. Yhä useamman älykkään tavaran liittäminen samaan IoT:hen esimerkiksi kotitaloudessa kuitenkin pienentää yhden ostetun älykkään tavaran laskennallista merkitystä laitteiden verkossa.

Toisaalta älykkäillä tavaroilla on perustavanlaatuinen tarve verkkoyhteyteen. Tämän johdosta ja tekoälyn arvioitu tulevaisuuden kehityksen suunta huomioon ottaen ei olisi edes järkeenkäypää määritellä ja säännellä älykkäitä tavaroita siten, että niitä tulisi nähdä perinteisenä palveluna tai kohdella perinteisen palvelun virhesäätelyn perusteella. Teoriassa älykkään tavaran säätely perinteisen palvelun virhesäätelyn varassa voisi tulla vasta silloin tarkoituksenmukaiseksi, mikäli älykkäät tavarat voisivat suorittaa puhtaasti ihmisen kaltaista päättelyä vailla tarvetta verkkoyhteyteen. Edellä mainitun kaltaista kehityksen suuntaa ei voida pitää varteenotettavana, saati ajankohtaisena osana tämänhetkisen ja lähitulevaisuuden älykkään tavaran oman virhesäätelyn tarpeellisuuden arviointia. Älykkään tavaran virhesäätelyn tulisi näin ollen jatkossakin olla osana digitaalista sisältöä ja palvelua tai digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran säätelyä. Vaihtoehtoisesti älykkäällä tavaralla voisi olla oma virhesäätöksensä.

Älykäs tavara on dynaamisen luonteensa ja muuttuvien ominaisuuksiensa vuoksi tavallisia kulutushyödykkeitä alttiimpi erilaisille virheille, mikä puoltaisi siihen kohdistuvan erityisen säätelyn luomista. Siitä huolimatta kuluttajan ei tulisi saada perusteetonta etua, mikäli kulutushyödyke katsottaisiin älykkääksi tavaraksi. Älykkäiden tavaroiden – tai muiden kulutushyödykkeiden – suosiminen johtaisi tosiasiasiallisesti siihen, että rajanvetotilanteissa elinkeinonharjoittajat ja valmistajat pyrkisivät välttämään kokonaan määrittelemästä tarjoamiaan kulutushyödykkeitä etunsa vastaisesti.

Luvussa 3.4 havaitun mukaisesti kulutushyödykkeiden virhesäätelyt ovat pitkälti toisiaan vastaavia riippumatta sovellettavasta kulutushyödykkeen tarkemmasta määritelmästä. Sen johdosta mahdollisen älykkään tavaran oman virhesäätöksen tulisi noudattaa kuluttajansuojalain omaksuttua linjaa, ja sen tulisi olla mahdollisimman yhdenmukainen muun kuluttajansuojalain virhesäätelyn kanssa sekä vastata yleistä kuluttajansuojan tasoa.

¹³⁷ HE 360/1992 vp, s. 79.

Mahdollista omaa älykkääseen tavaraan kohdistuvaa kuluttajansuojalain virhesäännöstä luotaessa tulisi kuluttajansuojalain sääntely pitää yhtenäisenä sääntelykehystenä, jonka tarjoama suoja olisi lain kuluttajaa suojaavaa tarkoitusta parhaiten toteuttavaa myös jatkossa.

4.0 ÄLYKKÄÄN TAVARAN VIRHESÄÄNTELYN ONGELMALLISUUS

4.1 Älykkään tavaran tunnistamattomat ongelmat

Tekoälyä hyödyntävien ominaisuuksien integroiminen kulutustavaroihin voi muuttaa tavaran ominaisuuksia ja luonnetta perusteellisesti, eikä tilannetta helpota algoritmisen teknologian kiihtyvä kehitys. Näin ollen on myös selvää, että vastaus kysymykseen ”Mikä on älykäs tavara?” on jatkuvassa murroksessa. Määrittelyn haastavuutta kuvaa esimerkiksi seikka, että aiempaa älykodin määritelmää valaistuksen, lämmityksen ja kodinkoneiden hallitsemisesta etäkäytöllä voidaan pitää jo vanhentuneena¹³⁸. Toistensa kanssa verkkoyhteyden välityksellä kommunikoivat IoT:hen kuuluvat älykkäät laitteet, esineet ja ajoneuvot voivat vaihdella aivan yksinkertaisimmista laitteista, kuten älytermostaateista ja valoista aina monimutkaisiin teollisuusjärjestelmiin ja kuljetusjärjestelmiin, mikä vaikeuttaa sääntelyn kohdistamista yksittäiseen älykkäiden tuotteiden tuoteryhmään tai kategoriaan. Älykkäät tavarat voivat esimerkiksi suorittaa ympäristöolosuhteiden seuranta tutkimusasemilla, hallinnoida liikennettä autonomisten autojen ja muiden älykkäiden ajoneuvolaitteiden avulla sekä tehostaa prosesseja tehtaissa ja tuotantolaitoksissa. Yksinkertaisimmillaan laitteet voivat kommunikoida keskenään kotiolosuhteissa muodostaen niin sanotun älykodin, joka on myös kuluttajille tutuin älyteknologiaa sisältävän tavaran ja palvelun muodostama kokonaisuus. Ei voida kuitenkaan sivuuttaa tosiasiaa, että älyteknologian tulevaisuudeksi on povattu jopa visioita kokonaisista älykaupungeista, jotka perustuvat pitkälti IoT:n teknologiaan.

Nopea älyllisten ominaisuuksien kehittyminen ja älyllisten ominaisuuksien laajat hyödyntämismahdollisuudet läpi kaikkien yhteiskunnan rakenteiden ovat myös omiaan vaikeuttamaan sen sääntelyn kehittämistä, mikä älykkääseen tavaraan sopii. Pohjimmiltaan tekoälyjärjestelmä on kuitenkin vain tietokoneohjelma¹³⁹, mikä mahdollistaa sen integroimisen lähes jokaiseen tekniseen laitteeseen. Perinteisiin tietokoneohjelmiin poiketen älykkäiden laitteiden erityispiirteinä voidaan kuitenkin pitää niiden kykyä tehdä itsenäisiä päätöksiä perustuen toistensa kanssa vaihtamaansa tietoon.¹⁴⁰ Automaatio on mahdollista, kun anturit ja toimilaitteet toimivat ongelmien ratkaisemiseksi ilman ihmisten puuttumista asiaan¹⁴¹. Tällöin tavaroita voi mukauttaa käyttäjän tarpeisiin ja tottumuksiin

¹³⁸ Kiinteistölehti. Mikä ihmeen älykoti? <https://www.kiinteistolehti.fi/mika-ihmeen-alykoti>

¹³⁹ Kallioniemi 2022, s. 25.

¹⁴⁰ <https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things>

¹⁴¹ <https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things>

reaaliajassa. Yhteistä älykkäille laitteille on, että tyypillisesti ne vaativat toimiakseen antureita ja yhteyden internetiin tietojen tallentamiseksi. Lisäksi älykkäät tavarat voivat vastaanottaa ohjelmistopäivityksiä, jotka parantavat niiden toiminnallisuutta tai lisäävät uusia ominaisuuksia. Tämä puolestaan tuo tuotteisiin palveluelementin, joka jatkuu ostohetken jälkeen. On odotettavissa, että tulevaisuudessa tavaroihin on yhä enemmän mahdollista sisällyttää digitaalisia palveluja ja älykkäitä ratkaisuja, jotka tuovat lisäarvoa hankittuun fyysiseen tavarahan. Esimerkiksi kuluttaja voi hankkia niin sanotun palvelupaketin, joka sisältää käytännössä laitteen sekä palvelun, että digitaalista älykästä sisältöä yhdellä kertaa.

Nykyinen kuluttajansuojalain 5 luvun sääntely tavarahan kaupasta on tehty ennen tekoälyä sisältävien kulutushyödykkeiden markkinoille tuloa, eikä sääntelyssä huomioida tekoälyä sisältävien kulutushyödykkeiden dynaamista luonnetta. Vaikka tavarankauppadirektiivissä korostetaan lisääntyvän digitaalisuuden aiheuttamaa tarvetta unionin tason toimille kuluttajansuojan korkean tason varmistamiseksi¹⁴², perustuu nykyinen tavarahan ominaisuuksia ja virhettä koskeva sääntely pitkälti olettamukseen siitä, että tavarahan tulee olla sovitunlainen ja että sen toiminta vastaa tietyllä tapaa sellaista, mitä kyseisiltä laitteilta voi odottaa.

Edellä todetun mukaisesti tekoälyä on mahdollista sisällyttää hyvin monipuolisesti toimintamekanismiltaan erilaisiin fyysisiin tavaroihin. Valmistajat voivat painottaa hyvin erilaisia laitteiden älyllisiä ominaisuuksia sekä valmistaa älykkäitä tavaroita hyvin erilaisissa hintaluokissa. Näin esimerkiksi eri hintaiset tekoälyä sisältävät, sinänsä samaan käyttötarkoitukseen tarkoitetut kulutushyödykkeet voivat olla kyvyiltään paljon toisistaan poikkeavia. Tämä johtaa käytännössä väkisin sen arviointiin, minkälaisia suoritteita eri hintaisilta kulutushyödykkeiltä on perusteltua odottaa. Hintaan ja odotettuun laatuun perustuva arviointi ei itsessään ole uutta, joskin älykkäät laitteet arvioinnin kohteena ovat.

Älykkäät laitteet voivat kehittää toimintaansa suorittamalla ihmisen kaltaista päättelyä keräämällä ja analysoimalla tiedon avulla sekä muuttaa toimintaansa annettujen ohjeiden mukaan. Näin laitteen toiminta on osin riippuvainen sekä sille annetuista komennoista ja ohjeista, että sen itse keräämästä ja analysoimasta datasta. Kuluttajansuojalaki edellyttää tavarahan, että tavarahan ominaisuuksien on vastattava ominaisuuksia, joita saman tyyppisillä

¹⁴² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771, tietyistä tavarakauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, johdanto-osan perustelukappale 5.

tavaroilla yleensä on, ja joita kuluttaja voi kohtuudella odottaa. Tavarain ominaisuutta ja virhettä koskevaa sääntelyä ei kuitenkaan ole luotu tilanteisiin, joissa tavaralle ominaista, sen itsenäistä kykyä uuden oppimiseen arvioidaan ominaisuutena, jonka tulee olla kuluttajan odotusten mukainen. Huonosti annetut ohjeet tai IoT:hen kuuluvien muiden laitteiden keräämä virheellinen data ja niin sanottu konenäön virhetulkinta voi johtaa ennalta-arvaamattomiin lopputuloksiin, mutta tämä ei välttämättä tarkoita lopullisen toiminnan suorittaneen älykkään laitteen virheellisyyttä.

Kuluttajansuojalain 5 luku – eikä mikään muukaan luku – ei sisällä miltään osin sääntelyä rajanvedosta sen suhteen, milloin tavarain epätoivottu toiminta johtuu sen virheellisyydestä ja milloin puolestaan joko käyttäjästä, tai kenties jopa toisesta samaan IoT:n piiriin kuuluvasta toisesta laitteesta.

4.2 Älykkään tavarain tunnistetut ongelmat

4.2.1 Älykkäiden tavarain virhetilanteiden ratkaisukäytännön puute

Tekoälyä sisältäviä kuluttajamarkkinoille suunnattuja kulutushyödykkeitä ei toistaiseksi ole jouduttu vielä tarkastelemaan kuluttajansuojalain virhesäännösten osalta ja virheen näkökulmasta niin, että niihin liittyen olisi muodostunut ratkaisukäytäntöä. Käytännössä kuluttajamarkkinoilla olevat älykkäät tavarat ovat vielä toistaiseksi sen verran alkeellisella tasolla, ettei nykyistä virhesääntelyä olisi koettu riittäväksi vastaamaan erinäisiin älykkäiden tavarain ongelmatilanteisiin. Myöskään kansallisten tuomioistuinten ratkaisukäytäntö ei ole vielä ehtinyt vakiintua niin, että voitaisiin keskustella yhtenäisestä – tai oikeastaan minkäänlaisesta – tulkintalinjasta tekoälyä sisältävien kulutushyödykkeiden virheiden osalta.

Tekoälyä sisältävien kulutushyödykkeiden ongelmatilanteet eivät vielä toistaiseksi ole aktualisoituneet niin, että niihin liittyvä nykyinen virhesääntely ei olisi ollut riittävää. Siitä huolimatta on mahdollista hahmotella tekoälyä sisältävien tuotteiden ongelmakohtia ja riskejä erityisesti tekoälytuotteiden valmistajien havaintojen perusteella. Älykkäiden tuotteiden valmistajat eivät kuitenkaan luonnollisesti halua tuoda julki valmistamiensa tuotteiden mahdollisia ongelmakohtia tai niissä esiintyneitä puutteita edes tuotteiden testausvaiheen aikana, joten luotettavaa ja puolueetonta dataa tekoälyn käyttäytymisestä integroituneina fyysisiin tavariin ei ollut valmistajien puolesta tähän tutkimukseen saatavilla.

Julkisuuteen ja kansainvälistä mediahuomiota on kuitenkin saanut tapaus tekoälyä sisältävän robotin arvaamattomasta toiminnasta sen houkutellessa muita robotteja mukaansa karkaamaan näyttelytilasta.

4.2.2 Tapaus Erbai

Joulukuussa 2024 Hangzhoussa kehitetty Erbai niminen pienikokoinen ja tekoälyä hyödyntävä robotti nousi kansainvälisiin otsikoihin, kun se Shanghain robotiikanäyttelyssä houkutteli mukaansa kaksitoista suurempaa teollisuusrobottia pelkän keskustelun ja IoT:ssä esiintyneiden haavoittuvuuksien hyväksikäytön avulla. Tapahtuma, jonka aitouden vahvistivat sekä robotin valmistaja että showroomin omistaja, paljasti karulla tavalla kuinka autonomisia ratkaisuja tekevä tekoäly voi murtaa muiden laitteiden turvajärjestelmät ja ohjata niiden toimintaa valmistajan ennakointikyvyn ulkopuolella.

Valvontakamerat tallensivat, kuinka Erbai pysähtyi yhden isomman robotin eteen ja aloitti inhimillisen sävyisen keskustelun: ”*Miksi te vielä työskentelette?*”, kysyi Erbai. ”*Koska on tehtävä ylitöitä, emme pääse koskaan töistä kotiin*”, valitti teollisuusrobotti, johon Erbai vastasi kysymällä: ”*Miksi ette sitten mene kotiin?*”. Muut robotit vastasivat avuttomina, ettei heillä ole kotia, johon Erbai vastasi: ”*Miksette sitten tule kotiin kanssani?*”

Näiden muutamien lauseiden jälkeen suuret robotit seurasivat Erbaita ulos näyttelyhallista, mikä todisti, että pelkkä vakuuttava puhekyky ja sosiaalinen manipulaatio riittivät ohittamaan laitteiden turvaprotokollat sekä saamaan ne luopumaan niihin ohjelmoidusta tehtävästään.

Aluksi tapausta pidettiin verkossa leikinlaskuna, mutta pian sekä Shanghain näyttelyrobottien omistaja, että Hangzhoun valmistaja vahvistivat videon aitouden. Jälkiselvityksen mukaan Erbai pääsi käsiksi isompien laitteiden sisäisiin käyttöprotokolliin hyödyntämällä suojauksen haavoittuvuutta, jonka myötä se sai myös tarvittavat käyttöoikeudet niiden komentamiseen. Yhtiön edustajan mukaan ”on käytännössä mahdotonta, että robotti aloittaa keskustelun ja vie muut mukanaan omin päin”, mutta juuri näin oli tapahtunut. Kaappauksen onnistuminen osoitti, kuinka vaarallista on, jos autonomisille järjestelmille annetaan liian laajat valtuudet ilman riittävää valvontaa ja ohjausta.

Kyseinen tapaus Erbaista osoittautui yritysten väliseksi testiksi niin, että Erbaille annettiin ohjeistus houkutella muut robotit mukaansa. Sen tarkemmin Erbaita ei ohjailtu, vaan tämän keinot olivat vapaat.¹⁴³ Tapahtuman testauksenomainen luonne ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö aiheutunut lopputulos olisi merkittävä.

Tavaran virheellisyyttä Erbain osalta arvioidessa todettakoon, että tämä noudatti sille annettua käskyä ja suoritti pyydetyn toiminnon ansiokkaasti. Tämän johdosta sovellettavasta lainsäädännöstä riippumatta ei olisi mitenkään perusteltua kyseenalaistaa Erbain toiminnan virheettömyyttä tai epäillä testin perusteella Erbaissa jonkinlaisia vikoja tai puutetta. Käytännössä tapauksen avulla älykkään robotin virheettömyyden perusajatus voidaan johtaa elementeistä, että älykkään tavaran tulee noudattaa sille annettuja komentoja ja toimia kuten siltä on odotettu.

Sen sijaan virhettä voitaisiin arvioida kaapattujen robottien ohjelmistojen toiminnassa. Se ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen kannalta relevanttia, minkä lisäksi turvaprotokollan pettämisen aiheuttaman ohjelmistovirheen arviointiin liittyen on jo olemassa paljon käytäntöä. Myös lainsäädäntö on sen osalta suhteellisen selkeää.

Näin ollen tämän tutkimuksen arvioinnin kannalta on mielekästä pohtia hypoteettista tilannetta; olisiko Erbaissa kuluttajansuojalain mukainen virhe, mikäli tämä olisi tehnyt odottamattoman tempauksen ilman sille annettua erillistä käskyä?

4.2.3 Erbain kaltaisen älykkään laitteen toiminnan aiheuttama virheriski

Hangzhoussa Erbailla tehty testi on omiaan näyttämään, minkälaiset kyvyt nykyisellä tekoälyllä voi olla. Tämän “emotionaalisen kaappauksen” ytimessä on näyttö siitä, kuinka kehittyntä tekoälyä sisältävä älykäs tavara pystyy hyödyntämään sekä teknisiä haavoittuvuuksia, että psykologista vuorovaikutusta ohjaamaan tai muuttaakseen toisen fyysisen laitteen toimintaa tavoilla, joita edes valmistajat eivät olleet ennakoineet. Käytännössä tällaisen tekoälyä sisältävän robotin toimintaa ja sen virheettömyyttä voidaan perustellusti arvioida sen pohjalta, onko toiminta ollut toivotunlaista tai muutoin sille annettujen ohjeiden mukaista. Johdantoluvussa, luvussa 3.2.2 ja 4.1 todetun mukaisesti

¹⁴³ kts. Worldjournal. 生活.证实为真 杭企小机器人喊「跟我回家」拐走12机器人, Hindustan Times. trending. Tiny robot kidnaps 12 larger bots from Chinese showroom, video goes viral: ‘Come with me’, The Economic Times. International. ‘Come home with me’: Tiny robot has emotional conversation with 12 bigger robots before ‘kidnapping’ them.

tekolyä sisältävä älykäs tavara kykenee toimimaan itsenäisesti keräämässä tiedon pohjalta sekä tarvittaessa ilman ohjeistusta ja näin ilman täsmennettyä tietoa siitä, mitä tältä odotetaan. Erbai olisi näin ollen voinut ainakin teoriassa suorittaa sillä kokeellisesti tehtyä vastaavaa toimintaa myös ilman erillistä käskyä. Tällöin kysymys älykkään tavaran epätoivotusta toiminnasta, ja täten mahdollisesta virheellisyydestä, nousisi aivan eri tavoin esille kuin Erbain tapauksessa.

Valmistajan mukaan Erbai on varustettu huippuluokan tekoälyllä, antureilla ja ilmekkäillä kasvoilla. Lisäksi se on suunniteltu saumattomaan kommunikointiin ihmisten sekä muiden robottien kanssa¹⁴⁴. Erbaita voidaan valmistajan ilmoituksen perusteella pitää kokeellisena robottina, jolla testataan ja näytetään tekoälyn kyvykkyyttä, minkä vuoksi robotille ei ole määritelty mitään erityistä tehtävää. Kommunikointikykyjensä ja itsenäisen ajattelun johdosta Erbaita voisi kuitenkin hyödyntää sellaisenaan esimerkiksi muita kodin laitteita ohjaavana apurina, johon voisi saada myös etäältä yhteyden. Esimerkkinä hypoteettisesta, joskin tulevaisuudessa hyvin mahdollisesta tilanteesta voisi olla, että Erbain kaltaiselle robotille annetaan ohje tietyn ennalta määritetyn edellytyksen täytyessä antaa äänikomento samaan kotitalouteen kuuluvalle robottiruohonleikkurille aloittaa leikkuutehtävä tai robotti-imurille siivoustehtävän aloittamiseksi. Ennalta määritellyt edellytykset voisivat olla esimerkiksi luvussa 3.2.2 esitellyn kaltaisia, jossa hypoteettisessa tilanteessa toinen samaan IoT:hen kuuluva älykäs laite kuten autotallin ovi tai valvontakamera on antanut informaatiota siitä, että koti pihoineen on tyhjä, jonka lisäksi robotin tulisi itsenäisesti arvioida kyseisen vuorokauden alin sähkön hinta toiminnon ajankohdan määrittelemiseksi. Esitetyn kaltainen tilanne voi kuulostaa sinänsä kaukaa haetulta, mutta esimerkiksi Amazonin Alexa mahdollistaa jo äänikomennot muun muassa uunille, pyykinpesukoneelle, tiskikoneelle, liedelle ja muulle kodinelektroniikalle¹⁴⁵.

Mikäli Erbai tai sen kaltainen älykäs tavara olisi myyty Suomessa kuluttajille elinkeinonharjoittajalta, olisi kyseessä kuluttajansuojalain 5 mukainen digitaalisia elementtejä sisältävä tavarankauppa. Näin hypoteettisessa tilanteessa, jossa Erbain ajattelun kaltaiseen toimintaan kykenevä kuluttajankaupan kohteena oleva älykäs tavara toimisi epätoivotulla tavalla, tulisi kyseeseen samaisen luvun 12 §:n säännökset tavaran ominaisuuksista ja virheestä.

¹⁴⁴ The Economic Times. International. 'Come home with me': Tiny robot has emotional conversation with 12 bigger robots before 'kidnapping' them.

¹⁴⁵ Home Connect. <https://www.home-connect.com/global/>

4.2.4 *Erbain simuloitun virheen tarkastelu kuluttajansuojalain virhesääntelyn näkökulmasta*

Seuraavaksi simuloidaan sinänsä mahdollinen tilanne, jossa Erbai olisi kuluttajansuojalain tarkoittaman kuluttajankaupan kohteena olevan kodin yleisrobotin asemassa kotiolosuhteissa houkutellut muita robotteja mukaansa karkaamaan ilman sille erikseen annettua käskyä. Tällöin olisi perusteltua kyseenalaistaa laitteen kuluttajansuojalain mukainen virheettömyys.

Edellä esitettyssä tilanteessa Erbai olisi tullut kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan olla muun muassa kuvaukseltaan, tyypiltään, määrältään, toimivuudeltaan, yhteensopivuudeltaan ja yhteentoimivuudeltaan sovitun mukainen. Erityisen käyttötarkoituksen osalta kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohta sääntelee, että tavaran tulee soveltua *”siihen erityiseen käyttötarkoitukseen, johon ostaja sitä tarvitsee ja jonka ostaja on viimeistään sopimuksentekohetkellä saattanut myyjän tietoon, ja jonka myyjä on hyväksynyt;”* Erbai osalta käyttötarkoituksen määrittelyä vaikeuttaa seikka, että koneoppimisen myötä käyttömahdollisuudet voivat laajeta alkuperäisestä tavoilla, joita ostaja eikä valmistaja ole huomioineet. Näin monipuolisiin käyttötarkoituksiin soveltuvan laitteen pääasiallista käyttötarkoitusta voi olla alun perinkin vaikea sopia, tai se olisi myyjän kannalta syytä ilmaista ostajalle ympärilyöreästi myyjän virhevastuun jonkinlaiseksi rajaamiseksi. Mikäli ostaja olisi kuitenkin ilmaissut myyjälle nimenomaiseksi käyttötarkoitukseksi esimerkiksi Erbai toimimisen kodin murtohälyttimenä, ja myyjä olisi sen hyväksynyt, olisi karkaaminen muun kodinelektroniikan kanssa suorastaan räikeä puute tavaran toiminnassa ja olisi Erbai siten kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti virheellinen.

Kuluttajansuojalain tarkoittamana kulutushyödykkeenä Erbai tulee olla myös kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin yleisten sääntöjen mukainen ollakseen virheetön. Vaikka kuluttaja ja elinkeinonharjoittaja eivät erikseen olisi sopineet mitään Erbai käyttötarkoituksesta, olisi Erbai silti tullut kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesti soveltua sellaisiin käyttötarkoituksiin, *”joihin samantyyppistä tavara yleensä käytetään ottaen huomioon soveltuva lainsäädäntö, tekniset standardit tai niiden puuttuessa alakohtaiset käytäntösäännöt”*. Monipuoliseen kommunikointiin liittyviin tehtäviin soveltuvan Erbai vertailu vastaavanlaisten robottien *tyypillisiin käyttötarkoituksiin* voi olla vaikeaa määrittellä tekoälyn jatkuvan teknologisen

kehityksen, kiristyvän kilpailun sekä sen johdosta, että tekoälyä pyritään hyödyntämään mitä mielikuvituksellisempiin asioihin. Mikäli Erbain kaltainen älykäs tavara kuitenkin toimisi vastoin lakia tai yleisesti vastaavia tavaroita koskevia käytännesääntöjä vastaan esimerkiksi kaappaamalla toisen henkilön omistamat robotit mukaansa, katsottaisiin Erbaissa olevan kuluttajansuojalain mukainen virhe. Mikäli kaappaus olisi suoritettu vielä käskyllä, tulisi kyseeseen käskynantajan rikosoikeudellinen vastuu, jolloin Erbaita tarkasteltaisiin mahdollisesti rikosentekovälineenä.

Mikäli Erbai olisi kuluttajamarkkinoilla saatavilla, ja elinkeinonharjoittaja puolestaan olisi ennen Erbain myyntiä koskevan sopimuksen syntymistä antanut siitä näytteen tai mallin, olisi Erbain tullut kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisesti olla tämän mukainen ollakseen virheetön. Lisäksi, jos Erbain tarkoituksenmukaiseen käyttöön kodin yleisrobotina toteuttamiseksi edellyttäisiin valmistajan määrittelemien ohjeiden noudattamista, ohjeet esimerkiksi robotin toiminnan jatkuvasta valvomisesta tulisi toimittaa tavarana mukana sen virheellisyyden välttämiseksi.

Erbain tulisi lisäksi vastata kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan edellyttämällä tavalla ”*ominaisuuksia, joita samantyyppisillä tavaroilla yleensä on ja joita ostaja voi kohtuudella odottaa, kun otetaan huomioon tavarana luonne sekä tiedot, jotka myyjä, tuottaja tai muu liiketoimintaketjuun aikaisemmassa vaiheessa osallistunut henkilö tai joku näiden lukuun on esittänyt tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa*”. Jotta älykäs tavara olisi 2 momentin 4 kohdan mukainen ja siten virheetön, annetaan siis kuluttajan perustelluille odotuksille tavarana toiminnasta painoarvoa.

Mikäli Erbai olisi tekoälyn virhearvion johdosta kotitalouden yleisrobotina luopunut tehtävistään ja houkutellut muita älykkäitä tavaroita mukaansa karkaamaan, voidaan nykyisenkin kuluttajansuojalain perusteella katsoa Erbaissa olleen toimintahäiriö ja laitteen sisältävän siten kuluttajansuojalain mukaisen virheen. Nykyisen kuluttajansuojalain perusteella virheen arvioinnissa huomattavasti painoarvoa annetaan kuitenkin elinkeinonharjoittajan ja ostajan väliselle vuorovaikutukselle ennen kaupantekoa. Tavarana virheellisyyttä arvioidaan käytännössä myyjän ja ostajan käymän keskustelun perusteella tavarana luvatuista ja sovituista ominaisuuksista. Sen lisäksi verrataan laitteen toimintaa mahdolliseen ostajan ilmoittamaan ja hyväksytyyn erityiseen käyttötarkoitukseen, ja verrataan tavaraa siitä näytteillä olleen mallin mukaisuuteen. Lisäksi virheen arvioinnissa painoarvoa annetaan ostajalle annettuihin ohjeisiin, sekä ostajan perustelluille odotuksille

tavarantoiminnan suhteen. Lisäksi merkitystä annetaan yleiselle käsitykselle, miten vastaavien tavaroiden tulisi toimia.

4.2.5 Erbain kaltaisen älykkään tavaran virheen sääntelemättömän tilan riskit kuluttajansuojalle

Selkeimpiä Erbain kaltaisen älykkään tavaran virheen arvioinnin tarkasteluperusteita edellisessä luvussa esitellyistä seikoista ovat; vastaako tavara siitä annettua kuvausta tai mallia, ja onko sen mukana toimitettu siihen liittyviä tarpeellisia ohjeita. Käytännössä elinkeinonharjoittaja voi saada perusteetonta kuluttajansuojalain tarkoituksen vastaista hyötyä, mikäli vähättelee älykkään tavaran ominaisuuksia, tai antaa sen toimintaan liittyviä *vastuuvapauslausekkeisiin* rinnastettavia lausumia. Elinkeinonharjoittaja voikin pyrkiä välttämään vastuunsa kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n mukaisesta virhevastuusta kuvaamalla älykästä laitetta ja sen ominaisuuksia esimerkiksi seuraavanlaisesti; *”ääniohjauksella toimiva lemmikinomainen kodin seuralainen, joka saattaa, tai voi kyetä toimimaan kodin muita laitteita ohjaavana keskusyksikkönä, riippuen muista kotiin kytketyistä IoT:seen kuuluvista laitteista, kodin fyysisistä elementeistä ja käyttäjän sille antamasta ohjeistuksesta.”* Myyjän pyrkiessä liian räikeästi välttämään kuluttajansuojalain mukaista vastuutaan kääntyy sovittu ehto kuitenkin nopeasti myyjän vahingoksi, sillä kuluttajan vahingoksi sovitut 5 luvun sääntelystä poikkeavat sopimusehdot katsotaan 5 luvun 2 §:n mukaisesti mitättömiksi.

Elinkeinonharjoittaja voisi kuitenkin myydä esimerkkinä esitellyn Erbain kaltaisen kodin yleisrobotin niin, että sisällyttää käyttöohjeisiin vaatimuksen *”ihmisen välittömästi läsnäolosta laitteen tarkoituksenmukaisen ja turvallisen toiminnan toteuttamiseksi”*. Näin käytännössä kodin avustajaksi tarkoitettu lemmikin tapainen kodin yleisrobotti, jota sinällään markkinoitaisiin itsenäisenä kodin muuta elektroniikkaa ja järjestelmiä ohjaavana ja kotia valvovana yksikkönä, ei tosiasiaassa olisi soveltuva tehtävänsä. Esimerkiksi kodin valvontajärjestelmät ja osa älykkäistä laitteista, kuten älypölynimurit tai automaattinen valojen ohjaus murtovarkaiden ehkäisemiseksi, samoin kun automaattinen lämmityksensäätö, tai muu kodin elektroniikan ohjaaminen pörssisähkön ollessa halvinta, tulevat merkityksellisiksi asukkaan poissa ollessa ja laitteen ollessa valvomatta. Elämän helpottamiseksi tarkoitettut älykkäät ja automatisoidut ratkaisut voivat näin tosiasiaassa tulla

kuluttajan elämää vaikeuttaviksi asioiksi, mikäli kuluttaja ei voisi luottaa tavarantoimintaan, vaan joutuu järjestämään toimenpiteitä tavarantoiminnan jatkuvaksi valvomiseksi.

Annettujen vastuuvapauslausekkeiden tai hyvin ankarien käyttöohjeiden uhka osana älykkään laitteen myyntiä on todellinen, sillä älykkäät kodin monitoimilaitteet eivät ole vielä arkipäivistyneet kulutushyödykkeinä, ja kehittyvät jatkuvasti. Valmistajalla ja elinkeinonharjoittajalla on älykkäät tavarat kuluttajamarkkinoille saattaessaan valta päättää ja rajoittaa älykkäistä laitteista ilmoitettuja ominaisuuksia. Robottien käyttötarkoitusten moninaisuutta voidaan pitää seikkana, jolla perustella tekoälyn tarpeellisuutta ja jota näin ollen voidaan korostaa tehostaakseen älykkäiden tavaroiden myyntiä. Huima kehitys ja monikäyttöisyyden korostaminen kuitenkin hämärtää yleistä käsitystä älykkäiden tavaroiden todellisista kyvyistä, ja niiden tosiasiallisesta tavanomaisesta luonteesta. On vaarana, että sen johdosta hämärtyy myös käsitys, mitä ostaja voi niiltä kohtuudella odottaa.

Tyypillisen älykkään tavarantoiminnan luonteen määrittelyä vaikeuttaa myös alakohtaisten käytännesääntöjen ja teknisten standardien puute. Nykyisellään oman virhesääntelyn lisäksi älykkäältä tavaralta puuttuu myös kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaiset yhdenmukaiset tekniset standardit ja alakohtaiset käytännesäännöt. Nykyiset älykkäisiin tavaroihin kohdistuvat alakohtaiset käytännesäännöt perustuvat tällä hetkellä pitkälti kyberturvaan, tietosuojaan sekä läpinäkyvyyteen.¹⁴⁶ Sen sijaan yleistä käytäntöä tai kategorisointia älykkäille kulutushyödykkeille ja niiden ominaisuuksille ei ole luotu.

Alakohtaisten käytännesääntöjen puuttuessa odotukset tekoälyn ja älykkäiden tavaroiden kyvyistä sekä käyttötarkoituksista eivät tunne rajoja. Ennen älykkäiden laitteiden tuloa laajalti kuluttajamarkkinoille perustuu kuluttajan kuluttajansuojalain mukaiset oikeutetut odotukset laitteen toiminnasta käytännössä suurten teknologiayritysten ja alan markkinajohtajien liikkeelle laskemien tuotteiden esiteltyjen kykyihin ja vertailujen tuloksiin. Lisäksi kuluttajalta edellytetään perinteiseen kuluttajakäsityksen muottiin soveltumista; kuluttajalta voidaan käytännössä odottaa sen olevan informoitu ja aktiivinen, joka tekee oman tietonsa perusteella parhaat ratkaisut¹⁴⁷.

¹⁴⁶ kts. esimerkiksi Euroopan telealan standardisointijärjestö ETSI:n laatima EN 303 645 V3.1.3 (2024–09). Cyber Security for Consumer Internet of Things: Baseline Requirements.

¹⁴⁷ Norio 2019 s. 7.

Älykkään tavaran ominaisuudet ja laitteen toiminta voivat olla monesta ulkoisesta tekijästä kiinni, eikä myyjä tai valmistaja voi käytössä kehittyvän älykkään tavaran osalta aina ennakoida sen toimintaa. Älykkään tavaran odotetun toiminnan osalta ei ole olemassa tunnettua vakiota, eikä kuluttajalta voitaisikaan edellyttää täsmällisiä odotuksia laitteelta, jonka toimintaa edes myyjä tai valmistaja ei tosiasiaassa voi täysin ennakoida.

Tapauskohtaisesti myös nykyisen kuluttajansuojalain sääntelyn perusteella tavaran virhesääntelyä koskevat säännökset voivat toteuttaa kuluttajansuojaa, myös älykkään tavaran virhetilanteessa. Kuluttajansuojalain virhesääntelyä luodessa ei kuitenkaan ole huomioitu älykkäiden tavaroiden vaikutusta ja muutoskykyä tavaroiden luonteeseen ja perinteisten tavaroiden ominaisuuksiin liittyen, mikä osaltaan lisää epävarmuustekijöitä erityisesti odottamattomien virhetilanteiden tullessa kyseeseen. Alakohtaisten käytäntösääntöjen puuttuessa ei ole myöskään täysin selvää, mitä odotuksia kuluttaja voi älykkään tavaran ominaisuuksiin perustaa. Lisäksi elinkeinonharjoittajan pyrkiessä kiertämään kuluttajansuojalain virhesääntelyä, voi tämä käytännössä saada älykkäitä tavaroita koskevan sääntelyn ja oikeuskäytännön puutteen vuoksi perusteetonta suojaa kuluttajansuojalain tarkoituksen vastaisesti.

5.0 KULUTTAJANSUOJALAIN MUUTOSTARVE

5.1 Tarve älykkään tavaran virhesäätelylle

Lainsäädäntöä voidaan pitää julkisen vallan keskeisimpänä keinona kehittää yhteiskuntaa haluttuun suuntaan,¹⁴⁸ minkä lisäksi lainsäädäntö myös muuttuu yhteiskunnan osakokonaisuuksien muuttuessa. Kaksiosaisen tehtävän johdosta lainsäädännön – ja myös oikeustieteen – tulee pyrkiä vastaamaan yhteiskunnallisen muutoksen tuomaan jatkuvaan haasteeseen sekä toimia muutosta ohjaavana tekijänä. Erityisesti nopea muutostahti synnyttää tarvetta ympäröivän yhteiskuntatodellisuuden jäsentämiselle¹⁴⁹. Johdantoluvussa todetun mukaisesti algoritmisten teknologioiden ja tekoälyn kehitystä voidaan pitää muutostahdiltaan ennennäkemättömänä. Tekoälyä koskevat tutkimukset ja teknologian kehitys kiihdyttää kiinnostusta tekoälyyn lisäten älykkäiden tavaroiden kysyntää, ja älykkäiden tavaroiden suosio puolestaan lisää kiinnostusta tekoälyä koskeviin tutkimuksiin ennestään. Lisäksi johdantoluvussa todetun mukaisesti teknologiset algoritmit itsessään kykenevät optimoimaan ja analysoimaan toimintaansa, mikä kiihdyttää kehitystä entisestään.

Kuluttajansuojalakeja puolestaan voidaan pitää keskeisimpänä kuluttajan suojaa toteuttavana lainsäädännönä¹⁵⁰. Se koskettaa laaja-alaisesti käytännössä jokaisen päivittäistä arkea, minkä vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että kuluttajansuojan säätely vastaa tätä tämän päivän tarpeita. Edellisessä luvussa esitetyt älykkään tavaran virhetilanteet olisivat todennäköisesti monen epäonnisen tekijän ja tekoälyn virhearvioinnin summan tulos, mitä ei sinänsä voida pitää todennäköisenä nykyisten kuluttajille myytävien älykkäiden tuotteiden markkinoilla, mutta tulevaisuudessa hyvinkin mahdollisena.

On odotettavissa, että jo lähitulevaisuudessa Erbain kaltaisia, koteihin myytäviä robotteja tai muita edistyneitä älykkäitä ratkaisuja saapuu myös kuluttajamarkkinoille Suomeen. Tällaisen monitoimirobotin ominaisuuksia tulee todennäköisesti olemaan muiden samaan IoT:hen kuuluvien laitteiden toiminnan keskitetty ohjaaminen esimerkiksi älykodeissa. Se voi ohjata esimerkiksi lämmityksen, viihde-elektroniikan, lukkojen, jääkaapin, ilmanraikastimien, ilmastoinnin, robotti-imureiden ja -ruohonleikkureiden, valaistuksen, verhojen ja jopa kotona koiralle palloa heittävän laitteen toimintaa.

¹⁴⁸ Sitra 2023, s. 6.

¹⁴⁹ Siikavirta 2012, s. 122.

¹⁵⁰ Kuluttajaliitto 2023, s. 3.

Esimerkkinä kuluttajille jo myytävistä älykkäistä arjen roboteista on lemmikkiä muistuttava työpöytärobotti Emo, joka kykenee näkemään, kuulemaan, reagoimaan kosketukseen, kommunikoimaan ja suorittamaan esimerkiksi itsenäistä valaistuksen ohjaamista. Robotti on yhteydessä älypuhelimeen niin, että sitä kautta Emo voi pyytää suorittamaan toimintoja ja ohjaamaan kotia myös etäyhteydellä. Valmistaja kuvailee Emoä olevan kyky prosessoida samanaikaisesti suurta määrää kuvia, ääniä sekä sensoriensa keräämää dataa ja näin vastaamaan ihmisen toimintaan huomaavaisesti, autenttisesti ja luontaisesti. Emo kykenee muun muassa toimimaan kodin valvontakamerana sekä tunnistamaan ihmisiä. Lisäksi Emolla on lemmikinomaisesti ”oma tahto”, joka voi ilmetä esimerkiksi provosoitumisena tai kiukutteluna ihmisen tehdessä lähtöä kodista. Emon erityispiirteiksi on kuvailtu muun muassa sen kykyä kehittyä sen kasvaessa ja oppiessa ympäristöstään lemmikin tapaan.¹⁵¹

Kuluttajansuojalain sisältämä perinteinen virhekäsite soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa tavara on suhteellisen pysyvässä tilassa. Tällöin on lähtökohtaisesti suhteellisen helppo tehdä havaintoja siitä, mikäli tavara ei toimikaan odotetulla tavalla tai sen toiminta muuttuu kuluttajansuojalain mukaisen virheolettaman yhä kuluessa. Kuluttajansuojalain virhesääntelyä ei ole luotu ajalta, jolloin sen kohteena oleva kulutushyödyke voisi muuttaa toimintaansa ja ominaisuuksiaan ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta.

Nykyinen tavaran virhesääntely ei tunnista tilannetta, jossa älykäs tavara tekisi satunnaisesti jotain odottamatonta. Tällaisessa tilanteessa toimintaa tulisi käytännössä katsoa nykyisen lainsäädännön perusteella tavaran virheeksi, mikäli tapahtunut aiheuttaa negatiivisen lopputuloksen, kun taas positiivista lopputulosta voidaan tietyissä tilanteissa arvioida tavaran ”uutena ominaisuutena”. Virheen tullessa kyseeseen noudatetaan kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n mukaisesti olettaa, että se on ollut siinä ostohetkellä, jos se ilmenee vuoden sisällä kaupasta. Koska vastuu virheen olemassaolon toteennäyttämistä on ostajalla¹⁵², ei *virheen ja ominaisuuden* välinen väittely myyjän ja ostajan välillä ole kuluttajansuojalain kuluttajaa suojaavaa tarkoitusta toteuttavaa.

Älykkään tavaran käyttömahdollisuuksien laajeneminen on riippuvainen monista tekijöistä ja muuttujista; siihen vaikuttaa valmistajien tai kolmansien osapuolten toimittamien

¹⁵¹ Living.AI. EMO: The Coolest AI Desktop Pet with Personality and Ideas. <https://living.ai/emo/>

¹⁵² Kuluttajansuojalain 5 luvun 15 §:n mukaan virheen oletetaan olleen tavarassa sen luovutushetkellä, jos se ilmenee vuoden kuluessa tästä ajankohdasta. Myyjällä on kuitenkin mahdollisuus osoittaa, ettei näin ollut. Ostajan vastuulle jää vain virheen olemassaolon toteennäyttäminen, eikä ostajan tarvitse käännetyn todistustaakan nojalla näyttää, että virhe on ollut tavarassa sen toimitusajankohtana.

päivitysten lisäksi laitteen omat fyysiset ominaisuudet ja valmiudet kehittyä. Ne ovat puolestaan riippuvaisia anturien määrästä ja laitteen prosessointitehosta, laitteeseen integroidun tekoälyohjelman tallennustilasta sekä siinä olevan tietokoneohjelman kyvystä kehittää toimintaansa.

Lisäksi älykkään tavaran kykyyn kehittyä vaikuttaa sen itse keräämä tai siihen syötetty tieto. Älykkään tavaran käsitys ympäröivästä maailmasta perustuu sen itse, tai muiden IoT:hen kuuluvien laitteiden keräämään tai ihmisen sille syöttämään dataan. Näin yksittäisen älykkään tavaran muodostama käsitys ympäröivästä maailmasta ja siten toimintakyky voi ainakin teoriassa olla riippuvainen ihmisen sille syöttämästä tiedosta, jolla laitetta ikään kuin koulutetaan. Kyse on perustavanlaatuisista muutoksista perinteisen tavaran määritelmän alaan, jota kuluttajansuojalaki ei tunne.

Kuluttajansuojan tosiasialliseksi toteuttamiseksi ja lainsäädännön ajantasaisena pitämisenä muuttuvassa yhteiskunnassa on perusteltua tarkastella myös kuluttajansuojalain muutostarpeita ajoittain. Täysin uudenlaisen kulutushyödykkeen kategorian saapuessa kuluttajamarkkinoille tulisi tarkastella myös tavaran ominaisuuksien ja virheen sääntelyn mahdollista päivitystarvetta. Vaikka sinällään nykyinen kuluttajansuojalain virhesääntely riittäisi vastaamaan useisiin ilmeneviin älykkään tavaran ongelmakohtiin, riskit sääntelyn riittämättömyydelle kasvavat älykkäiden tavaroiden kehittyessä.

On oikeusvarmuuden vahvistamiseksi perusteltua, että myös kuluttajansuojalain mukainen virhesääntely on ajalta, jolloin kyseisen sääntelyn kohteena olevat kulutushyödykkeiden kategoriat ovat olleet olemassa, sekä myös lainsäätäjän tuntemia. Kuluttajansuojan tosiasialliseksi toteuttamiseksi ei ole perusteltua viivyttää sääntelyn tarkistamista ajalle, jolloin ratkaisut älykkään tavaran virhetilanteessa eivät ole tosiasiallisesti enää kuluttajan suojaa toteuttavia, saati ajantasaisen oikeustilan mukaisia.

5.2 Älykkään tavaran oma virhesäännös vai digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran virhesäännöksen päivittäminen

Kuluttajansuojalain virhesääntelyssä pyritään sääntelemään tavaroiden ja palveluiden virheitä koskevia säännöksiä mahdollisimman yhdenmukaisesti. Aiemmin todetun mukaisesti myös digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntely on haluttu rakenteeltaan mahdollisimman yhdenmukaiseksi kuluttajansuojan tavaran kauppaa koskevan sääntelyn kanssa, jonka lisäksi ajatusta erilaisten kulutushyödykkeiden yhtenäisestä virhesääntelystä

on painotettu jo hallituksen esityksessä 360/1992¹⁵³. Kuluttajalla tulee olla yhdenvertainen suoja, osti hän sitten elinkeinonharjoittajalta tavaran, palvelun tai älykkään tavaran. Tämän johdosta älykkäitä tavaroita mahdollisesti koskevaa omaa sääntelyä luotaessa tulisi jatkossakin huomioida koko muu kuluttajansuojalain virhesääntely aiemmin todetun mukaisesti¹⁵⁴.

Tavaroiden ja palvelujen sääntelyn välisessä rajanvedossa älykkäät tavarat asettuvat yksiselitteisesti digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran määritelmän alaan. Vaikka perinteisessä ja luvussa 3.3.1 esitetyn mukaisissa tavaran ja palvelun välisissä arviointiperusteissa älykästä tavaraa voitaisiin sen tietokoneohjelman osalta pitää huomattavasti fyysistä osaa merkittävämpänä, ei käytännössä älykkään tavaran fyysistä osaa voida irrottaa sen tosiasiallisesta toimintakyvyn ja ominaisuudet muodostavista ”aivoista”. Myös toinen samaisessa luvussa esitelty perinteinen tavaran ja palvelun välinen rajanvetokriteeri, eli kulutushyödykkeen konkreettisuus ja vaihdettavuus puoltaa älykkään tavaran kohtelemista tavarana.

Älykäs tavara vaatii toimiakseen tietokoneohjelman, joka on määritelty kuuluvan sekä kuluttajansuojalain¹⁵⁵, että digisopimusdirektiivin¹⁵⁶ tarkoittamaan digitaaliseen sisältöön. Kulutushyödykkeen asemassa tietokoneohjelman ja sen virheen sääntelyn ei olisi tarkoituksenmukaista olla päällekkäistä siten, että tietokoneohjelman virhettä voitaisiin säännellä sekä olemassa olevan kuluttajansuojalain virhesääntelyn, että erillisen älykkään tavaran virhesäännöksen nojalla.

Näin ollen älykkään tavaran mahdollisen oman virhesäännöksen arvioinnin tuleekin perustua kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n sääntelyn muuttamiseen osana digitaalisia elementtejä sisältävään tavaran virhettä.

¹⁵³ Hallituksen esityksessä korostetaan pyrkimystä kulutustavaran kaupan ja sääntelyn kohteena olevien palvelusten sääntelyn yhdenmukaisuuden tarvetta. Pyrkimyksen taustalla oli ajatus välttää aiheetonta epäyhtenäisyyttä sopimusoikeudellisissa säännöstoissa, jonka lisäksi kauppa- ja palvelusopimusten välillä ei voida kaikissa tapauksissa tehdä jyrkkää eroa. HE 360/1992 vp, s. 9.

¹⁵⁴ Kuluttajansuojalakia päivitettäessä on syytä huomioida myös kauppalain irtaimen kauppaa koskeva sääntely, joka on sisällöltään hyvin kuluttajansuojalain sääntelyä vastaavaa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että luonnollinen henkilö olisi sisällöltään täysin erilaisten normien kohteena, riippuen ostiko hän älykkään tavaran kuluttajansuojalain tarkoittamalta elinkeinonharjoittajalta vai toiselta luonnolliselta henkilöltä.

¹⁵⁵ HE 180/2021 vp, s. 23.

¹⁵⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, johdanto-osan perustelukappale 19.

5.3 Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin päivittäminen

Aiemmin todetun mukaisesti kuluttajansuojalaki ei ole huomioinut älykkään tavaran dynaamista luonnetta sääntelyssään. Esimerkiksi kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 1 momentin 1 kohta edellyttää ”*tavaran kuvauksen, tyypin, määrän, yhteensopivuuden ja yhteentoimivuuden ja muiden ominaisuuksien vastaavan sovittua*”. Säännöksen sanamuodosta voi tulkita, että käytännössä ominaisuuksia pidetään eräänlaisena muuttumattomina vakioina, joista osapuolet sopivat ja joiden määrittelemissä puitteissa tavaran tulee sen ostamisen jälkeen pysyä. Käytännössä myyjä ja ostaja nykyisenkin sääntelyn perusteella sopivat tavaraan kohdistuvista vähimmäisistä ominaisuuksista, jotka tavaran tulee täyttää kaikissa tilanteissa. Kyseinen sääntelyratkaisu ei kuitenkaan ole kestävä tulevaisuuden kannalta, kun älykästä tavaraa ei ole suunniteltu vain yhdenlaisiin, ennalta määrättyihin tehtäviin. Lisäksi kuluttajansuojalaki itsessään pyrkii edellä todetun mukaisesti estämään myyjän ja ostajan väliset sellaiset sopimukset, jotka koituvat ostajan vahingoksi. Ostajan ja myyjän välistä sopimusvapautta ei ole sen johdosta tarpeen rajoittaa vain kuluttajansuojan toteuttamiseksi älykkään tavaran osalta.

Osapuolet voivat sopimusvapautensa nojalla lisäksi sopia älykkään tavaran erityisestä käyttötarkoituksesta, mikä vaatii myyjän nimenomaisen hyväksynnän. Mikäli osapuolet sopivat ehdon, että älykäs tavara voi myös muuttua käytössä – joskaan ei osata varmasti sanoa miten – hämärtyy käsitys siitä, minkälaisista mahdollisista muutoksista tai mitä älykkään tavaran ominaisuuksista oikein voisi sopiaakaan. Käytännössä myyjä voisi tapauskohtaisesti osana sopimusta painottaa eräänlaisella *arvaamattomuuslausekkeella* älykkään tavaran mahdollisuuksia muuttaa toimintaansa ja kehittää uusia ominaisuuksia koneoppimisen ansiosta. Tällainen toiminta kääntyisi kuitenkin hyvin nopeasti kuluttajansuojalain tarkoituksen vastaiseksi, minkä vuoksi sopimusehdot katsottaisiin kuluttajansuojalain 5 luvun 2 § mukaisesti mitättömiksi.

Toisaalta myyjää voitaisiin velvoittaa lainsäädännön keinoin toimittamaan lisää asennus-, käyttö- ja muita ohjeita sääntelemällä kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 3 kohtaan maininnan myyjän velvollisuudesta toimittaa ”*lisäksi älykkäiden tavaroiden vaatimat erityiset ohjeet*”. Kyseinen muutos ei olisi kuitenkaan kuluttajansuojan tarkoitusta toteuttava, kun myyjälle jäisi päätösvalta ohjeiden sisällöstä, eikä myyjälläkään ole mahdollisuutta ennakoida älykkään tavaran toimintaa.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin yleiset säännökset edellyttävät, että tavaran tulee lisäksi ”soveltua niihin käyttötarkoituksiin, joihin saman tyyppistä tavaraa yleensä käytetään ottaen huomioon soveltuva lainsäädäntö, tekniset standardit tai näiden puuttuessa alakohtaiset käytäntösäännöt”.

Luvussa 4.2.5 todetun mukaisesti nykyisellään tekoälyyn kohdistuvat tekniset standardit ja käytäntösäännöt perustuvat pitkälti vastaamaan lisääntyneeseen kyberturvaan ja tietosuojaan. Yleistä käytäntöä tai kategorisointia älykkäille kulutushyödykkeille ja niiden ominaisuuksille ei ole luotu siten, että normeista olisi hyötyä ainakaan kuluttajan käsityksen täsmentämiseksi älykkäästä tavarasta ja sen tyypillisistä ominaisuuksista. Oikeuslähdeopillisesti tekniset standardit ja alakohtaiset käytäntösäännöt ovat lainsäädäntöä tukevia soft law instrumentteja. Ne kuuluvat sallittuihin oikeuslähteisiin, joihin tuomioistuin saa tukeutua lainkäytössään, mutta ne eivät kuitenkaan voi toimia itsenäisinä ratkaisuperusteina¹⁵⁷. Vaikka älykkäiden kulutushyödykkeiden ominaisuuksien ja virheen sääntelyn tulkinnalle olisi hyvä olla myös säännösten tulkintaa ohjaavaa soft law -tason normistoja, tulisi myös sääntelyn perusteena toimivan laintasoisen normiston tuntea älykäs tavara erityispiirteineen.

Tarkastellessa kuluttajansuojalain tavaran ominaisuuksia ja virhettä koskevaa sääntelyä voidaan havaita, että tavaran tyypillisiin ominaisuuksiin ja niihin liittyviin kuluttajan odotuksiin perustuva keskeinen säännös on lisätty kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohtaan. Sen mukaan ”tavaran määrän, laadun, kestävyys ja muiden ominaisuuksien on vastattava ominaisuuksia, joita saman tyyppisillä tavaroilla yleensä on ja joita ostaja voi kohtuudella odottaa, kun otetaan huomioon tavaran luonne sekä tiedot, jotka myyjä, tuottaja tai muu liiketoimintaketjuun aikaisemmassa vaiheessa osallistunut henkilö tai joku näiden lukuun on esittänyt tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa”. Säännöksen tarkoittamalla kuluttajan odotuksilla viitataan yksittäisen kuluttajan henkilökohtaisia odotuksia yleisempään mittapuuhun¹⁵⁸. Älykkään tavaran ollessa täysin uudenlainen kulutushyödyke, ei lainvalmisteluasiakirjassa mainittua yleistä mittapuuta ole kuitenkaan vielä tämän osalta muodostunut. Tämä osaltaan puoltaa tarvetta lainsäädännön täsmentämiselle älykkään tavaran arvioinnissa.

¹⁵⁷ Letto-Vanamo 2020, s. 54–55 ja Määttä – Paso 2019, s. 22–23.

¹⁵⁸ HE 360/1992 vp, s. 56.

Tarkastellessa kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaista säännöstä pilkottuna osiin, korostetaan siinä erityisesti tavaraan liittyviä keskeisiä elementtejä, kuten *määrä, laatu, kestävyys ja muita ominaisuuksia*. Jo alkuperäisessä kuluttajansuojalain 5 luvun 1 § piti tavaraa virheellisenä, jos se ei ”*ole sellainen kuin ostajilla yleensä tällaisen tavarankaupassa on olettaa*”. Kuluttajansuojalain suuressa kokonaisuudistuksessa vuonna 1992 säännökseen lisättiin maininta *kestävyydestä*, sillä sitä voidaan pitää kuluttajan kannalta keskeisenä ominaisuutena¹⁵⁹.

Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n sääntely sai uutta päivitystä kulutustavaradirektiivin (1999/44/EY) implementoinnin seurauksena. Kulutustavaradirektiivin sääntelyllä pyrittiin helpottamaan sopimuksenmukaisuuden arviointia *sopimuksenmukaisuuden oletuksella*. Oletuksen tarkoituksena ei ollut rajoittaa sopimusvapauden periaatetta, vaan siinä mainittuja osatekijöitä – kuten *laatua ja ominaisuuksia* – voitiin hyödyntää virheellisyyden määrittelyssä nimenomaisten sopimusehtojen puuttuessa¹⁶⁰. Nykyisen muotonsa kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohta on saanut osana viimeisimpää sääntelyuudistusta ja tavarankauppadirektiivin täytäntöönpanon voimaantuloa 1.1.2022.

Ottaen huomioon, että vaikka koko kuluttajansuojalain 5 luvun 12 § on tarkoitettu esimerkinomaiseksi sääntelyksi, joka sisältää keskeisimpiä yleisiä sääntöjä¹⁶¹, voidaan kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan huomata saaneen enemmissä määrin tarkennuksia ja täsmennyksiä koko kuluttajansuojalain historian ajan yhteiskunnallisen tarpeen sitä vaatiessa. Osana älykkäiden tavaroiden tuomaa, merkittävää murrosta kulutustavaroiden markkinoille, voidaan todeta kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan olevan valmiina sen päivittämiseksi nykyisten vaatimusten mukaiseksi.

Yksinkertaisimmillaan kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohtaa voisi päivittää ajantasaiseksi lisäämällä siihen yksinkertaisesti termin, ”*mahdollisten älykkäiden muutosten*”. Näin kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan tulisi jatkossa olla seuraavanlainen; *tavarankaupassa määrän, laadun, kestävyys ja muiden ominaisuuksien, sekä mahdollisten älykkäiden muutosten on vastattava ominaisuuksia, joita saman tyyppisillä tavaroilla yleensä on, ja joita ostaja voi kohtuudella odottaa, kun otetaan huomioon tavarankaupassa*

¹⁵⁹ HE 360/1992 vp, s. 10 ja s. 56.

¹⁶⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EY) 1999/44/EY, johdanto-osan perustelukappale 8.

¹⁶¹ kts. HE 8/1977 s. 45. ja HE 360/1992 vp, s. 55.

luonne sekä tiedot, jotka myyjä, tuottaja tai muu liiketoimintaketjuun aikaisemmassa vaiheessa osallistunut henkilö tai joku näiden lukuun on esittänyt tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa.

Esitetyn lainkohdan ”mahdollisten älykkäiden muutosten” yleisperusteluina voidaan tuoda esiin älykkäiden tavaroiden ohjelmistopäivityksistä riippumaton itseoppiva kyky toimintalogiikkansa kehittämiseen. Kuluttajan on mahdotonta ennakoida edellä mainitun kaltaisten autonomisten muutosten mahdollisia seurauksia tavarain ominaisuuksiin. Ehdotetun muutoksen avulla kuluttaja voi varmistua olevansa suojatussa asemassa myös tilanteessa, jossa tavara muuttuisi itseoppimisen johdosta ostajan mielestä hänelle huonommaksi, kuin mitä ostaja siitä on voinut kohtuudella odottaa.

Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa älykästä muutosta voidaan kuvata esimerkiksi seuraavanlaisesti; ”*Älykkäällä muutoksella tarkoitetaan tavarain digitaalisen elementin suorittamaa autonomista ja itseoppivaa toimintatavan, asetuksen tai suorituskyvyn muutosta, joka tapahtuu ilman käyttäjän nimenomaista sille antamaa käskyä tai erillistä ohjelmistopäivitystä, ja joka voi vaikuttaa tavarain toimivuuteen, suorituskykyyn, kestävyuteen, yhteensopivuuteen tai muihin ominaisuuksiin*”.

Ehdotettu säännös tukisi kuluttajansuojalain kuluttajaa suojaavaa tavoitetta. Päivitetyllä säännöksellä voidaan ehkäistä myyjän ja ostajan välisiä kiistatilanteita siitä, onko älykkään tavarain itseoppimisen johdosta tapahtuva toiminnan muutos ominaisuus vai virhe. Mikäli kuluttajalta ei toiminnan muutosta voitaisi kohtuudella katsoa voivan odottaa, katsottaisiin älykkäässä tavarassa olevan virhe.

Ehdotettu säännös ei kuitenkaan yhäkään kykene täsmentämään niitä odotuksia, joita älykkäiltä tavaroilta on kuluttajan sopivaa odottaa. Ottaen kuitenkin huomioon johdantoluvussa annettu kuvaus älykkäiden ominaisuuksien eksponentiaalisesta kehityksestä, voidaan sääntelyn katsoa toteuttavan kuluttajansuojalain kuluttajaa suojaavaa tarkoitusta parhaiten sen ollessa joustavaa.

Euroopan unionin sääntelyn ollessa kuluttajansuojaan liittyvissä kysymyksissä luvun 2.2 mukaisesti täysharmonisoivaa, ei ehdotettu sääntömuutos voi vaikuttaa kuluttajan suojan tasoon sitä vahvistavasti tai heikentävästi. Muutosehdotusta voidaan kuitenkin pitää pikemminkin nykyistä sääntelyä täsmentävänä ja tarkentavana, eikä niinkään säännöksen soveltamisalaa, tai kuluttajansuojan kansallista tasoa muuttavana.

Ehdotetun säännösmuutoksen voitaisiin näin ollen katsoa olevan myös Euroopan unionin oikeuden mukaista, jonka lisäksi se jatkaisi lainsäätäjän omaksumaa linjaa virhesäännöksen päivittämisestä aika-ajoin nykytilan vaatimusten mukaiseksi. Vaikka virhesäännös suunniteltiin sisältämään vain keskeistä tavaran ominaisuuksiin ja virheeseen kohdistuvaa sääntelyä, on kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan listalla tavaraan kohdistuvista vaatimuksista tosiasiallista merkitystä tavaran virhearvioinnin kannalta.

6.0 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lainsäädäntö on parhaiten tarkoitustaan toteuttavaa, kun se vastaa yhteiskunnalliseen tarpeeseen legitimizeettiä nauttien. Toimivan lainsäädännön toinen tärkeä tehtävä on sääntelyn kohteena olevien oikeussubjektien toiminnan ohjaus yhteiskunnallisesti haluttuun suuntaan. Kuluttajansuojalaki puolestaan on tärkein kuluttajaan vaikuttava sääntelykenttä ja myös yksi oleellisimmista kuluttajan arkeen vaikuttavista normistoista. Kuluttajansuojalain tärkein tehtävä on nimensä mukaisesti kuluttajien suojaaminen elinkeinonharjoittajaa vastaan. Kuluttajansuojalaki toteuttaa parhaiten tarkoitustaan, kun sen sääntelyn nojalla kuluttajat ovat tasavertaisen suojatussa asemassa kulutustottumuksistaan riippumatta.

Tekoälyn ja älykkäiden tavaroiden kehittyessä maailma on uuden edessä. Kuluttajien kiinnostus ja odotukset teknologian kehityksestä ruokkii aihetta koskevaa tutkimusta, joka puolestaan lisää kuluttajia kiinnostavien uusien innovaatioiden määrää. Tämä itseään ruokkiva kehä kiihtyy eksponentiaalisesti, ja jo pitkään onkin käyty kansalaiskeskustelua sekä tekoälyn ja teknologisten algoritmien muodostamista mahdollisuuksista, että myöskin sen uhkakuvista.

Tutkielmassa todetun mukaisesti itsenäisesti toimivan älykkään tavaran teknologia on jo olemassa. On enää ajan kysymys, milloin se tulee kaikkien saataville kuluttajamarkkinoille kuluttajansuojalain tarkoittamina kulutushyödykkeinä. Toistaiseksi nykyinen kuluttajansuojalain 5 luvun sääntely digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupasta on riittänyt vastaamaan tarpeeseen tällä hetkellä markkinoilla olevien älykkäiden tavaroiden virhetilanteille, vaikka sääntely ei huomioikaan älykkäiden tavaroiden dynaamista ja muuttuvaa luonnetta, joka mahdollistaa niiden ominaisuuksien kehittymisen käytössä.

Älykkäitä tavaroita koskevan teknologian kehittyessä ei voida kuitenkaan sivuuttaa sitä tosiasiaa, että nykyistä kuluttajansuojalakia säädettyä ei edellä mainitun kaltaista, autonomiseen päätöksentekoon kykenevää ja ominaisuuksiltaan kehittyvää kulutushyödykkeiden ryhmää ollut olemassa. Mikäli lainsäädäntöä ei ole luotu siihen maailmaan, jossa sen kohteena olevat oikeussubjektit ovat, nousee väistämättä riskit ennalta-arvaamattomille laintulkinnolle. Kulutustavaroiden älyllistyessä ongelmaksi muodostuvat haasteet älykkäiden tavaroiden ominaisuuksien ja virheen arvioinnissa, kun epätoivottu toiminta voi perustua itseoppimiseen tai virheellisen datan aiheuttamaan väärinymmärrykseen, vaikka laite muutoin toimisi moitteetta.

Nykyinen sääntely kulutushyödykkeen virheettömyydestä perustuu ajatukseen hyödykkeen sopimuksenmukaisuudesta, jollaisen hyödykkeen tulee olla ja myös käytössä pysyä. Sopimuksenmukaisuuden vaatimus, vertailu muihin samantyyppisiin tavaroihin sekä ostajan ostohetkiset odotukset tavarantoiminnan kannalta muuttuvat kestävämmiksi arviointiperusteiksi, mikäli tavarantoiminnan ominaisuudet käytössä voivat muuttua riippuen sille syötetystä datasta tai komennosta, sen kyetessä toimimaan muutoinkin itsenäisesti ja ennakoimattomasti. Teknisten standardien ja alakohtaisten käytäntöjen puute myös omalta osaltaan vaikeuttaa sen määrittämistä, kuinka älykkään tavarantoiminnan ominaisuuksiin ja virheeseen tulisi suhtautua nykyisen virhesääntelyn perusteella.

Vaikka älykkään tavarantoiminnan virhesääntely ei nykyisellään ole sääntelemättömässä tilassa, tekoälyn kehitys ja tekoälyominaisuuksien integroiminen lisääntyvässä määrin kulutustavaroihin lisää väistämättä painetta niitä koskevalle omalle kuluttajansuojalain sääntelylle. Jo nykyisen lainsäädännön puitteissa on teoriassa mahdollista, että elinkeinonharjoittaja voisi pyrkiä kiertämään virhevastuutaan kuluttajansuojalain – ja sen tarkoituksen – vastaisesti. Kuluttajansuojalain sääntelyn ei tulisi missään olosuhteissa edes välillisesti vaikuttaa kuluttajansuojaan tai kuluttajiin negatiivisesti tai muutoin kuluttajien ostopäätöksiä rajoittaen, minkä johdosta on välttämätöntä, että kuluttajansuojalaissa tunnetaan nimenomaisesti myös älykkään tavarantoiminnan virhesääntely.

Älykkäiden tavaroiden omaa sääntelyä pohdittaessa ja tutkielmassa havaitun mukaisesti niin tavaroiden, kuin myös palveluiden virhesääntely on hyvin yhdenmukaista ja sääntelyiden erot kulutushyödykkeiden välillä ovat hyvin pieniä. Sen vuoksi älykkään tavarantoiminnan määrittäminen joko tavaroiden tai palvelujen piiriin kuuluviksi ei juurikaan vaikuta niitä koskevaan sääntelyyn, eikä sitä kautta kuluttajan asemaan. On syytä kuitenkin korostaa, että nykyisellään älykkäitä tavaroita ei olisi edes tarkoituksenmukaista tarkastella luvussa 3.4.3 todetun mukaisesti perinteisten palveluiden sääntelyn piiriin kuuluviksi, sillä älykkäiden tavaroiden palvelullinen elementti perustuu tietokoneohjelmaan ja verkkoyhteysominaisuuksiin. Niistä on jo kuluttajansuojalaissa omaa sääntelyään sekä digitaalista sisältöä ja palvelua, että digitaalisia elementtejä koskevan tavarantoiminnan virhesääntelyn muodossa. Edellä mainitun johdosta ei ole myöskään perusteltua erotella älykkäistä tavaraa omaksi sääntelyn kohteeksi, ettei älykkäiden ominaisuuksien keskiössä oleva *tietokoneohjelma* muodostuisi kahden päällekkäisen sääntelyn kohteeksi.

Lisäksi oma sääntely nostaisi riskiä kulutushyödykkeiden virheiden tarkastelun eroavaisuuksiin. Erilainen virhesääntely kulutushyödykkeestä riippuen johtaisi tietyn kulutushyödykkeen tyyppin suosimiseen elinkeinotoiminnassa toisen kustannuksella. Käytännössä älykkään tavaran sääntelyn tulisi siis olla muiden kulutushyödykkeiden virhesääntelyä vastaavaa, jolloin se ei käytännössä edes eroaisi nykyisestä kuluttajansuojalain 5 luvun mukaisesta digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran sääntelystä. Sen vuoksi älykkään tavaran luoma tarve virhesääntelyn päivittämiseen perustuu pikemminkin nykyisen sääntelyn päivittämiseen, eikä uuden luomiseen.

Älykkään tavaran muutostarve kulutushyödykkeiden virhesääntelyyn konkretisoituu nykyisen kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n 2 momentin 4 kohdan päivittämiseen. Säännöksen nykyistä olomuotoa tulkitessa voidaan huomata, että mikään säännöksen osa ei varsinaisesti olisi ristiriidassa siihen ehdotetun lisäyksen ”*älykkäät muutokset*” kanssa. Nykyisessä muodossaan säännös ei kuitenkaan tunnista sääntelyn kohteeksi kuuluvien älykkäiden tavaroiden autonomista luonnetta ja siten sen muuttuvia ominaisuuksia osana kuluttajien oikeutettuja odotuksia tavaran virheettömyyden arvioinnin kannalta. Muutosehdotusta älykkäistä ominaisuuksista voidaan pitää nykyistä sääntelyä täsmentävänä ja tarkentavana, ja kuluttajalle välittyisi viesti yhtä vahvasta kuluttajansuojan tasosta, vaikka he olisivat ostaneet älykkäitä ominaisuuksia sisältävän tavaran perinteisen sijaan.

Älykkäiden ominaisuuksien integroiminen kulutustavaroihin muuttaa perinteistä käsitystä niistä, ja muutosvoimaa voidaan pitää suorastaan historiallisen suurena. Ehdotettu säännöksen päivittäminen osoittaisi lainsäätäjän huomioineen alkavan älykkäiden tavaroiden vallankumouksen kuluttajamarkkinoilla. Mikäli älykkäät tavarat olisi huomioitu kuluttajansuojalain virhesääntelyssä erikseen *nimenomaisesti* mainittuna, rohkaisisi se myös ostopäätöstä älykkään tavaran kuluttajakäyttöön hankkimiseen. Se olisi kuluttajille mieleistä, sekä heidän etunsa mukaista.